

Handlings- og økonomiplan 2024- 2027 med budsjett 2024

Nordre Land kommune

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Utfordringer framtidens kommune står ovenfor	8
3. Folkehelse i Nordre Land	14
4. Fokusområder i Nordre Land kommune i planperioden	18
5. Kommuneplanens handlingsdel	23
5.1 Næringsutvikling og turisme	24
5.2 Oppvekst og utdanning	26
5.3 Helse, omsorg og velferd	27
5.4 Klima, miljø og areal.....	29
5.5 Bolig og nærmiljø	30
5.6 Kultur og frivillighet.....	31
5.7 Kommunen som organisasjon	32
6. Økonomiplan 2024-2027	35
6.1 Innledning	35
6.2 Ståstedsanalyse.....	37
6.3 Sentrale føringer	45
6.4 Økonomiske mål	46
6.5 Handlingsregler	50
6.6 Budsjett 2024	52
6.7 Investeringsprogram 2024-2027.....	65
7. Økonomiplan 2024-2027 med budsjett 2024 i tall	75
7.1 Bevilgningsoversikt – drift.....	75
7.2 Bevilgningsoversikt drift B-skjema.....	76
7.3 Bevilgningsoversikt – investering.....	77
7.4 Bevilgningsoversikt investering B-skjema.....	78
7.5 Økonomisk oversikt drift.....	79
7.6 Oversikt over gjeld og vesentlige forpliktelser.....	80
8. Gebyr og betalingssatser 2024	81

Ved behandling i formannskapet 14.11.2023 ble følgende endringer i kommunedirektørens forslag til Handlings- og økonomiplan 2024-2027 med budsjett 2027 vedtatt:

1. Nordre Land kommunestyret vedtar Handlings- og økonomiplan 2024-2027 med budsjett 2024 med de rammer som fremgår av dokumentet, med følgende endringer:

- Det opprettholdes familieteam på to personer, ramme 0-24 økes med kr. 755.000
- Bidrag frivilligheten opprettholdes, rammen Samfunnsutvikling økes med kr. 800.000
- Tilskudd til ansattfest opprettholdes, rammen økes med kr 200.000
- Tiltakene finansieres med reduksjon av kr. 1.755.000 fra kraftfond
- Antallet undervisningsstillinger i skolen opprettholdes minimum på dagens nivå

2. Kommunedirektøren gis fullmakt til å kunne disponere tjenesteområdenes netto driftsbudsjett på de ulike ansvar, arter og funksjoner, innenfor de enkelte tjenesteområder i samsvar med vedtatt økonomireglement.

3. Kommunedirektøren gis fullmakt til å fordele avsatt lønnspott på de ulike tjenesteområdene/budsjettansvarene.

4. Gebyrer og betalingssatser vedtas i samsvar med delen Gebyr og betalingssatser 2024 i vedlagt Handlings- og økonomiplandokument.

5. Ved beregning av forskuddstrekk for året, benyttes de av staten tillatte maksimalsatser.

6. For eiendomsskatteåret 2024 skal det skrives ut eiendomsskatt i hele kommunen, jf. Esktl. § 3 første ledd bokstav a.

7. Den alminnelige eiendomsskattesatsen for skatteåret 2024 er 7 promille, jf. Esktl. § 11 første ledd.

8. Differensiert skattesats for «eigedomar med sjølvstendige bustaddelar» (boliger og fritidsboliger), samt for ubebodde tomter, for skatteåret 2024 er 3,5 promille, jf. Esktl. § 12 bokstav a og b.

9. Eiendomsskattevedtektene for Nordre Land kommune vedtatt i kommunestyresak 112/18 skal gjelde for eiendomsskatteåret 2024, jf. Esktl. § 10.

10. For tidligere «verker og bruk» skal det skrives ut skatt på et særskilt grunnlag, redusert med seks syvendedeler i 2024, jf. Overgangsregel til eiendomsskattelova §§ 3 og 4, første ledd, første pkt.

11. Eiendomsskatten skrives ut i to terminer, jf. Esktl. § 25 første ledd. Første termin er 20.04 og andre termin er 20.10

12. Kommunestyret vedtar at det i 2024 tas opp lån til finansiering av investeringer i anleggsmidler med inntil kr 98.829.000,-, jf. Kommunelovens 14-15 1. ledd. Side 7 av 7

13. Kommunestyret vedtar at det i 2024 tas opp lån til videreutlån (Startlån) på kr 30.000.000,-, jf. Kommunelovens § 14-17 1. ledd.

Formannskapet er bekymret for den økonomiske situasjonen. Nivå på uspesifiserte salderingstiltak ansees som høyt. Det vil frem mot kommunestyremøte 14. desember bli sett på ytterligere justeringer i budsjettet. I påvente av endelig budsjettbehandling anmodes kommunedirektøren om å praktisere ansettelsesstopp. Ansettelsesstopp anmodes til å ikke omfatte stillinger som er viktige for liv og helse.

Konsekvenser av vedtatte endringer i formannskapet på det økonomiske handlingsmålet netto driftsresultat:

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Måloppnåelse i planperioden

	2024	2025	2026	2027
Netto driftsresultat				
Mål	1,75 %	1,75 %	1,75 %	1,75 %
Måloppnåelse i %	2,19 %	1,75 %	1,75 %	1,75 %
Måloppnåelse	Ja	Ja	Ja	Ja

Måltallene er beregnet eksklusiv avsetning og bruk av premieavviksfond og eventuell bruk og avsetning i tjenesteområdene.

1. Innledning

Nordre Land kommune har de siste årene hatt fokus på å gjenoppbygge en langsiktig sunn og bærekraftig kommuneøkonomi. Med en robust økonomi har en tilstrekkelige reserver til å kunne tåle uforutsette hendelser og gjøre prioriteringer og satsninger som er viktige for at kommunen skal være en attraktiv kommune for innbyggere og næringsliv. En sunn kommuneøkonomi er en forutsetning for god og framtidsrettet tjenesteproduksjon og krever at forholdet mellom inntekter og kostnader er bærekraftig over tid.

Kommunen opplever at inntektene ikke strekker til for å fortsette å levere tjenester på den samme måten som vi har gjort eller på de samme stedene som tidligere. Befolkningsutviklingen viser at innbyggertallet totalt sett går ned, at det blir færre barnehage- og skolebarn og at den eldste delen av befolkningen øker betraktelig i årene som kommer. Det vil derfor bli vesentlig at kommunen i løpet av økonomiplanperioden har en plan for å dreie ressursbruken fra 0-24 til 24+ for å møte eldrebølgen som statistisk slår til for fullt fra 2025. Ressurser må også dreies i retning av hjemmebasert omsorg, slik at innbyggerne gis mulighet til å kunne bo hjemme lenger.

Budsjettet og økonomiplanarbeidet har også i år vært utfordrende. Stigende renter har gitt behov for økte budsjetter på fellesområdet og høy prisstigning har gitt vesentlig økte kostnader på alle innsatsfaktorer og tjenestekjøp. Tjenesteområdene har stramme budsjetter og det oppleves økte behov både som følge av nye behov, men også økt omfang av tjenester fra de som allerede mottar kommunale tjenester. Det vil ikke være økonomisk bærekraftig å gå gjennom økonomiplanperioden 2024 -2027 uten å foreta strukturelle og organisatoriske grep samt utnytte inntekspotensialer. For å kunne møte endringer i befolkningssammensetningen i Nordre Land kommune med flere eldre og færre yngre, må arbeidet med å dreie ressurser fra barn og unge til eldre ha fokus i planperioden. Videre må vi fortsette satsningen innenfor forebyggende arbeid og tidlig innsats, samt å jobbe for bedre folkehelse i alle aldre og deler av den kommunale tjenesteytingen for å møte framtidens utfordringer. Dette gjelder for hele befolkningen. Det blir vesentlig å tenke forebygging også i den midtre delen av befolkningen, da det er denne aldersgruppen som inngår i "eldre" i 2040.

For å kunne legge fram et budsjett for 2024 i balanse, må det foretas reduksjoner i tjenestetilbud som vil påvirke innbyggerne i kommunen vår. Prosesser for å komme fram til de beste løsningene med å redusere kostnadene krever omstilling, omorganisering og strukturelle tiltak. Dette er krevende. Det er innenfor alle tjenesteområder et omstillingsbehov for hvert av årene i planperioden. Tiltakene og konsekvensene av dette og framdriften i prosessene vil bli jobbet kontinuerlig gjennom hele 2024.

Gebyr og brukerbetalingen blir økt i takt med prisstigning og rammeverk ellers, samt at det er innlagt økning i eiendomsskatt i hht gjeldende økonomiplan. Økningen i eiendomsskatt innebærer at promillesatsen holdes uendret i planperioden med de nye takstene etter retakseringen i 2023. Med en anslått vekst i eiendomsskattegrunnlaget på mellom 50-60 %, er det forventet en økning i eiendomskatteinntektene på kr 7,945 mill. Selvkostgebyrene økes utover lønns- og prisvekst og renteøkning, for å komme nærmere 100 % kostnadsdekning. Dette medfører økninger i gebyrene på vann- og avløp og renovasjon for både selvkostområdene Dokka/Torpa og Synnfjellet. Med økning i flere av gebyrene knyttet til det å eie en bolig i Nordre Land, vil kommunale avgifter for en gjennomsnittsbolig (vannforbruk 120 m3) øke med 29,4 % eller ca. kr 7.104,-. Gebyrene i område Dokka/Torpa

hadde en lav økning i 2023-budsjettet, og dette, sammen med en betydelig endring av rentenivået, gir betydelig økning til 2024.

I tillegg til det generelle omstillingsbehovet i økonomiplanperioden, er det skissert noen innsparingsmuligheter i budsjettet for 2024. Innen barnehage foreslås ordningen med gratis mat i barnehagen avvikles fra 2024. På kulturområdet er det flere endringer. Etter pandemien har publikum i liten grad vendt tilbake til kinoen og innbyggere i Nordre Land benytter i økende grad kinotilbudet rundt oss, i tillegg til at flere nå ser filmer via ulike strømmetjenester hjemme. Lavere besøkstall gir tapte billettinntekter, noe som har resultert i økte nettoutgifter knyttet til kinodriften. Det ble vedtatt en kinostrategi i juni 2023. Tiltakene i denne er ikke utredet, men på grunn av den økonomiske situasjonen, foreslås kinodriften avviklet. I budsjettforslaget er tilbudet «visuell kunst» i kulturskolen avviklet. Det har vært vedvarende nedgang i elevtallet over tid. Det er forsøkt iverksatt tiltak for å øke deltagelsen, men dette har ikke gitt effekt. På folkebiblioteket/sentrumsservice vil det bli endringer i tjenestenivået for å kunne tilpasse driften til rammene vedtatt i 2023. Tilskuddet til lag og foreninger foreslås redusert.

Selv om en budsjettthøst ofte har fokus på reduksjoner, er det også viktig å minne oss selv på hva vi faktisk får til innenfor en økonomisk ramme på ca. kr 700 mill. Organisasjonsutvikling vil med dette budsjettforslaget for 2024 opprettholde satsningen på lærlinger. Dette er viktig forebyggende og rekrutterende tiltak.

Forebygging

Tjenesteutvikling 0-24 har gjennom pilot for programfinansiering 0-24 de siste årene, satset tungt på tverrfaglig samarbeid og koordinerte tjenester. En ser nå at dette begynner å gi effekter. Barnevernstjenesten melder om at Nordre Land kommune jobber i tråd med oppvekstreformens føringer og at de ser endringer og effekter av arbeidet som gjøres som følger av dette. Bedre tverrfaglig innsats (BTI) er prioritert som samhandlingsmodell og det vil fortsatt arbeides med å implementere dette i alle tjenester som arbeider tett på barn, unge og deres familier.

I tillegg til tverrfaglig samarbeid arbeides det kontinuerlig med faglig utvikling, kompetanseheving og tjenesteyting til det beste for innbyggerne i alle tjenester. PPT, barnehage og skole deltar i Kompetanseløftet som er en nasjonal satsing for ledere og ansatte i barnehager, skoler og PP-tjenesten, som skal bidra til at den spesialpedagogiske hjelpen er tett på de barna som har behov for det.

Helsesykepleiertjenesten jobber forebyggende og i tett samarbeid med de andre tjenestene rundt barn og unge. Tjenesten har et særskilt fokus på skolehelsetjenesten, som i likhet med skolene, merker et økende behov hos elever for deres tjenester og tilstedeværelse. Barn og unges psykiske helse utfordres, og det er et stort behov for at helsesykepleierne bistår lærere i arbeidet med dette.

For NAV er fokuset på utenforskap høyt, i tillegg til at det jobbes godt med økonomisk sosialhjelp. NAV skal fremover jobbe med en ungdomsgaranti. Håndteringen av Ukraina-krigen og bosetting av flyktninger har høy prioritet i NAV og god integrering er en viktig del av dette arbeidet.

Det jobbes samlet sett godt innenfor alle tjenester i Tjenesteområde 0-24. Det oppleves en dedikasjon for at barn, unge og deres familier skal ha det godt i vår kommune. Utvikling og endring må fortsatt stå i fokus.

Nordre Land kommune har en av landets beste ungdomsklubber, og tilbudet ved Parken ungdomsklubb opprettholdes som en del av satsning på forebygging mot ungdommen.

Kulturskolen ønsker i 2024 å øke sitt fokus på folkehelseperspektivet for brukergrupper innen den voksne del av befolkningen. Kulturskolen ønsker å teste ut et lokalt lavterskeltilbud for å forebygge utenforskap og gi økt livskvalitet.

Psykisk helse- og rustjenesten har flere forebyggende lavterskeltilbud. Blant annet ukestartgruppe, avspenning/ mindfulness og assistert selvhjelp. Sistnevnte har nå mange brukere tatt i bruk. Det er et enkelt nettbaserte verktøy og en strukturert behandlingsmetode for ulike psykiske vansker. Et lavterskeltilbud om handler om å aktivere egne iboende ressurser.

I det forebyggende arbeidet har satsningen på dag- og aktivitetstilbud, i tillegg til hverdagsrehabilitering og innsatsteam, gitt resultater.

Det er servicevert på alle avdelinger ved Landmo som bidrar til oppgaveglidning/fordeling fra helsefagarbeidere og sykepleiere. To avdelinger i Tjenesteutvikling 24+ har startet planlegging med årsturnus i 2023. En ikke rullerende arbeidsplan som strekker seg over 52 uker, og all arbeidstid og fritid planlegges for perioden. Det gir en mer forutsigbar drift, flere personer i heltid og mer tid til ledelse.

Hjemmetjenesten har tatt i bruk Iloq låsesystem på nøkkelbokser som nå kan åpnes med bruk av telefonen. Dette er effektivt og øker sikkerheten.

Aktivitørteam med kontaktperson for samarbeid med lag og foreninger, barnehage, Livsglede og andre som bidrar til aktiviteter og hyggestunder på Korsvold og Landmo.

2. Utfordringer framtidens kommune står ovenfor

Innledning

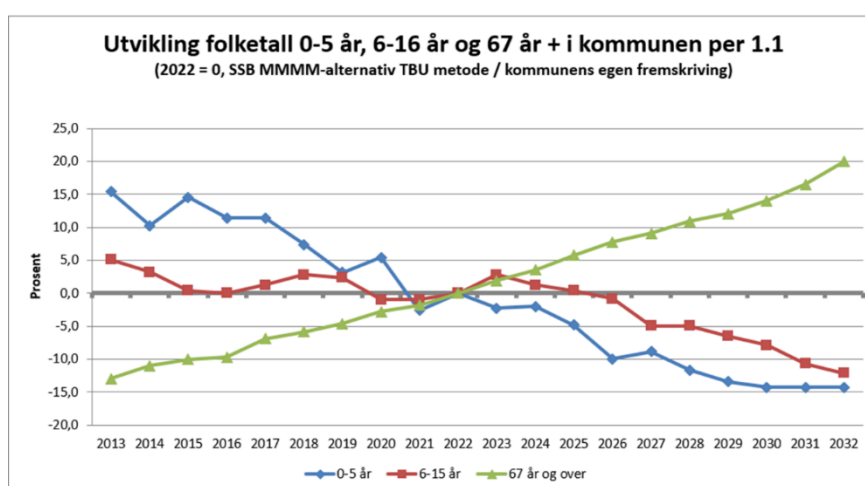
I dette kapittelet presenteres noen av de viktigste utfordringene kommunen vil møte i fremtiden. KS har presentert følgende utfordringer som møter de nye kommunestyrene rundt om i Norge:

- Flere eldre gir økt behov for helse- og omsorgstjenester
- Trangere økonomi krever omstilling og tøffere prioriteringer
- Utenforskap og ulikhet
- Klima- og miljøutfordringer tiltak
- Klimaendringer og geopolittikk setter samfunnssikkerhet- og beredskap på dagsorden
- Demokratiet utfordres fra flere hold
- Støtte forskjeller i kommune-Norge og begrenset kapasitet og kompetanse

Dette er de store premissgiverne som kommunen i liten grad kan påvirke på kort sikt. Det må løses for å opprettholde tjenester til innbyggerne i fortsettelsen. Dette gjelder blant annet økonomiske konsekvenser av demografi, knapphet på arbeidskraft og rekrutteringsutfordringer. Samfunnets forventninger om tjenester og hva en kommune skal utføre opplever kommunen er økende. Tilgang på arbeidskraft er og vil bli en særlig utfordring for kommunene.

Flere eldre og omstilling

Nordre Land kommune har de siste årene hatt en jevn befolkningsnedgang, med fødselsunderskudd og et samlet innvandrings- og innenlandsk flytteunderskudd. Dersom utviklingen i folketall i kommunen brytes opp i aldersgrupper og en samtidig ser på SSB sin framskriving av forventet utvikling i folketallet, er det tydelig at det blir færre unge innbyggere og at en større og større andel av innbyggerne er i aldersgruppen 67 og eldre.

SSB sin framskriving stipulerer en nedgang av innbyggere i barnehagealder (0-5 år) på nesten 15 % innen 2032. Tilsvarende tall for innbyggere i grunnskolealder er en nedgang på 11-12 % i samme periode. Når en samtidig ser på utvikling i innbyggertallene i

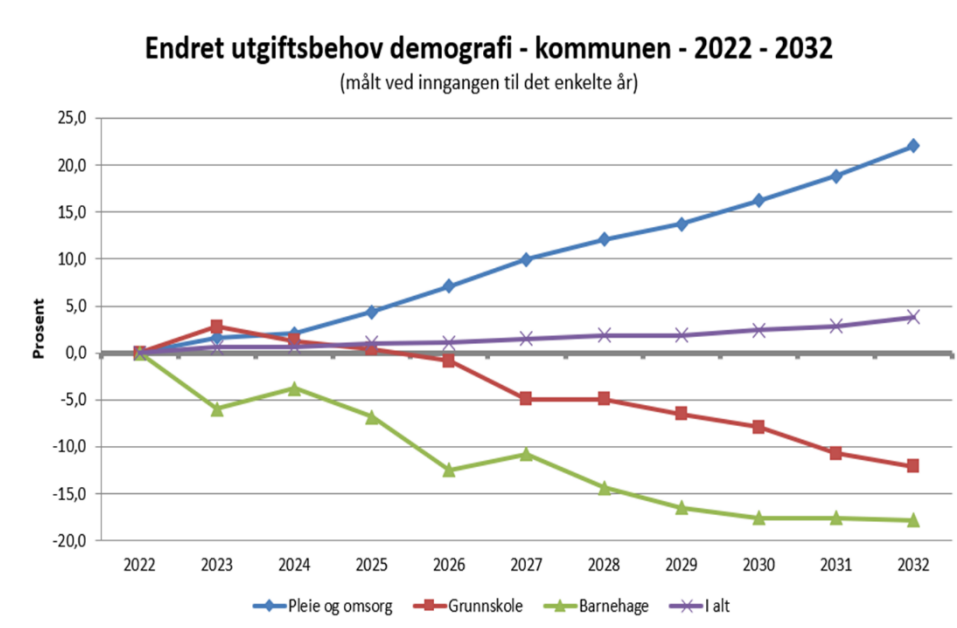
aldersgruppene 67 og over, viser dette en økning på 20 %. Demografien byr også på mange flere spreke eldre, og i dette ligger det en unyttet ressurs.

En kommune tilbyr forskjellige tjenester i løpet av innbyggernes livsløp. I starten på livet er det helsestasjon og barnehage, mens det videre er skole, skolehelsetjeneste og etter hvert ungdomstiltak, som for eksempel Parken. En god barndom og oppvekst legger et godt grunnlag for å fullføre grunnskole og videregående skole. Kommunen har behov for at flere tar høyere utdanning og er yrkesaktive til pensjonsalder for å løse nødvendige samfunnsoppgaver i offentlig og privat sektor. Utfordringsbildet tilsier at det er behov for dreining av ressurser fra tjenesteutvikling 0-24 over til tjenesteutvikling 24+. Det er imidlertid nødvendig at alle tjenesteområder (samfunnsutvikling, organisasjonsutvikling, tjenesteområdet 0-24 og tjenesteområdet 24+) har fokus på forebyggende og tidlig innsats for å sørge for bedre folkehelse, deltakelse i samfunnet, flere i arbeid og redusere andelen av utenforskap. Det er nødvendig at innbyggere i større grad planlegger for egen alderdom med tilpasninger i eget hjem for å kunne bo lengre hjemme. Vi har alle ei fysisk og psykisk helse som er nødvendig at vi tar godt vare på og gjør det vi kan for å holde oss friske og aktive for å redusere behovet for helse- og omsorgstjenester. Utfordringene kommunen står ovenfor kan ikke løses av kommunen alene. Verken effektivisering, mer penger eller nye lover og forskrifter kan garantere for opprettholdelsen av dagens eldreomsorg eller velferdsordninger i sin helhet.

Alle kommunene i Norge får rammetilskudd fra staten. Dette er overføringer av frie inntekter som fordeles gjennom inntektssystemet, slik at kommunene skal kunne gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne. Inntektssystemet skal kompensere for ufrivillige kostnadsforskjeller, og har to store utjevningsmekanismer:

- Utgiftsutjevning - ufrivillige kostnadsforskjeller utjevnes fullt ut.
- Inntektsutjevning – skatteinntekter utjevnes delvis.

KS har utarbeidet en modell som viser endringene i utgiftsbehovet innenfor barnehage, skole og innen pleie og omsorg som en konsekvens av framskrivingene presentert ovenfor:

Økningen i pleie- og omsorgstjenesten på 22 % er høyere enn reduksjonen i utgiftsbehovet innen grunnskole, 12 % og barnehage 18 %. Det totale utgiftsbehovet til Nordre Land kommune øker marginalt (den lilla grafen). En liten økning i det totale utgiftsbehovet, vil kun gi en liten økning i rammetilskuddet. Det betyr at økningen i pleie- og omsorgstjenesten primært må dekkes gjennom omprioritering av ressurser fra oppvekstsektoren.

En kan bruke endringer i utgiftsbehovet i de ulike tjenestene til å lage en forenklet matematisk modell for å synliggjøre hvilke kronebeløp det er snakk om i nødvendige omstillingene i kommunen som følge av befolkningsendringene. Dette er svært forenklet, da det kun er de objektive kriteriene som brukes i utgiftsutjevningen som legges til grunn.

3448 NORDRE LAND							
Anslag årlig endring i kommunens utgiftsbehov (i 1000 kroner) per tjenesteområde som følge av befolkningsendringer (2022 kroner og endring fra 1.1.2022)							
Endring utgiftsbehov per	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommunehelse	Barnevern	SUM NORDRE LAND
2023	3 353	3 145	-3 819	-204	182	128	2 784
2024	936	-1 730	1 387	-147	92	-120	417
2025	4 718	-944	-1 963	-235	148	-155	1 570
2026	5 576	-1 415	-3 632	-147	125	-290	216
2027	5 813	-4 560	1 083	-109	67	-322	1 971
2028	4 277	0	-2 294	-211	99	-157	1 714
2029	3 449	-1 730	-1 376	-88	20	-240	35
2030	4 992	-1 573	-688	-235	111	-203	2 404
2031	5 432	-3 145	0	-277	135	-272	1 873
2032	6 592	-1 573	-165	-412	219	-200	4 462
Sum 2023-2032	45 137	-13 524	-11 468	-2 066	1 199	-1 832	17 447

Den forenklete beregningsmodellen viser ikke hvordan omfordelingen faktisk kommer til å bli, men den synliggjør at det fra statens side forventes vesentlige omfordelinger. Nordre Land må hensynta de lokale utfordringer og prioritere og satse på det vi mener er det beste for innbyggerne i kommunen. Tabellen over synliggjør endret ressursbehov i tjenestene. Men den viser også at kommunen totalt sett må gjennomføre endringer i form av effektivisering og strukturelle grep anslått til kr. 17,4 mill. i en ti-årsperiode.

Befolkningsprognoser bygger på valg av forutsetninger og vil ikke være eksakte, men de synliggjør trender eller utviklingstrekk som kommunen må forholde seg til. Med lokale tiltak kan det stimuleres til økt tilflytting eller at færre velger å flytte ut av kommunen og dette vil kunne gi mindre nedgang i antall innbyggere i Nordre Land i de yngste aldersgruppene.

Økte utfordringer blant barn og unge og deres familier

For helsesykepleiertjenesten, barnehage, skole og PPT oppleves det en utvikling hos barn, unge og deres familier som er krevende å håndtere i tjenestene. Større behov for veiledning i familier, utfordrende atferd blant barn og unge og økt grad av psykiske utfordringer oppleves, noe som er i tråd med samfunnsutviklingen generelt. I tråd med dette er det en økning i antall henvisninger fra barnehage og skole til PPT. Spesialpedagogiske vedtak øker, noe som innebærer økte ressurser til spesialundervisning og mindre til forebygging og ordinær drift. Dette igjen gir en forsterkende effekt på behovet for spesialundervisning. Oppsummert ser en disse utfordringene:

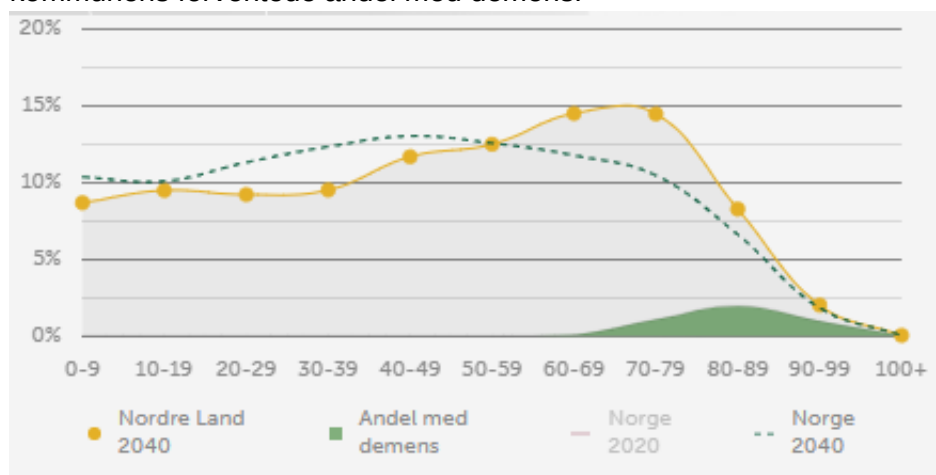
- Levekårsutfordringer – oppleves allerede under svangerskap

- Utenforskap
- Atferdsendringer hos barn og unge; språkbruk, vold og trusler, aggressiv/voldsom atferd, psykiske utfordringer
- Mer krevende barnegrupper, mange behov
- Utrygge/usikre foreldre med behov for mye veiledning
- Økt skjermbruk – den digitale verden
- Større krav til ansatte ut fra utfordringene som oppleves blant barn, unge og deres familier
- Ikke tilfredsstillende skoleresultater som resultat av de helhetlige utfordringene og forutsetningene hos barn, unge og deres familier
- Behov for økt kompetanse i tråd med samfunnets utvikling og utfordringene en står overfor
- Økt andel spesialpedagogiske vedtak i barnehage og skole
- Økning i 9A saker i skole
- Flere ansatte i barnehage og skole opplever arbeidssituasjonen såpass krevende at de ønsker å bytte yrke

Økt forekomst av demenssykdom

Ifølge Nasjonalt senter for aldring og helse hadde Nordre Land 159 personer med demens i 2020. Dette tilsvarte 2,4 % av innbyggerne. Denne andelen vil øke til 2,75 % av befolkningen i 2025, noe som tilsvarer 176 personer. Videre estimeres det til å være 198 personer med demens i 2030 (3,11 % av befolkningen) og hele 257 personer med demens (4,08%) i 2040. Personer med demenssykdom er ofte fysisk spreke og vil ha behov for struktur, trygghet og ivaretagelse i hverdagen over flere år.

Grafen nedenfor viser forventet utvikling i Nordre Land sammenlignet med landet, og viser kommunens forventede andel med demens:

Fastlegeordningen

Fastlegeordningen gjør at kommunene sliter med å rekruttere og beholde leger innenfor ordningen. Bakgrunnen for dette er økt oppgaveoverføring til fastlegene etter intensjonene i Samhandlingsreformen. Fastlegen er navet i alle kommunens helsetjenester. Den økte oppgaveoverføringen medfører en betydelig høyere arbeidsbelastning. Undersøkelser viser at fastlegene har et gjennomsnitt på 55 timers arbeidsuke. Det er i Nordre Land kommune tilsatt to nye fastleger i 2023 og det jobbes for å rekruttere ytterligere to fastleger til.

Kommuner på størrelse med Nordre Land kommune har vanligvis ett legekantor. Det vil være nødvendig å samle fastlegetjenesten i kommunen. Et større fagmiljø, større fleksibilitet og mindre sårbarhet vil gjøre kommunen i stand til å ivareta sørge for ansvaret i større grad. Lavere kostnader for drift av blant annet journalsystem og telefonsystem vil også være effekter av en samlokalisering. Nordre Land kommune skal arbeide kontinuerlig for å få en framtidsrettet og forutsigbar fastlegeordning samt sikre tilstrekkelig deltakelse i den interkommunale legevakten i Gjøvik/Hadelandsregionen.

Flomsikringstiltak som følge av ekstremværsituasjoner

Flomutfordringer i Dokka har ved flere anledninger blitt satt på sakskartet og kommunen sendte på slutten av 2022 en søknad til NVE om gjennomføring av tiltak i Kvernsvebekken/Gurihusbekken.

Flomutfordringene er nå aktualisert gjennom at det i juli/august 2023 ble store flomskader i Dokka sentrum, Rånåmoen og masseforflytning/erosjonsskader langs både Dokka-elva og Etna. Blant annet ble det ødeleggelser på flere etablerte flomvern langs Etna (Nordsinni) og langs Dokka nedstrøms Kolbjørnshusbrua. De ødelagte flomvernene medførte at flere tusen dekar med jordbruksareal stod under vann ved flere anledninger sommeren 2023.

Som en konsekvens av ekstremværet sommeren 2023, har det vært gjennomført totalt 8 befaringer med NVE, Innlandet fylkeskommune og Statsforvalteren i Innlandet. Alle disse befaringene er foretatt på steder i elveløpene hvor ekstremværet medførte betydelige skader. Det er for kommende flommer nødvendig å foreta forebyggende og flomreduserende tiltak slik at elvene er i bedre stand til å håndtere økte vannmengder.

Rekruttere og beholde

Kommune-Norge vil få økte utfordringer med å rekruttere nødvendig og riktig kompetanse for å løse oppgaver både i offentlig sektor og i næringslivet. Nordre Land kommune må tenke nytt, innovativt og kreativt for å rekruttere til kommunale stillinger innenfor alle tjenesteområder. Det vil være nødvendig å satse på egne medarbeidere og videreutvikle dem til å håndtere nye oppgaver og bidra til at de ønsker å bli i kommunen. En annen viktig faktor er et godt arbeidsmiljø der ledere og medarbeidere i de ulike tjenesteområdene og avdelingene bidrar aktivt i å inkludere hverandre ved å dele kompetanse, gir konstruktive tilbakemeldinger og hjelper hverandre for å løse oppgaver, sammen. Medarbeidere og ledere framsnakker arbeidsplassen, både eget tjenesteområde/avdeling og andre tjenesteområder/avdelinger. Kommunenes arbeidsgiverstrategi vil bli gjennomgått og

oppdatert i 2024. Den er viktig for å både forstå status, utviklingstrekk og strategiske tiltak for å lykkes som arbeidsgiver. For å møte rekrutteringsutfordringene vil det være viktig med;

- Tjenesteområdene har gode arbeids- og fagmiljø
- Tjenesteområdene har kompetanseplaner med handlingsplan for videreutvikling av kompetanse og oversikt på behov for kompetanse som er nødvendig å rekruttere
- Tjenesteområdene benytter kompetansen hos den enkelte på en slik måte at tjenester og oppgaver løses forsvarlig og effektivt
- Tjenesteområder og avdelinger samhandler på tvers og løser oppgaver i fellesskap
- Samarbeid med andre kommuner/samarbeidspartnere
- Gode og helhetlige rekrutteringsprosesser
- Kommunen bidrar til en god lønnspolitikk som stimulerer til å rekruttere og beholde

Kompetanse

Statsforvalter gir kommuner og sykehus i Innlandet gratis opplæring i forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten høsten 2023 og våren 2024. Alle ledere samt fag og kvalitetsutvikler i tjenesteområdet deltar. Fagteamet i miljøarbeidertjenesten har gjennomført et fag – og kvalitetsløft i forbindelse med ny nasjonal veileder "Gode helse – og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming. Utviklingsarbeidet har mottatt midler fra Helsedirektoratet og er gjennomført som internrevisjon og med ROS på temaene i veilederen. Det er arrangert fagdager og kurs for alle medarbeidere. Pårørende og tjenestemottakere er involvert i tillegg til brukerrådet med blant annet en temakveld med tittelen «Hva er viktig for deg?». Målet om å styrke fag – og tjenesteutvikling og kompetanseheving hos personell som yter tjenester til personer med utviklingshemming er nådd og det har resultert i økt samarbeid og samhold på tvers av avdelingene. Virtuell reality (VR) briller medvirker til kompetanseheving med opplæring innen observasjonskompetanse/prosedyredrilling og vold og trusler.

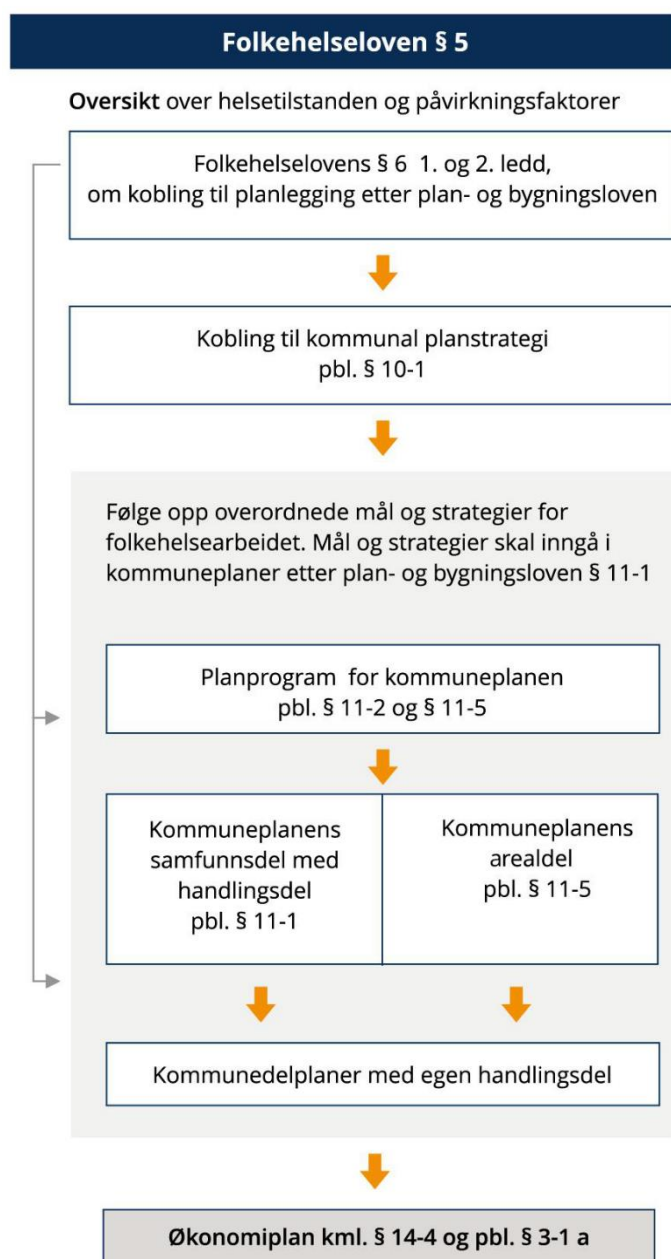
Andelen fagutdannete innen Tjenesteområdet 24+ er høy og det er tilrettelagt for kompetanseheving internt også for de med formell grunn – og etterutdanning. ProACT Course (tidlig oppdagelse av forverret tilstand) innebærer satsning på kompetanseheving av alle helsefagarbeidere og pleiemedarbeidere. Kommunen benytter eget helsepersonell som instruktører til opplæringen. Hensikten med opplæringen er å forbedre pasientbehandling og pasientsikkerhet og bidrar til oppgaveglidning/fordeling mellom sykepleiere og til helsefagarbeidere.

Satsning på systematisk etisk refleksjon i tjenestene bidrar til bedre tjenester og mer robuste medarbeidere. Alle ønsker at tjenestene skal ha en høy etisk standard. Den standarden er ferskvare og trenger kontinuerlig vedlikehold gjennom gruppesamtaler om hva som er godt og vondt, riktig og galt.

Tjenesteutvikling 24 + har klart å rekruttere inn gode fagpersoner. Det er også rekruttert inn avdelingsleder i barne- og avlastningsbolig (Åsligata) og avdelingssykepleier i hjemmetjenesten Dokka. Det er sluttført arbeidet med intensjonsavtale mellom fastlegene og kommunen som ble vedtatt juni 2023. Det er i etterkant av vedtaket rekruttert to nye fastleger til kommunen.

3. Folkehelse i Nordre Land

Betydningen av god folkehelse blir viktigere og viktigere i kommune-Norge med en aldrende befolkning med færre yrkesaktive. Planlegging er et av de viktigste verktøyene kommuner, fylkeskommuner og stat har for å bidra til god folkehelse. Plan- og bygningsloven og folkehelseloven krever at all planlegging skal fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller. Figuren nedenfor viser planhierarkiets folkehelsefokus, helt ned til handlings- og økonomiplan:

Planen for 2024-2027 har et økt fokus på folkehelse i planleggingen. Dette dokumentet er også en redegjørelse for status og forventede utviklingstrekk for Nordre Land kommune. Hensikten er å skape en forståelse og realitetsorientering som grunnlag for å gjøre nødvendige prioriteringer. Dette gjelder både for inneværende handlingsplanperiode og i et

langsiktig perspektiv. Løpende tilpasninger og strukturelle endringsbehov gjelder både nasjonalt og for vår kommune. En rekke faktorer påvirker helse og livskvalitet. Å skape gode og jevnt fordelte vilkår for folkehelse krever samarbeid på tvers av sektor- og forvaltningsnivåer over tid.

Folkehelseloven pålegger kommunene å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse og utjevne sosiale helseforskjeller. Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse. Kommunen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Videre skal kommunen være særlig oppmerksom på trekk ved utviklingen som skaper eller opprettholder sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller.

Folkehelsearbeidet handler om samfunnets innsats for å fremme befolkningens helse og trivsel. God livskvalitet er et viktig mål for dette arbeidet, noe som omfatter både objektive faktorer som økonomi, boforhold og deltakelse i samfunnet, samt subjektive faktorer som glede, mening, relasjoner, engasjement og tilfredshet. Folkehelseundersøkelsen i fylket, gjennomført våren 2023, viser at livskvaliteten i Innlandet generelt er god men skjevfordelt. 70 % av de spurte i Nordre Land rapporterte her høy grad av trivsel.

De mest effektive tiltakene innen folkehelse er de som innrettes universelt, med hensikt å virke best for de som trenger det mest. Og at tiltakene da er basert på identifiserte utfordringsbilder. Dette benevnes som proporsjonal universalisme.

Anbefalte satsningsområder for folkehelsen i Nordre Land

Under skisseres noen anbefalte satsningsområder, basert på utfordringsbildet;

Utjevning av sosiale helseforskjeller og forebygging av utenforskap

Hvordan: Gjennom fokus på økonomi, arbeid, skole/utdanning, inkludering og psykososiale helsefaktorer, samt ha lett tilgjengelige sosiale møteplasser og lavterskeltilbud med variert innhold for alle aldersgrupper.

Forebygging av sykefravær

Hvordan: Gjennom tidlig identifisering av årsakssammenhenger, jobbe aktivt med arbeidsmiljø, satse på forebyggende lavterskel helsetjenester, lett tilgjengelige mestringstilbud ut til befolkningen.

Økt fokus på levevaner

Hvordan: Gjennom fokus på skjermbruk, særlig for barn og unge. Samt økt mengde dagligaktivitet og sunn mat i hverdagen for befolkningen i alle aldersgrupper.

Utfordringsbilde Nordre land kommune:

I det følgende kommer en utdypning av utfordringsbildet, med bakgrunn i tilgjengelig statistikk på folkehelse.

Befolkningsframskriving: Det peker i retning doubling av antall eldre over 80 år i perioden 2025-2050. Allerede i 2040 vil denne andelen være høyere enn aldersgruppen 15-24. Det vil være god investering å satse på helsen hos de som blir eldre mot 2050. Samtidig må man ha

blikket på forebygging for barn og unge og særlig det potensialet som arenaen barnehage og skole er.

Aleneboende/økonomi: I gruppen 45 år og eldre er andelen som bor alene høyere enn i landet som helhet. Folkehelseinstituttets fokus her er at disse antas å være en potensielt utsatt, både økonomisk, helsemessig og sosialt. I Nordre Land, som i landet for øvrig, har inntektsulikheten økt de siste årene. Dette måles etter P 90/10, som indikerer forholdet mellom høyeste og laveste inntekt. Det er grunn til å være oppmerksom på dette, da konsekvensen er økende sosiale forskjeller.

Utdanning: Land-kommunene ligger høyest i regionen på grunnskole som laveste utdanningsnivå, og lavest på andel høyskole. Det er sosial ulikhet i frafall fra videregående skoler, der foreldrenes utdanningslengde spiller inn. Dette ser man også for Nordre Land. Utdanning påvirker helsen gjennom hele livsløpet og forskere påpeker også koblingen som læring gir på den psykiske helsen igjennom livet.

Levevaner: Andelen ungdomsskoleelever som er lite fysisk aktive er høyere i Nordre Land enn i fylket. Vi har høy bruk av skjerm for unge, noe som er høyere enn fylket og landet for øvrig. Status ved sesjon 17 åringer viser at Nordre Land ligger høyt på overvekt/ fedme. Statistikken viser at vi har noen utfordringer når det gjelder kosthold, som inntak av sukker og lite frukt.

Uføretrygd: Land-kommunene har en relativt høy andel uføretrygdete, sammenliknet med landet og regionen. Gruppen er utsatt materielt og psykososialt, noe som er årsaken til Folkehelseinstituttets valg av denne indikatoren. Grupper som står utenfor arbeidslivet har i gjennomsnitt dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn de som er i arbeid.

Sykefravær: På legemeldt sykefravær befinner vi oss høyest i regionen, og etter glidende gjennomsnitt har det vært en gradvis økning her. Muskel- og skjelettlidelser, kroniske smerter og psykiske lidelser er blant de vanligste årsakene til sykefravær.

Psykiske helse: Kommunen har over lang tid ligget høyt ved bruk av primærhelsetjenesten for psykiske lidelser. Tiltak for å utjevne sosial ulikhet og sosial støtte, samt utviklet mestringsevne vil trolig virke som gode beskyttelsesfaktorer for forebygging av psykiske lidelser og generelt fremme en god psykisk helse.

Vi har gode betingelser for å inneha en god livskvalitet og utvikle god folkehelse i Nordre Land. Mange innbyggere benytter seg av naturen, samt de tilbud og møteplasser som kommunen og frivilligheten tilbyr helt på egen hånd. Andre trenger noe støtte på vegen for å gjøre gode helsevalg og delta på forskjellige arenaer for fysisk aktivitet eller annet. Hva gjelder den fysiske helsen er det relativt små grep skal til for å fremme denne. Beregningen under viser hva det gir tilbake til individ og samfunn med litt økt fysisk aktivitet i form av gevinster:

Et kvalitetsjustert leveår (QALY) er et vunnet leveår med god helse og er beregnet til en økonomisk verdi på 500 000 kr i sektorovergripende samfunnsøkonomiske analyser. På bakgrunn av dette viser beregninger fra Helsedirektoratet at det er store penger å spare på å få mer fysisk aktive innbyggere. Dersom en fysisk inaktiv 55 åring øker sitt aktivitetsnivå med 30 minutter moderat fysisk aktivitet daglig vil en estimert gevinst være 4 QALY, dvs. 2 millioner kroner. Er man fysisk inaktiv, overvektig og røyker kan man oppleve et tap på 15-25

leveår med god livskvalitet. Sparte kostnader for produksjonsgevinst ved lavere sykefravær, helsetjenester og uføretrygd vil komme utenom.

Slik er det mye å hente på å tilrettelegge for og motivere innbyggerne til variert aktivitet, og at den enkelte finner bevegelsesglede. Det blir viktig at vi støtter og hjelper hverandre når det gjelder dette og andre faktorer som påvirker folkehelsen for den enkelte og Nordre Land-samfunnet i vid forstand.

Kilder:

Folkehelseprofilen, Nordre Land, FHI 2022

Folkehelseprofilen, Nordre Land, FHI 2023

Kommunestatistikk, Nordre Land 2023

Folkehelseundersøkelsen i Innlandet 2023

4. Fokusområder i Nordre Land kommune i planperioden

Innledning

I dette kapitlet presenteres noen av de viktigste fokusområdene kommunen vil prioritere i planperioden. Et overordnet fokus i alt arbeidet er forebygging. Fokusområdene gjenspeiler satsningen i kommuneplanens samfunnsdel. I tillegg til tidlig innsats og folkehelse er innsatstrappa, Cyber-sikkerhet og interkommunalt samarbeid omtalt som sektorovergrep, mens tjenesteområdene omtaler fokusområder spesifikt for det enkelte området.

Innsatstrapp

Alle innbyggere er en del av innsatstrappen. Trinnene indikerer inngripen i folks liv, - jo høyere opp i trappa, jo større kommunal ressursinnsats. For å redusere behovet for helse- og omsorgstjenester er det avgjørende at innbyggere befinner seg lavest mulig i Innsatstrappen. Det er nødvendig at alle innbyggere bidrar til og har fokus på egen helse og tenker forebyggende helsearbeid for seg selv og for sin familie, for å forebygge sykdom og skade.

Utvikling av en helhetlig innsatstrapp for regionen vil bli benyttet som et felles styringsverktøy for forventningsavklaring, dimensjonering, tildeling og utførelse av tjenestene. Bruk av innsatstrappen i kommunikasjon og dialog med innbyggere mener kommunen er viktig for å avklare forventninger. Målet er å styre aktivitet og omfordele økonomi fra de høyeste trinnene i trappen til mer egenmestring og forebyggende tiltak på de nederste trinnene.

En av de viktigste forutsetningene for god økonomistyring av helse- og omsorgstjenester er at tjenester kan til dels og utføres på Lavest Effektive Omsorgs Nivå (LEON-prinsippet) som støtter opp under tankegangen i Innsatstrappen.

Cyber-sikkerhet

Teknologiutviklingen gir kommunesektoren nye digitale muligheter, men også utfordringer, i tjenestetilbudet, og øker forventninger fra innbyggerne om bedre tilpassede tjenester. Kommunens evne til å ta i bruk ny teknologi må utvikles og Nordre Land kommune må samarbeide med andre kommuner og andre instanser for å ta i bruk og nyttiggjøre seg av digitale verktøy og innovative løsninger.

Informasjonssikkerhet handler om å behandle alle personopplysninger/personsensensitive opplysninger og forretningsforhold i henhold til gjeldende lov og forskrift. Nordre Land kommune er i ferd med å utarbeide en håndbok / retningslinje for informasjonssikkerhet. Organisasjonen er vesentlig styrket innenfor området sammenlignet med tidligere. Retningslinjene tar inn i seg personvernombudsfunksjonen. Ved utgangen av 2023 har kommunen felles personvernombudsfunksjon med Søndre Land og Gjøvik kommune.

Cyber-sikkerhet handler blant annet om alle systematiske aktiviteter som er nødvendige for å beskytte kommunens verdier mot tilsiktede uønskede handlinger. Gjennom systematiske kontroller og god styring på aktivitetene kan virksomheten avdekke sårbarheter og håndtere uønskede hendelser før de eventuelt skjer. Dette handler blant annet om å ha sikkerhetsbarrierer som f.eks. brannmurer, antivirus-programmer, passordregler og ansatte/brukere med god digital kompetanse m.m.

For å gjøre kommuneorganisasjonen bedre i stand til å sikre seg mot angrep utenfra må kommunen:

- Øke den ansattes digitale kompetanse, slik at sikkerhetsrisikoen reduseres.
- Videreutvikle kommunens sikkerhetsorganisasjon samt organisasjonens sikkerhetskultur

- Fase ut eldre IKT-løsninger og erstatte disse med systemer som har 2-faktor autentisering
- Utarbeide beredskapstiltak iht. ROS-analyser for alle sentrale IKT-systemer
- Gjennomføre beredskapsøvelser med fokus på IKT-sikkerhet og IKT-systemer

Interkommunalt samarbeid

Kommunestyret har vedtatt en viljeserklæring og håndbok for interkommunalt samarbeid i Gjøvikregionen. Dette vil i økonomiplanperioden bli et av satsningsområdene. Kommunene i Gjøvikregionen har pekt på viktigheten av interkommunalt samarbeid for å kunne møte krav til kompetanse, kvalitet, effektivitet i tjenesteytingen og/eller oppgaveløsning der kommunegrensene går på tvers av felles arbeidsmarked, bolig- og serviceregioner.

Fokusområder innen Tjenesteutvikling 0-24

- Bosetting:

Med bakgrunn i krigen i Ukraina vil bosetting av flyktninger, på lik linje med 2023, ha fokus i 2024 og videre i økonomiplanperioden. Tjenestene styrkes ut fra antall flyktninger tjenestene skal håndtere. Det kan samtidig være krevende å få tak i nok personell i midlertidige stillinger som oppstår ut fra økende behov. Samarbeidet med Sølve vedrørende voksenopplæring videreføres og er en suksessfaktor for å lykkes i integreringsarbeidet. Å ha arbeidsplasser og praksisplasser nok i kommunen må arbeides med. Å lykkes med integreringsarbeidet er av betydning for den enkelte flyktning og lokalsamfunnet som helhet.

- Forebygging som en del av oppvekstreformen:

Tidlig innsats og forebygging vil fortsatt ha et stort fokus, men mulighetene for gjennomføring og etterlevelse i praksis er noe redusert som følge av avslutning av «Pilot 0-24-prosjektet». Kommunen har samtidig etablert kunnskap og kompetanse på området, i tillegg til at den tverrfaglige samhandlingen er utviklet og strukturer er lagt. Dette vil det fortsettes å bygge videre på, for å kunne tilby det beste for barn, unge og deres familier i kommunen, ut fra de forutsetningene som ligger til grunn for å kunne arbeide med forebygging.

- Vertskommunesamarbeid NAV og flyktningetjeneste

Vertskommunesamarbeid mellom Nordre og Søndre Land kommuner er politisk vedtatt og samarbeidsavtaler blir lagt fram for kommunestyret i løpet av 2023. Omstilling og endring for robuste tjenester som skal sikre innbyggerne i begge kommuner vil være et fokusområde fremover. Nordre Land kommune vil fungere som vertskommune for NAV Land, Søndre Land kommune vil fungere som vertskommune for felles flyktningetjeneste.

- Barnets beste i et framtidsperspektiv

Med bakgrunn i demografiutvikling i kommunen samt økende behov hos barn, unge og deres familier, vil tjenesteutvikling 0-24 i økonomiplanperioden arbeide med fokus på robuste tjenester fremover i tid. I dette ligger det å se på strukturelle løsninger, hvordan organisere og hvordan drifte tjenestene vi leverer. Barnets beste vil alltid være utgangspunktet for arbeid

og vurderinger som gjøres, dette skal danne grunnlaget for avgjørelser som tas, og dreininger som gjennomføres.

Fokusområder i Tjenesteutvikling 24+

- Forebyggende helsearbeid

Forebyggende helsearbeid er ei viktig oppgave og bør prioriteres på flere nivå. Kommunen har i dag flere gode tjenester som ulike dagtilbud/dagsenter, tidlig innsats fra ergo-fysioterapitjenesten, arbeidet folkehelsekoordinator gjør samt veiledning, stabilisering og opplæring i dagliglivet som utføres i ambulerende team 24+. Arbeidet blir viktig å videreføre og prioritere.

- Fastleger

For å sikre en fremtidsretta og god fastlegeordning er det nødvendig å rekruttere flere fastleger og redusere listelengdene til fastlegene. Leger som rekrutteres til fastlegestillinger må være spesialisering i allmennmedisin eller under spesialisering (ALIS) jf. forskrift om kompetansekrav for leger i helse- og omsorgstjenesten. Kommuner har fått et større ansvar for å utdanne spesialister i allmennmedisin selv. Godt fagmiljø og samarbeid på tvers i tjenesteområdet og i organisasjonen er nødvendig for å løse fremtidens oppgaver.

- Dreining av tjenester og teknologi

Med et økende behov for helse- og omsorgstjenester er det nødvendig å se på andre måter å løse oppgaver på. Det vil kreve at hele samfunnet må tenke nye og innovative løsninger. Dersom helse- og omsorgssektoren skal ha flere helsearbeidere vil det kanskje innebære at vi i samfunnet for øvrig må digitalisere alle tjenester og oppgaver som ikke krever menneskelig kontakt.

Flere oppgaver må løses i hjemmet. Bruk av velferdsteknologi og digitale løsninger blir i større og større grad avgjørende og nødvendig for å bidra til at tjenestemottakere kan klare seg lengst mulig hjemme. Målet er å utsette behov for heldøgns tjenester og at tjenestemottakere med mest komplekse hjelpebehov får helsehjelp i institusjon. Tildeling og koordinering har en sentral og viktig rolle i dreining av tjenester, arbeidet med Innsatstrapp og det iverksatte arbeidet med regionale tildelingskriterier. Bruk av teknologi og økt digitalisering vil være nødvendig for helsepersonellens arbeidshverdag for å fjerne manuelle oppgaver som kan erstattes med digitale løsninger.

- Aldersvennlig samfunn

I Stortingsmelding nr 24 – Fellesskap og mestring, legger Stortinget vekt på et program for et aldersvennlig samfunn med følgende punkter; meningsfulle møteplasser, aldersvennlig transport, mobilisering av seniorkraften, samskaping og partnerskap samt planlegging for en bedre alderdom. Det er viktig at innbyggernes bolig er tilrettelagt slik at det er mulig å klare seg selv gjennom alle livsfaser. Boligen og bomiljøet skal invitere til trivsel, tilhørighet og livskvalitet uavhengig av funksjonsevne, og oftest oppnås dette gjennom å tilpasse det hjemmet innbyggere allerede har. Det oppfordres til å tenke på den boligen man har i dag, hva kan gjøres for å bo lengst mulig hjemme, i hvilken grad kan man tilpasse boligen og installere velferdsteknologi for å være selvhjulpen lengst mulig i eget liv.

Fokusområder innen Samfunnsutvikling

- Samarbeid med tjenestene

Samfunnsutvikling har flere funksjoner, deriblant å støtte de andre tjenesteområdene i kommunen. For å sikre at dette gjøres på en god og effektiv måte, er det jobbet for å sikre en bedre forankring på tvers av tjenestene for å videreutvikle samhandlingen. 0-24 og 24+ har blant annet behov for bygg og vedlikehold av disse, der byggdrift og renhold er viktige områder for å sikre gode tilbud.

- Regionalt samarbeid

Alt tyder på at det fortsatt vil være krevende å ha nok og riktige ressurser i årene framover. Innen plan og næring er det utviklet et samarbeid med Søndre Land kommune, for å kunne utnytte kompetanse på tvers av kommunegrensene. Søndre Land har høsten 2023 tatt initiativ til et vertskommunesamarbeid innenfor fagområdene plan, byggesak, oppmåling/geodata, miljø og landbruk.

- Boligsosial utvikling

Boligsosial handlingsplan skal følges opp, og de gjenstående punktene i planen skal gjennomføres. Hvordan kommunen kan tilrettelegge for forskjellige behov vil være en viktig vurdering i årene som kommer, for å sikre at folk både ønsker å fortsette å bo her og for å økt tilflytting.

- Destinasjonsutvikling

Utvikling av Synnfjellet og videreutvikling av Landsbyen Dokka vil være viktige element av næringsutviklingen i Nordre Land. Det er lagt ned store ressurser for å utarbeide grunnlag for utvikling av Synnfjellet, med utbyggingsavtaler, planverk og tekniske løsninger. Gjennomføringen av dette vil gå over lang tid, med mål om økt fritidsbebyggelse og flere besøkende til kommunen.

- Digitalisering og omstilling

Det er mange muligheter, men også utfordringer, med digitaliseringen av samfunnet. Teknisk drift har tatt i bruk forskjellige løsninger for å sikre og forbedre driften. Biblioteket tar i 2023 bruk flere digitale løsninger, som både gir bedre tilgang og bedre ressursbruk. Det er stor grad av muligheter for effektivisering, men dette krever både kunnskap og investeringer.

- Investeringer og planbehov

Nordre Land kommune har en omfattende liste over investeringstiltak som bør gjennomføres de nærmeste årene. Mange av tiltakene utløser behov for reguleringsplaner og det er flere investeringstiltak som utløses av reguleringsplaner som er ferdige eller under arbeid.

Kommunen står foran en situasjon der investerings- og planprosjekter må gjennom en hard prioritering ut fra både økonomi og hva vi har mannskap til å kunne gjennomføre.

5. Kommuneplanens handlingsdel

I følge Plan- og bygningsloven skal det utarbeides en handlingsdel knyttet til kommuneplanens samfunnsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen skal revideres årlig. Handlingsdelen er en mer konkret beskrivelse av hvordan mål og strategier fra kommuneplanens samfunnsdel skal følges opp i fireårsperioden, og den omhandler i første rekke kommunen som organisasjon og de kommunale sektorer som er underlagt kommunestyret.

Kommunestyret i Nordre Land vedtok samfunnsdelen til kommuneplanen i februar 2018. Det er viktig at innholdet i handlingsdelen er nært knyttet opp til samfunnsplanen for å klare å opprettholde retningen mot de langsiktige målene og strategiene. På den måten vil samfunnsdelen bli den overordnede ledetråden i arbeidet i kommunen. Kommuneplanens handlingsdel skisserer de strategiene som skal følges for å kunne nå målene. Disse strategiene er viktige verktøy i arbeidet med virksomhetsplaner og planer på det enkelte tjenesteområdet, for at Nordre Land kommune sammen skal jobbe mot det de langsiktige målene som er skissert i samfunnsdelen.

Handlingsplanen for 2024-2027 er en konkretisering og synliggjøring av de satsninger og tiltak som skal iverksettes i tjenesteområdene i denne planperioden for å nå de litt mer langsiktige og overordnede punktene under «Dette må gjøres». I kapitlet «Dette skal vi gjøre i 2024-2027» under hvert av de utvalgte samfunnsområdene, er det valgt ut 3 hovedsatsninger for denne planperioden. De utvalgte områdene er utformet med bakgrunn i prioriteringer i formannskapetets strategiseminar i juni 2023.

Høsten 2020 ble planstrategien for perioden 2020-2023 vedtatt. Det skal vedtas ny planstrategi innen et år etter konstituering av nytt kommunestyre. Arbeidet med ny planstrategi vil bli iverksatt i 2024, og kommende handlings- og økonomiplan vil derfor ta inn i seg eventuelle endringer fra ny planstrategi. I gjeldende planstrategi er det ble lagt opp til en videreføring av gjeldende kommuneplan, både areadelen og samfunnsdelen, men det ble vedtatt at det skal innarbeides et avsnitt i samfunnsdelen som omhandler samfunnssikkerhet og beredskap. I planstrategien ble det også gjort en prioritering av planbehovet i perioden, og det er derfor ingen planoversikt i denne handlingsdelen. Rapportering på planarbeidet er i årsmeldinga.

For å sikre en god sammenheng i planene og bidra til at kommuneplanens samfunnsdel blir den ledestjernen som den skal være, vil rapporteringen på «Slik ser vi om vi er på rett vei» komme i årsmeldingen.

Overordnet visjon og mål for Nordre Land kommune:

Visjon

Ekte landsbyliv og levende grender

Overordna mål

Livskvalitet og bærekraftig utvikling

Livskvalitet i Nordre Land handler om å ha et godt liv; både det å ha et aktivt liv, å kunne realisere seg selv i arbeid og fritid, og å kunne oppleve en god helsetilstand og personlig trygghet.

Bærekraftig utvikling i Nordre Land handler om å styre utviklingen slik at vi ivaretar våre behov i dag, uten at det reduserer mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov. En utvikling og vekst som tillater at tilgjengelige ressurser kan brukes i dag, men med et langsiktig perspektiv til grunn.

De overordna målene om **livskvalitet og bærekraftig utvikling** skal ligge til grunn for all virksomhet i kommunen, og i utviklingen av samfunnet. Den samlede innsatsen innenfor de utvalgte samfunnsområdene, vil avgjøre om overordna mål, og mål innenfor samfunnsområdene oppnås.

Utvalgte samfunnsområder i Nordre Land:

- Næringsutvikling og turisme
- Oppvekst og utdanning
- Helse, omsorg og velferd
- Klima, miljø og areal
- Bolig og nærmiljø
- Kultur og frivillighet

5.1 Næringsutvikling og turisme

Næringslivet i kommunen er variert, og både industri, transport, handel og landbruk er viktige næringer. Kommunen tilhører Gjøvikregionen som bo- og arbeidsmarkedsregion, men også Lillehammer og Valdres er viktige regioner for kommunen. Næringslivet har, målt i antall arbeidsplasser, opplevd stabilitet de siste årene. Nyetableringer og gründere er mangelvare.

Handelsnæringen har generelt opplevd en utflating i omsetningen og landbruksnæringen er inne i en vedvarende omstilling. Handelsnæringen som resultat av endrede vaner, med bl.a. økt netthandel og landbruket som resultat av rasjonalisering og effektivisering.

Innlandet fylkeskommune har i regional plan for byer og tettsteder (2016), klassifisert Dokka som områdesenter. Landsbyen Dokka har gjennom arbeid med stedsutvikling og prosjektarbeid blitt en landsby kjent for en aktiv kultur- og handelsvirksomhet med Landsbymarked, Landsbyfest og Landsbykonferanse. Landsbyen skaper identitet og vil stå sentralt i videre utviklingsarbeid. Det vil være viktig å videreutvikle Landsbytankegangen og jobbe aktivt med bolyst og omdømmebygging.

Bioøkonomi er en spennende satsing for Nordre Land. Skog og biologisk materiale fra landbruket, naturgrunnlaget med utmarksressurser og rekreasjonsprodukter gir oss muligheter til å ta del i det grønne skiftet og utvikle ny næring. Kommunen har store arealer som er attraktive for grønt reiseliv/bærekraftig turisme. Det er behov for utvikling av løsninger og produkter til denne sektoren, basert på kortreiste og biologiske fornybare ressurser der dette er mulig.

Effektivt bredbånd er en vesentlig forutsetning i alle næringer. Dette er en infrastruktur som må være på plass i forhold til næringsutvikling og etableringer. Det må samarbeides med aktører innen bransjen, og sammen legge premisser for videre utbygging. Det må også legges et press på de som gir ut midler på området for å få en fortgang i utbyggingen.

Veger med god standard er en viktig forutsetning for næringslivet, både når det gjelder varetransport og persontransport, og god tilgjengelighet til opplevelser og hytteområder. Kommunen er et kollektivknutepunkt, med øst/vest forbindelse, og har en stor transportnæring.

Kompetanse og rekruttering – tilgang på god kompetanse og videreutvikling av eksisterende er vesentlig for utvikling i alle næringer. Kommunen ligger lavt på både utdanningsnivå og «kompetansearbeidsplasser». For å øke bevissthet hos unge om deres muligheter i lokalt næringsliv, og rekruttering generelt, er et tett samarbeid mellom skole, næringsliv og lokalsamfunn viktig. Samarbeid mellom næringslivet Dokka videregående skole, Høyskolen Innlandet, NTNU Gjøvik og andre utdanningsinstitusjoner i vårt distrikt blir viktig framover. Automatisering og digitalisering vil gjøre at mange arbeidsplasser vil få nye kompetansekrav. Omstilling og digital kompetanse er stikkord.

Synnfjellet har stort potensial for utvikling og det er gode muligheter for økt verdiskaping knyttet til reiselivsnæring i hele kommunen. Hytter, camping og våre naturkvaliteter gir muligheter for næringsutvikling.

For deler av næringslivet er det også viktig med bedre tilgang på areal. Kommunens overordnede ambisjon er å utvikle og legge til rette for et vekstkraftig næringsliv med høy verdiskaping. Nordre Land skal utvikle seg til en enda mer næringsvennlig kommune. Kjennetegn på dette er bl.a. å legge til rette for næringsutvikling gjennom positiv holdning til utviklingstiltak, kort saksbehandlingstid, oppdaterte arealplaner og gode støtteordninger.

5.1.1 Slik vil vi ha det

- Økt verdiskaping og flere arbeidsplasser
- Landsbyen Dokka skal utvikles videre som et attraktivt og levende handelssentrum
- Fortsatt høy produksjonen fra biobaserte næringer

- Et godt tilrettelagt utviklingsmiljø for etablering av biobasert næringsliv
- En bærekraftig hytte- og destinasjonsutvikling

5.1.2 Dette må gjøres 2024 – 2027

1. Støtte eksisterende næringsliv og utvikling av nye foretak, ved bruk av næringsfond, BoLyst i Land, etableringspakken, omdømmebygging og samarbeid med Landsbyen Næringshage, Gjøvikregionen Utvikling og NTNU Gjøvik. Utviklingen bør ha fokus på det *grønne skiftet*. Bidra til godt samarbeid mellom skole og næringsliv, for å sikre rekruttering, i samarbeid med Ungt Entreprenørskap, informasjon til både grunnskole og videregående skole, med både jobb- og lærlingemuligheter. Det skal stimuleres til samarbeid for å skape synergieffekt.
2. Destinasjonsutvikling for Synnfjell og Landsbyen Dokka, med etablering av møteplasser, aktivitetsområder og infrastruktur. Støtte opp om utviklingstiltak, markedsføring og profilering, og videreutvikling av arrangement, med mål om økt antall besøkende og bruk av fritidsboliger.
3. Sikre tilgang på tilstrekkelig og variert næringsareal, gjennom arealplanlegging av både kommunale og private reguleringsplaner.

5.2 Oppvekst og utdanning

Det er viktig å sikre at alle barn og unge gis likeverdige tilbud og utviklingsmuligheter uavhengig av sosial bakgrunn. Barn og ungdom har særskilte behov, interesser og rettigheter og deres synspunkter må bli tatt på alvor.

Barn og unges oppvekst er først og fremst familiens ansvar, men mange i samfunnet har et medansvar: nærmiljø, barnehage, skole, velferdstjenester i kommunen og frivillige organisasjoner. Et godt samspill mellom disse aktørene er nødvendig for å sikre et godt oppvekstmiljø. Kommunen har gjennom sine velferdstilbud og opplæringsinstitusjoner et stort medansvar i å bidra til at barn og unge blir bedre rustet til å håndtere livene sine her og nå og i framtida. Dette krever en solid kommunal organisasjon, som samarbeider tett og tverrfaglig med barn, unge og deres foresatte, slik at barn og unge blir møtt som hele mennesker.

Barnehagene har et stort fokus på anerkjennende voksne i møte med barn, og brukerundersøkelsen viser at foresatte er godt fornøyde. Elevundersøkelsen viser at elevene i Nordre Land trives på skolen og opplever støtte fra lærerne sine. Skolene har fortsatt en vei å gå for å oppnå de læringsresultatene vi mener vi bør kunne ha i vår kommune. Barnehage og skole har over flere år arbeidet med pedagogiske utviklingsplaner, og vi forventer å se en bedring i resultatene over de neste årene.

5.2.1 Slik vil vi ha det

- Et godt oppvekstmiljø og gode utviklingsmuligheter for alle barn og unge.

- En barnehage og skole som ser det enkelte barns muligheter, slik at de rustes til å mestre livet sitt.
- Læringsresultater på linje med landsgjennomsnittet.
- Flest mulig skal kunne fullføre en videregående opplæring på hjemstedet.

5.2.2 Dette må gjøres 2024 – 2027

1. Styrke det tverrfaglige samarbeidet for å sikre kvalitet, utvikling og riktig kompetanse i tjenestene for barnas beste. Det må være fokus på utvikling av tverrfaglig kompetanseteam, veiledning, forebygge utenforskap, styrket brukerperspektiv og veiledning av ledere og personalgrupper. Utvikle samarbeid med foresatte, der de gjennom involveres og gis mulighet for kursing og veiledning. Sikre gode overganger fra barnehage til barne- og ungdomsskole, og styrke samarbeidet med Dokka videregående skole.
2. Legge til rette for fysisk aktivitet i barnehage og skole, ved et variert fritidstilbud, gode aktivitetsplasser og lek som læringsarena. Skape motivasjon og mestring gjennom praktisk, variert og relevant opplæring, med fokus på tverrfaglig samarbeid og erfaringer fra prosjektpilot.
3. Styrke funksjonell bruk av digitale verktøy. En prioritering av digitalisering og videreutvikle det sammen med kompetanse hos medarbeidere for å veldige riktige verktøy for opplæringen, er nødvendig. BTI og stafettlogg videreføres og skal ha en høy prioritet som også er viktig for å sikre gode overganger til barnets beste.

5.3 Helse, omsorg og velferd

Fremtidens hovedutfordringer er knyttet til vekst i antall brukere, og at flere har komplekse sykdomsbilder. Dette gir behov for sammensatte og koordinerte tjenester som krever faglig kompetanse, og et helhetlig livsløpsperspektiv på tjenestetilbudet. En bred folkehelsesatsing er et bidrag til å sikre livskvalitet og gode liv for innbyggerne, og enkeltpersoner må i framtiden ta større ansvar for egen helse. Tjenestene skal stimulere mottakerens egne ressurser og mestring.

Kommunen har flere utfordringer knyttet til innbyggernes helse i alle aldre, og erfarer en generell økning i forventninger fra både brukere og pårørende i forhold til hva som er kommunale oppgaver. Det er stadig flere yngre med redusert boevne, og flere både yngre og eldre, har psykiske problemer som utløser behov for tjenester. En økt andel brukere har også dårligere nettverk enn tidligere, samtidig som det er en generell reduksjon i frivillige omsorgsytere.

Samtidig med økt behov for helsetjenester i yngre aldersgrupper, øker andelen eldre. Dette vil skje parallelt med at andelen i yrkesaktiv alder synker, og det blir færre potensielle helsearbeidere. Konsekvensene av en økt levealder er ikke opplagte, hverken for samfunnet som helhet eller for enkeltindividene det angår. En kan anta at det kan medføre flere år med sykdommer, men at det ser ut til at en klarer seg bedre med sykdommen enn tidligere. Det

kan henge sammen med bedre medisinsk behandling, bedre fysiske omgivelser og teknologi som legger til rette for å klare seg selv.

Kommunes tjenester har vært i kontinuerlig vekst i flere tiår. Denne veksten må organiseres og i større grad utvikle tjenester som støtter opp under forebygging, tidlig innsats og rehabilitering framfor å heve terskelen for å få hjelp. For å utløse ressurser på tvers av og utenfor kommuneorganisasjonen må det ses med nye øyne på hva en tjeneste skal være, og hvem som skal være med å skape den.

Nordre Land har en del større utfordringer enn sammenlignbare kommuner når det handler om barn med tiltak i barnevernet. Det overordna målet om «Livskvalitet» skal ikke minst gjelde de yngste, og derfor må det forebyggende fokuset i samarbeidet mellom ulike tjenester prioriteres.

Nordre Land har relativt få langtids sosialklienter, og lav arbeidsledighet. Innsatsen innenfor aktivisering av unge sosialklienter, og andre i risikogrupper for å falle ut av et fremtidig arbeidsliv har høy prioritet.

Flyktninger som blir og er bosatt i Nordre Land gis et godt tilbud om både språkopplæring og innføring i det norske samfunnet, i tråd med lovens krav. Språk er nøkkelen til integrering og arbeid.

Legetjenesten i kommunen er en av de viktigste tjenestene i en kommune. Det er viktig med godt samarbeid og dialog mellom kommunen og fastlegene. Fastlegene sitter på verdifull kompetanse om innbyggeres fysiske, psykiske og sosiale helse i befolkningen. Flere av fastlegene har vært i kommunen over mange år og kjenner kommunen svært godt. Det skal utarbeides en plan for fastlegeordningen.

5.3.1 Slik vil vi ha det

- Innbyggere i alle livsfaser opplever god helse og trygghet i et aktivt og sosialt liv der barn og unge vokser opp med trygghet og omsorg.
- En god folkehelse med fokus på tidlig innsats, forebygging, og mestring i alle aldersgrupper.
- Økt sysselsetting og reduksjon i antallet uføretrygdete.

5.3.2 Dette må gjøres 2024 – 2027

1. Styrke selvstendiggjøring og ansvarliggjøring av befolkningen, ved å øke kunnskap om velferdsteknologi og digitalisering. Fysisk aktivitet og god folkehelse bidrar til økt egenmestring og utsettelse av sykdom og funksjonsnedsettelse. Det skal legges til rette for varierte boformer, som sikrer trygghet, sosial aktivitet og hverdagsmestring.
2. Jobbe aktivt med rekruttering for å sikre riktig kompetanse på riktig sted. Samarbeide på tvers av fag og avdelinger, og med pårørende, frivilligheten og næringslivet for å skape gode liv for flest mulig.
3. Utenforskap og sysselsetting, boligsosial løsning. Legge til rette for sysselsetting av grupper som har vanskelig for å komme inn i ordinært arbeidsliv. Innbyggere som har behov for hjelp, skal sikres at dette gis i rett tid.

5.4 Klima, miljø og areal

Målet om en bærekraftig utvikling handler blant annet om å bremse de pågående klimaendringene og bli et lavutslippssamfunn. For Nordre Land er det veitrafikk og landbruket som utgjør størsteparten av utslippene. Nordre Land er imidlertid en stor skogkommune som også bidrar til at det bindes opp store mengder CO₂. Kommunen kan både være en pådriver for gode energi- og klimatiltak hos private, og selv gå foran som et godt eksempel. Skogkultur, bruk av biomasse og muligheter for økt bruk av tre i bygg er muligheter som Nordre Land kan utnytte. Kommunen skal revidere klima- og energiplanen for å konkretisere utfordringer og tiltak innen dette området

Tilpasning og hensyn til endringer i klimaet er viktig i forbindelse med arealplanlegging og utbygging. Nordre Land har mange bratte dalsider hvor det kan oppstå flom i mindre vassdrag i forbindelse med kraftige nedbør. Kommunen trenger mer kunnskap og økt fokus på dette temaet fremover. Manglende hensyn kan få store samfunnsmessige konsekvenser i form av ødelagt infrastruktur og skade på eiendommer.

Avløp fra bl.a. hytter og avrenning fra landbruket vil kunne øke belastningen på vassdragene. God planlegging av avløpsløsninger og overvåkning av vassdragene vil være viktig de neste årene. Veiledning av gårdbrukere likeså. Målene i vannforvaltningsplanene til Vannområde Randsfjorden, og om god økologisk balanse må ligge til grunn. Kommunen har også en viktig rolle i oppfølgingen av regionalt miljøprogram i Innlandet. Bevaring av større sammenhengende naturområder er et av de viktigste tiltakene for å ta vare på naturmangfoldet.

Kommuneplanens arealdel og kommunedelplanene i Synnfjellet er revidert. Gjennom disse planene gir kommunen føringer for lokalisering av blant annet boliger, handel, næringsvirksomhet og fritidsbebyggelse de neste årene. De overordna arealplanene gir et godt grunnlag for videre detaljplanlegging både i Landsbyen, og i fjellet. En viktig strategi for Nordre Land kommune er å alltid ha arealplaner som møter samfunnets behov.

Dokka er et viktig kollektivknutepunkt i Innlandet. For å stimulere til miljøvennlig transport og tilby innbyggerne et godt reisetilbud, bør Nordre Land kommune legge til rette for kollektivtransporten og være en pådriver for at denne opprettholdes og videreutvikles. Samtidig må man erkjenne at biltransport er viktig i distriktet og at dette betinger at standarden på fylkesvegene heves. Her kan kommunen også være en pådriver

5.4.1 Slik vil vi ha det

- Ren luft og rene vassdrag med god økologisk tilstand.
- En arealbruk som sikrer et attraktivt lokalsamfunn og bærekraft på sikt.
- Bidra til at nasjonale og internasjonale klimamål kan nås.
- Bygg med fornybare materialer, og bruk av fornybar energi.

5.4.2 Dette må gjøres 2024 – 2027

1. I planverket skal det legges til rette for friluftsliv og fysisk aktivitet, med fokus på 'grønt reiseliv' og destinasjonsutvikling, med aktiv bruk av utbyggingsavtaler og gjennomførte kartlegginger.
2. Det skal være oppdaterte og aktuelle arealplaner med god tilgang til attraktive utbyggingsområder. Overordnet planverk skal være oppdatert og revidert ved behov.
3. Redusere klimagassutslipp fra kommunens virksomhet, og sikre reduksjon av forurensende utslipp fra andre kilder. Det skal legges føringer for bruk av fornybare byggematerialer og energivennlige løsninger, med fornybare og kortreiste energikilder.

5.5 Bolig og nærmiljø

Å ha et hjem er grunnleggende for opplevelse av trygghet og tilhørighet. Å skaffe seg en bolig er i utgangspunktet den enkeltes ansvar, men kommunen skal bistå dem som av ulike grunner ikke mestrer det. Alle skal kunne bo godt og trygt. Dette er viktig for at vi skal kunne ta utdanning, danne familie, være i arbeid og ta vare på helsa vår. Boligen er også en ramme for et sosialt liv og gir tilhørighet til et nærmiljø og lokalsamfunn. Innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra må forsterkes, og boliger bør i økende grad ivareta krav til universell utforming, eller livsløpsstandard.

Nærmiljøet har stor betydning for alle aldersgrupper, men spesielt for de mindre mobile gruppene, som eldre og barn og unge. Universell utforming av boligområder, nærmiljøer og andre aktivitetsmuligheter er viktig for å sikre tilgjengelighet og samfunnsdeltakelse for alle. Trygghet, og trafiksikkerhet er viktig, og gode lokale veger og stier. Et bolig- og nærmiljø som skaper muligheter for sosialt fellesskap, som ivaretar menneskets behov for sosiale arenaer, på tvers av generasjoner, og nærhet til viktige tjenester sikrer trivsel og gjør det mulig for flere eldre å kunne bo hjemme lengst mulig.

Gode boliger, boområder og nærmiljø, som ivaretar sosiale behov, behov for utfoldelse og tjenestebehov, er noe av det mest sentrale for folkehelsa.

Landsbyen har det beste fra byen og det beste fra landet, de landlige kvalitetene med trygghet, fellesskap og dugnadsånd, de urbane kvalitetene med et tiltalende sentrum, et bredt handels- og servicetilbud, et aktivt kulturliv og spennende arbeidsplasser. Her kan du leve det ekte landsbylivet, med mer tid til de viktige tingene

5.5.1 Slik vil vi ha det

- Økt innbyggertall i kommunen som helhet, og ute i grendene.
- Landsbyen Dokka fremstår som et særdeles attraktivt områdesenter, med et mangfold av tilbud og mange gode landsbyrom.
- Et differensiert boligtilbud tilpasset ulike aldersgrupper og familier, med vekt på nærhet til tjenester og med gode sosiale møteplasser.

- Tilrettelagte vakre boligområder og nærmiljøer med god byggeskikk og bruk av miljøvennlige materialer og med en energibruk basert på fornybare ressurser.

5.5.2 Dette må gjøres 2024 – 2027

1. Stimulere til samarbeid mellom offentlige myndigheter og private aktører om utbygging av tilstrekkelig antall boligenheter for ulike grupper, med ulike behov. Sikre arealplanlegging av områder som ivaretar ulike behov for både offentlig og privat virksomhet. Ansvarliggjøre innbyggere i å eie selv, med et spesielt fokus mot barnefamilier.
2. Sikre trygge skoleveier, godt kollektivtransporttilbud og ordninger for at unge og eldre trygt kan ferdes på dag- og kveldstid i tråd med Trafikksikkerhetsplan.
3. Synliggjøre kommunen som en attraktiv bo- og etableringskommune gjennom BoLyst-prosjektet, og bidra til samlingspunkt for å vise muligheter i kommunen. Landsbyen Dokka videreutvikles, sammen med arealplanlegging og utvikling av møteplasser i sentrum.

5.6 Kultur og frivillighet

Våren 2023 ble frivilligplan for Nordre Land vedtatt, med mål om økt frivillig innsats og mer aktivitet. For å lykkes med planen er det viktig med samhandling og dialog mellom aktørene. Kinostrategien ble vedtatt i 2023, og viser mulighetene for kinoen i framtiden. For å skape en attraktiv kino, vil det kreve investeringer både i lokaler og utstyr, samtidig som det er enklere grep som kan gjøres for en mindre kostnad.

I tillegg til den nylig vedtatt frivilligplanen, er frivilligheten og kultur et viktig satsningsområde i kommuneplanens samfunnsdel. Gjennom drift av egne kulturtiltak og utstrakt støtte til lag og foreninger, skaper kommunen forutsigbarhet på kulturområdet og med det, trivsel, bolyst og økt livskvalitet. Kultur handler om å skape gode opplevelser. De fleste av oss ønsker å fylle tida vår med noe meningsfylt – noe som interesserer og engasjerer. Enten det er som tilrettelegger, utøver eller publikum ønsker vi å delta i noe som skaper glede og energi.

Deltakelse i kulturaktiviteter har stor egenverdi og summen av positive opplevelser forebygger mistrivsel og gir bedre folkehelse. Særlig synes det som om deltakelse i frivillig arbeid oppleves som givende og verdifullt.

Kultur og frivillighet er derfor viktig i kommunens folkehelse- og inkluderingsarbeid.

Et tett samarbeid mellom kommunale kulturtiltak og frivillige lag, organisasjoner og andre frivillige, er avgjørende for å lykkes med inkludering og integrering. Dette gjelder både for inkludering av fremmedkulturelle, men også andre innflyttere og alle innbyggere i kommunen.

Kulturlivet og frivilligheten skaper arenaer som bidrar til mestring, tilhørighet og fremmer gjennom dette god psykisk og fysisk helse. I kommunens folkehelseprofil pekes det på

utfordringer innenfor vekt, fysisk aktivitet, barn og unges psykiskhelse og røyking. Satsing på kultur og frivillighet kan være med på å forebygge flere av disse utfordringene.

Med Frivillighet mener vi alt frivillig arbeid som utføres av lag, foreninger og enkeltstående frivillige. Å satse på frivillighet er å legge til rette for å ivareta frivilliginitiativet hos innbyggerne. Frivilligsentralen kan tilrettelegge oppgaver og ivareta den enkelte frivillige, være et bindeledd og jobbe på tvers av alle instanser og organisasjoner både kommunale og frivillige

Frivilligheten er i endring og det er en trend at medlemstall i organisasjoner går ned. Utviklingen går også i retning av støttemedlemskap, heller enn aktivt engasjement. Oppslutningen om de frivillige organisasjonenes arbeid er likevel stor, og mange ønsker å være frivillige. Mange av de frivillige ønsker å utføre en aktivitet uten å være medlem av en organisasjon. Individuell selvrealisering ser i større grad ut til å være kjernen i vår tids frivillighet. Den har en mindre forpliktende og tidkrevende form, hvor engasjementet ikke er mindre langsiktig.

5.6.1 Slik vil vi ha det

- Aktivt og variert kulturtilbud.
- Veldrevne frivillige organisasjoner med høye medlemstall og stor aktivitet.
- Attraktive sosiale møteplasser.
- God integrering av innflyttere.
- Gode muligheter for fysisk aktivitet der folk bor.

5.6.2 Dette må gjøres 2024 – 2027

1. Idrett og fysisk aktivitet skal løftes fram, og det skal sikres at alle grupper kan delta på lavterskeltilbud. Sikre god dialog mellom frivillighet og kommunen for videreutvikling av tilbud.
2. Bidra til å opprettholde sosiale og kulturelle møteplasser, ved å tilrettelegge for samhandling på tvers av tjenesteområder. Drifte og videreutvikle egne kulturtiltak i tråd med behov og ønsker, med fokus på å forebygge utenforskap.
3. Legge til rette for at frivilligheten kan drive aktivt og selvstendig i et godt samarbeid med kommunen. Bruke tilskuddsordninger til å stimulere for å tilrettelegge for frivillighet og uorganiserte aktiviteter.

5.7 Kommunen som organisasjon

Kommuneplanens samfunnsdel skal gjenspeile Nordre Land kommunes rolle som samfunnsutvikler og tjenesteleverandør. I tillegg må kommunen være en attraktiv arbeidsgiver for å sikre nødvendig kompetanse for måloppnåelse.

Kommunens oppgaver endres stadig raskere, og kravene til effektivitet er økende. Kommuneorganisasjonen må derfor utvikles gjennom en kontinuerlig forbedring.

Det må legges til rette for innovasjon og nytenking i både tjenester og utviklingsarbeid.

Organisasjonen skal preges av vilje og evne til endring, og til å kommunisere bevissthet om kvalitet og kostnadseffektivitet.

5.7.1 Slik vil vi ha det

Under det overordna målet om Livskvalitet og en bærekraftig utvikling, er kommuneorganisasjonens mål;

Innbyggerne opplever tjenesten som god og nyttig og de gis med en god faglig kvalitet.

Økonomimål:

Et netto-driftsresultat, en egenfinansiering av investeringer og et nivå på disposisjonsfond som sikrer en sunn kommuneøkonomi og et handlingsrom for utvikling. Økonomimålene for planperioden vedtas i økonomiplan.

5.7.2 Dette gjør vi

For å sikre dette, må en del grunnleggende forutsetninger være på plass. Disse forutsetningene kan formuleres som strategier.

Strategier for kommunen som organisasjon:

- Nordre Land kommune skal ha god økonomistyring og økonomisk handlefrihet til utvikling og forbedring.
- Organisasjonen skal ha kompetente og deltakende medarbeidere som gjennom medarbeiderskap og ledelse, både tar og får ansvar.
- Nordre Land kommune skal ha en effektiv og veldrevet moderne organisasjon, som henter ut gevinster ved kontinuerlig forbedring (Lean mm.) og innovasjonsaktiviteter (digitalisering, velferdsteknologi mm.).
- Organisasjonen skal preges av fleksibilitet, omstillingsevne og samarbeid i tråd med arbeidsgiverpolitikken.
- Nordre Land kommune skal vurdere behov for nye interkommunale samarbeidsformer i regionen som kan bidra til løsninger for innbyggerne og kommunene med bedret kvalitet, kvantitet og kostnadseffektivitet.
- Åpenhet og god kommunikasjon skal prege all kommunal virksomhet.
- Nordre Land skal drive en aktiv omdømme- og rekrutteringspolitikk.

5.7.3 Dette må gjøres i 2024 – 2027:

1. Videreutvikle ledelse basert på Ledpro-studiet, og bidra til kunnskap om arbeidsgiveransvaret. Jobbe systematisk med å skape et godt arbeidsmiljø for kompetanseheving og innovasjon. Benytte Lean som verktøy for videreutvikling og forbedring av organisasjonen. Oppdatere arbeidsgiverstrategien.
2. Benytte digitalisering til videreutvikling, sammen med kartlegging fra Kommunekompasset. Legge til rette for kompetansebygging, økt sikkerhet og kvalitet, effektivisering og enklere kommunikasjon både innad og utad.
3. Det prioriteres ressurser til et økonomisk handlingsrom i tråd med kommunestyrets vedtatte økonomiske handlingsmål, for å sikre en sunn kommuneøkonomi over tid.

6. Økonomiplan 2024-2027

6.1 Innledning

Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet, gi en fireårig realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperioden, vise balanse for hvert av årene i økonomiplanen og inneholde utviklingen i sentrale økonomiske størrelser.

Vi påvirkes av økt flyktningstrøm og betydelige prisøkninger på varer, for eksempel gjennom økte gass-, olje- og strømpriser. Dette resulterte i en ekstraordinær årsvekst i konsumprisindeksen i 2022 på 5,8 prosent (hensyntatt strømstøtte). En kraftigere årsvekst er ikke målt siden 1988. Både 2022 og første halvår 2023 har vært preget av svært høye strømpriser, spesielt i sør. Den høye prisveksten på varer og tjenester har vedvart i 2023, og lønnsveksten i 2023 har vært høy. Med høy prisvekst, blir det også høyere rente for å dempe økonomien. Ved inngangen til 2022 hadde Norge en styringsrente på 0,5 %. Denne ble økt gjennom året, og ved inngangen til 2023 var styringsrenten på 2,75 %. Denne har økt videre, og fra 3. november 2023 er styringsrenten på 4,25 %. Økte priser på varer og tjenester, lønnsøkning og høyere renter, medfører merutgifter i kommuneregnskapet som det er viktig å få hensyntatt i økonomiplanarbeidet.

Urolighet i verden gir store endringer i viktige økonomiske faktorer som gjør økonomisk planlegging mer utfordrende. Fokuset på økonomisk robusthet og økonomisk handlingsrom er viktig i økonomiplanarbeidet for å kunne møte endringer i økonomien. Dette for å sikre en robust kommuneøkonomi på lang sikt og sikre reserver til å kunne dekke eventuelle merutgifter og uforutsette endringer i rammevilkårene, blant annet gjennom å ha tilstrekkelig reserver i form av et generelt disposisjonsfond.

Befolkningsframskrivninger fra SSB viser en forventet nedgang i antallet barn i barnehage- og skolealder og samtidig en vesentlig økning i antallet eldre over 80 år. Det er derfor et stort behov for å dreie ressurser fra oppvekstsektoren til omsorgssektoren. I tillegg er antall innbyggere i Nordre Land fallende. Dette medfører mindre tilskudd fra staten. Dette, sammen med økt lånegjeld som følge av store investeringer de siste årene, setter kommuneøkonomien under press.

I økonomiplan 2024-2027 ligger det inne mål knyttet til viktige økonomiske størrelser i kommuneregnskapet. Måltallene på netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og styrking av disposisjonsfondet følger av sist vedtatte handlings- og økonomiplan, og legger premissene også for denne planen. Målene definerer en bærekraftig kommuneøkonomi over tid.

Arbeidet med økonomiplan 2024-2027 har vært krevende. Det vil ikke være økonomisk bærekraftig å gå gjennom økonomiplanperioden 2024 -2027 uten å foreta strukturelle og organisatoriske grep. Strukturelle grep må vurderes innenfor alle områder, men som følge av de demografiske utsiktene i befolkningsframskrivninger (se kap. 2) er oppvekstsektoren mest nærliggende. Strukturelle grep, som følge av demografiendringer herunder dreining i retning av hjemmebasert omsorg og egenmestring, må foretas i planperioden for å kunne legge kommende økonomiplaner i balanse. I tillegg må det vurderes reduksjoner av tjenestenivå og reduksjoner av tjenestetilbud utover i planperioden.

Fellesinntekter som skatt- og rammetilskudd er budsjettert på linje med forventningene i statsbudsjettet gjennom KS prognosemodell. I en urolig tid med krig i Europa, er det krevende å finne nivået på inntekter og utgifter i forbindelse med flyktningsituasjonen. Uvanlig store svingninger i energimarkedet og prisstigning generelt bidrar til øket usikkerhet i den økonomiske planleggingen. Fellesinntekter og fellesutgifter er budsjettert innenfor det som er realistisk å kunne forvente på nåværende tidspunkt.

Økonomiplanen for perioden 2024 til 2027 er saldert og tjenesteområdenes nettorammer fremgår i kap. 6.6. Salderinger utover i planperioden synliggjør omstillingsbehov som ligger til organisasjonen i årene som kommer for å tilpasse kostnadsnivået til inntektene. I tillegg må det foretas strukturelle og organisatoriske tiltak for å frigjøre midler for å prioritere satsningen på forebyggende tiltak.

Sett i lys av den demografiske utviklingen og tilgjengelige ressurser, må det derfor foretas strukturelle og organisatoriske tiltak for å imøtekomme de behov tjenestemottakerne har. Det må ses på muligheter for å ta ut gevinster og effektiviseringspotensialer av slike tiltak, som vil bidra til å kunne dreie ressursene til styrket innsats inn mot tjenestemottakerne. Gode og sterke fagmiljø er nødvendig for å kunne levere lovpålagte tjenester og rekruttere den kompetansen som skal til for å sikre forsvarlige tjenester på kort og lang sikt.

Strukturelle tiltak er nødvendig for å sikre at kommunen kan løse tjenesteleveranser i best mulig grad. Det er behov for å planlegge for å

- Samlokalisere hjemmetjenesten
- Samlokalisere legetjenesten
- Helhetlig oppvekststruktur – se på barnehage og skole samlet

Det er behov for å se på hvilke oppgaver som kan løses av flere kommuner i et interkommunalt samarbeid. Helseregion Gjøvik/Hadeland har over tid jobbet med regional Innsatstrapp. Innsatstrappen er et verktøy som flere av kommunene i regionen har tatt den i bruk eller jobber med å ta den i bruk. I 2024 blir det viktig at Nordre Land implementerer Innsatstrappen og synliggjøre kostnadene for tjenester på de ulike trinn i Innsatstrappen.

Oversikt over interkommunale samarbeidsområder under utredning:

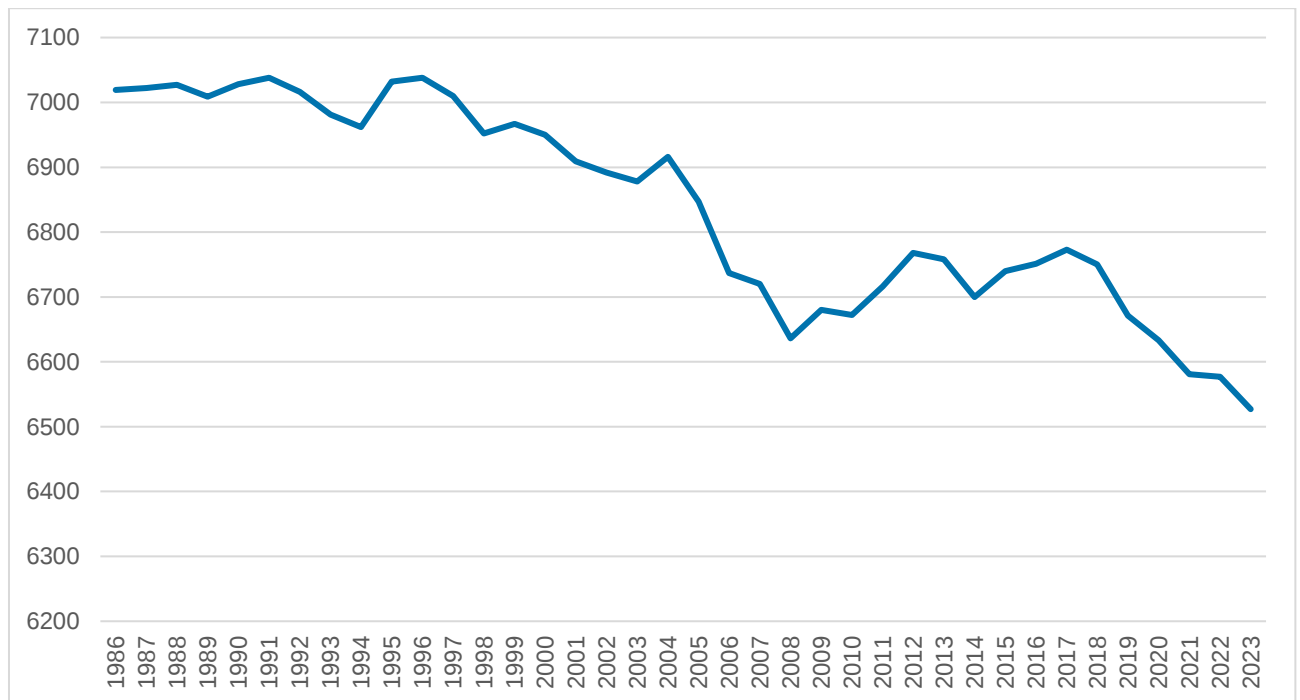
- Lønn og regnskap: Det jobbes aktivt med å se på muligheten for felles tjenester i regionen.
- Brann og redning: Det jobbes med utredning vedrørende samarbeid på tvers av kommunegrenser. Rapport er forventes å foreligge tidlig i 2024.
- 0-24/Oppvekst: Et regionalt nettverk av kommunalsjefer har blitt etablert for å gi en oversikt over diverse prosjekter og utviklingsarbeid i de ulike kommunene. Det legges vekt på rådgivning og samarbeid mellom ulike nettverk, som bedre tverrfaglig innsats (BTI), spesialpedagogikk, inkluderende praksis og Homestart.
- 24+/Helse og omsorg: Helse- og omsorgssjefene jobber med ulike tema i henhold til en vedtatt plan for helseregionen. Innsatstrapp og velferdsteknologi er to eksempler over temaer/arbeidsområder hvor det jobbes aktivt regionalt.
- HR strategi: Det er bred enighet om behovet for en rekrutteringsstrategi, spesielt innenfor helse- og omsorgssektoren fra et regionalt perspektiv.

- Plan og Næring: Det jobbes med å utrede mulighet for samarbeid/sammenslåing i Land-kommunene innenfor disse fagfeltene.
- NAV Land og flyktningetjeneste: Det er vedtatt sammenslåing av Nav-kontorene i Søndre og Nordre Land, med Nordre Land som vertskommune for NAV og Søndre Land som vertskommune for flyktningetjenesten.

6.2 Ståstedsanalyse

6.2.1 Befolkningsutvikling

Utviklingen i antall innbyggere i Nordre Land kommune siden 1986, viser en nedadgående kurve. Særlig de siste 5 årene, har antall nordrelendinger blitt redusert.

Pr. 1. januar 2023 er det 6.527 innbyggere i Nordre Land, en nedgang på 50 personer fra 2022. Pr 1. juli 2023 er antall innbyggere økt igjen til 6.542 innbyggere. Første halvår 2023 ble vi altså 15 flere nordrelendinger, og det var en netto innflytting som gav vekst i folketallet.

Sett over år, blir det stadig færre innbyggere i Nordre Land. I 2021 var det en gledelig økning i fødselstallet sammenlignet med 2020 som var et lite kull, med kun 38 fødsler.

Gjennomsnittet de siste 10 forutgående årene har ligget på 56 fødsler årlig, så på tross av en gledelig økning, var det under snittet for de siste 10 årene. På tross av at antallet fødte har tatt seg opp igjen fra bunnåret 2020, er det store fødselsunderskudd. Med en aldrende befolkning ser en at det er flere nordrelendinger som dør.

Følgende tabell gir en detaljert framstilling av den demografiske utviklingen fra 1.1.2017 til 01.01.2023:

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Befolkning 1. januar	6773	6750	6671	6633	6581	6577	6527
Levendefødte	49	56	61	38	52	46	25
Døde	79	92	78	78	93	95	43
Fødselsoverskudd	-30	-36	-17	-40	-41	-49	-18
Innflyttinger	289	205	221	262	312	277	139
Utflyttinger	283	248	242	274	274	274	106
Nettoinnflytting	6	-43	-21	-12	38	3	33
Folketilvekst	-23	-79	-38	-52	-3	-46	15

Nedgangen i antall innbyggere i Nordre Land er i de yngste aldersgruppene og de i yrkesaktiv alder, for det blir flere nordrelendinger i pensjonsalder. Både aldersgruppen 67-79 år og de over 80 år øker. Tabellen nedenfor viser aldersfordelingen av innbyggerene de siste 6 årene, samt endringen fra 1.1.2017 til 1.1.2023:

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Endring siste 6 år:
0 år	66	50	55	62	40	56	46	-20
1-5 år	325	327	307	308	302	295	285	-40
6-12 år	502	510	502	496	490	488	469	-33
13-15 år	217	220	225	207	213	222	234	17
16-19 år	369	356	316	290	282	291	296	-73
20-44 år	1856	1816	1795	1789	1729	1702	1691	-165
45-66 år	2130	2148	2131	2115	2145	2118	2095	-35
67-79 år	931	959	969	995	994	1013	1010	79
80-89 år	321	312	318	312	323	328	342	21
90 år eller eldre	56	52	53	59	63	64	59	3

Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), Stabil befolkningsmengde er helt vesentlig for kommunen. Både for å skape et attraktivt lokalsamfunn, men også for å sikre kommunens andel av kommunesektorens frie inntekter. Innbyggertilskuddet, som er et flatt tilskudd pr innbygger, er i 2023 kr 27.077,-. I statsbudsjettet for 2024 er innbyggertilskuddet kr 29.832,-. I tillegg til disse inntektene kommer skatteinntekter/inntekter fra skatteutjevningen, som i det store bildet utgjør omtrent samme sum som innbyggertilskuddet. Innbyggertilskuddet inkludert utgiftsutjevning og inntektsgarantiordningen, blir beregnet ut fra innbyggertallet per 1. juli 2023. Kommunene får inntektsgaranti (skatteutjevning) etter folkemengde 1.1 i utbetalingsåret, det vil si at det er folkemengden 1. januar 2024 som ligger til grunn for utbetalingen av inntektsgarantier i

2024. En reduksjon i antall innbyggere gir seg derfor direkte utslag i mindre overføringer fra staten.

Prognoser for utviklingen framover tyder på fortsatt nedgang i befolkningstallet. I kommende økonomiplanperiode ser nedgangen ut til å bli størst i aldersgruppen 0 – 5 år. Antallet barn i skolealder holder seg ganske stabilt første del av perioden, men vil deretter antagelig gå ned. Antallet innbyggere over 65 år øker, spesielt gjelder det gruppen over 80 år. Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Nordre Land. Endringer i alderssammensetningen gir en forskyving av utgiftsbehovet mellom tjenesteområdene. Tjenesteutvikling 24+ vil få et økt utgiftsbehov som følge av flere pleietrengende eldre, mens utgiftsbehovet i Tjenesteutvikling 0-24 går ned etter hvert som antall barnehagebarn og skoleelever blir færre.

6.2.2 Inntekts- og utgiftsforutsetninger

Til grunn for utgiftsutjevningen i rammetilskuddet, ligger at Nordre Land kommune for 2024 har en total kostnadsindeks på 1,09543. Dette betyr at Nordre Land kommune, basert på kriteriene i kostnadsnøkklene, er 9,54 % mer «kostnadstung» enn gjennomsnittskommunen i Norge. Derfor mottar Nordre Land kommune noe mer i utgiftsutjevning enn gjennomsnittskommunen for å dekke de underliggende behovene i kommunen.

Kostnadsindeksen er noe høyere for 2024 enn for 2023, økt fra 1,08925 i 2023. Det er flere årsaker til økningen fra i fjor, men de største økningene er knyttet til økning i antall eldre over 67 år, barn 0-15 år med enslige forsørger og ikke-gifte 67 år og over.

Nordre Land kommune er en skattesvak kommune, og prognosen i KS-modellen for beregning av skatt- og rammetilskudd, er at Nordre Land kommune i 2024 har en skatteinngang på 69,9 % av landsgjennomsnittet før inntektsutjevningsordningen i rammetilskuddet. Dette er ned fra 70,9 % i 2023. Etter inntektsutjevningen antas det at Nordre Land vil komme opp på 93,8 % av landsgjennomsnittet. Hvis det hadde vært omfordeling av skatteinntektene, slik at Nordre Land kommune hadde full kompensasjon og kommet opp på 100 % av landsgjennomsnittet, ville vi (i 2022-tall) fått ca. kr 2.500,- mer pr innbygger, noe som utgjør mellom 16 og 17 mill. pr år. Men med de forutsetningen som ligger i inntektssystemet nå, havner vi altså på 93,8 %.

Nordre Land kommune er en kraftkommune med store inntekter fra kraftsektoren, som går inn i driften av kommunen. Summene fra regnskapsåret 2022, viser at ulike kraftrelaterte inntekter i regnskapet utgjorde til sammen ca. kr 41,344 mill. Inntektene finansierer tjenester til innbyggerne i Nordre Land. Kraftinntektene i denne sammenheng kan listes opp som:

Inntekt	Beløp
Konsesjonskraftsalg (netto)	Kr 11,9 mill.
Ansvarlig lån Vokks	Kr 4,2 mill.
Konsesjonsavgifter (til næringsformål)	Kr 2,66 mill.
Eiendomsskatt fra kraftproduksjon	Kr 11,584 mill.
Naturressursskatt	Kr 7,0 mill.
Utbytte VOKKS	Kr 4,0 mill.
SUM	Kr 41.344 mill.

Utbyttet fra VOKKS ble budsjettert med kr 8 mill. i 2023. Utbyttepolitikken er ikke lengre en fast sum til utbetaling i utbytte, noe som medfører at utbytte fra VOKKS vil variere og måtte budsjetteres etter tilbakemelding om forventet utbytte fra VOKKS. For 2024 og i planperioden er det signalisert forventninger om et noe lavere utbytte enn ble i 2023, og budsjettert utbytte er derfor redusert til kr 4 mill. fra 2024.

Ved å sammenstille inntektsnivået og utgiftsbehovet til en kommune, kan en se på om kommunen har et inntektsgrunnlag som muliggjør å yte likeverdige tjenester sammenlignet med andre kommuner. Inntektsnivået i Nordre Land i inntektssystemet er 6,2 % under landsgjennomsnittet. I tillegg vet vi at Nordre Land kommune er 9,54 % mer «kostnadstung» enn gjennomsnittskommunen i Norge. Altså har vi både lavere skatt- og rammetilskudd og høyere underliggende utgiftsbehov i befolkningen, enn gjennomsnittet. Men hvis vi ser på korrigerte frie inntekter, det vil si at vi inkluderer de frie inntekter eiendomsskatt, konsesjonskraft/hjemfallsinntekter, havbruksfond og fordel av differensiert arbeidsgiveravgift, og korrigerer de frie inntektene for variasjoner i utgiftsbehovet til kommunene, havner Nordre Land kommune (2022-tall) med 1 % høyere inntekter enn landsgjennomsnittet. Til sammenligning havner Innlandet på 98 % av landsgjennomsnittet. Fra å ligge under landsgjennomsnittet i skatt- og ramme til å havne rett over snittet når en inkluderer flere av inntektene kommunen har fra kraftsektoren, viser dette betydningen av disse inntektene inn i den kommunale tjenesteytingen. Det viser også at Nordre Land kommune ikke er en rik kraftkommune, men kraftinntektene gir oss muligheter til å kunne yte tjenester til innbyggerne på nivå med landsgjennomsnittet.

I 2023 er det omtaksering av alle eiendommer i Nordre Land i forhold til eiendomsskattetakster, slik at det fra 2024 er nye eiendomsskattegrunnlag å skrive ut eiendomsskatten fra. Etter retakseringen vil eiendomsskattetakstene gi et mer korrekt bilde av forventet salgsverdi i 2024. Med retaksering skal de nye takstene ta hensyn til den estimerte verdiøkningen av den enkelte eiendom siden forrige taksering, og det gir derfor muligheter for økte eiendomsskatteinntekter med uendret promillesats. For 2024 utgjør merinntektene som følge av nye eiendomsskattetakster og uendret promillesatser ca kr 7,985 mill.

For 2024 er promillesatsene for eiendomsbeskatning uendret. Den alminnelige promillesats på 7 promille er maksimal sats, og opprettholdes. Differensiert sats på boliger, fritidsboliger og ubebygde tomter videreføres på 2023- nivå på 3,5 promille. Videre i planperioden ligger det inne en videreføring av disse promillesatsene på henholdsvis 7 og 3,5 promille.

6.2.3 Statsforvalterens ROS-analyse kommuneøkonomi

Statsforvalteren har for første gang gjort en ROS (Risiko og Sårbarhets)-analyse av kommunene i Innlandet på økonomi. Resultatene er presentert etter trafikklysmodellen, fra grønt som er robust og bra, via gult til rødt der kommunene har utfordringer. Statsforvalteren har her sett på viktige økonomiske parameter som blant annet både oppnådde og planlagte nettodriftsresultat, gjeld, renteeksponering, arbeidskapital og størrelsen på disposisjonsfondet.

Den totale vurderingen av ROS-analysen av økonomien i Nordre Land er at kommune havner på gult nivå. Oppsummeringen av analysen til Statsforvalteren er som følger:

Moderate og gode netto driftsresultater de siste årene. Høyere inntekter, herunder konsesjonskraft forklarer gode resultater de siste årene. Merforbruk innenfor enkelte sektorer i 2022. Planlegger med godt resultat i 2023, men moderat og så negativt de siste to årene av øk.planperioden. Vurderer større endringer i struktur og organisasjon. Høyt gjeldsnivå og høye netto finansutgifter. Kommunen har hatt et høyt investeringsnivå siste årene, herunder invest ny barne- og ungdomskole 2020-2021. Lavere invest.nivå 2022 og planlegger for moderate investeringer i perioden. Behov for enkelte større investeringer. Bra nivå på likviditet og disp.fond. Avsetning har økt disp.fondet over flere år. Forventes befolkningsnedgang fremover. Relativt stor nedgang i andel yngre og økning i andel eldre i befolkningen. Krever betydelig omstilling i kommunens tjenester fremover.

Statsforvalteren trekker fram høyt gjeldsnivå og derfor høye finanskostnader som utfordrende. Underpunktene i analysen som gjelder gjeldsområdet med netto lånegjeld, renteeksponert gjeld og netto finansutgifter er røde.

Grønne punkter i analysen er oppnådde netto driftsresultat, mens planlagte resultater er gule. Disposisjonsfondet er også vurdert til grønt nivå. Det vi må huske på her er at premieavviksfondet og andre «disponerte» disposisjonsfond er en del av disse vurderingene, og størrelsen på disposisjonsfondet som vurderes her er derfor unormalt høyt.

Statsforvalteren trekker i sin ROS-analyse fram befolkningsnedgangen som har vært i kommunen og som ligger i befolkningsframskrivingene fra SSB. At dette trekkes fram i ROS-analyser knyttet til økonomi, viser den store påvirkningen befolkningsnedgangen vil få på økonomien til kommunen.

ROS-analysen på økonomi foretatt av Statsforvalteren understøtter de økonomiske forholdene som er trukket fra i økonomiplaner og regnskap i Nordre Land kommune som utfordrende i flere år. Det er viktig å fokus på disse områdene framover, for å sikre en solid økonomi som gjøre at kommunen kan takle uforutsette forhold og kunne foreta politiske prioriteringer til det beste for innbyggerne i Nordre Land.

6.2.4 Utviklingen i sentrale økonomiske størrelser

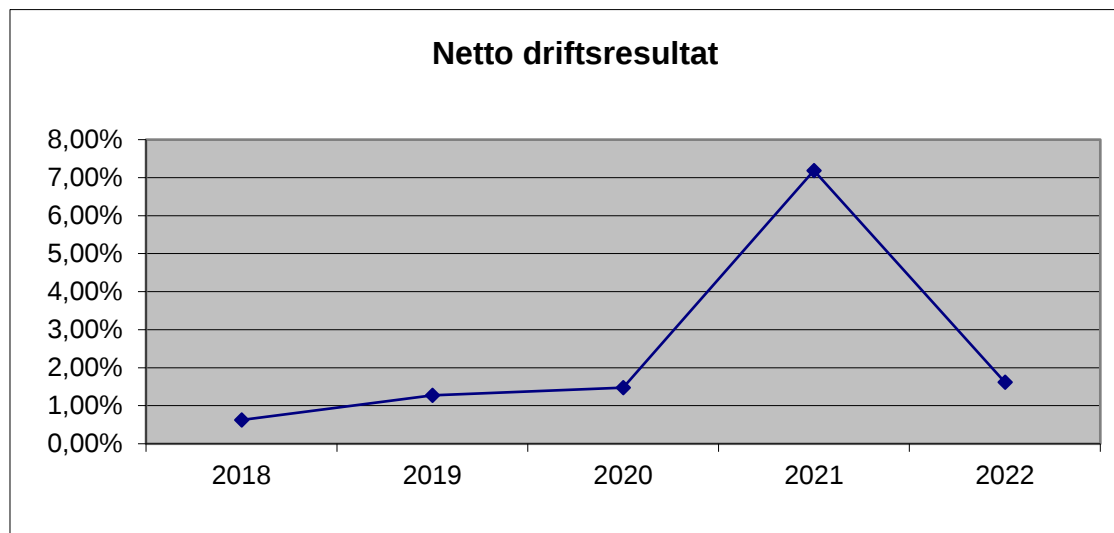
Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er hovedindikatoren for hvor sunn kommunens driftsøkonomi er. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

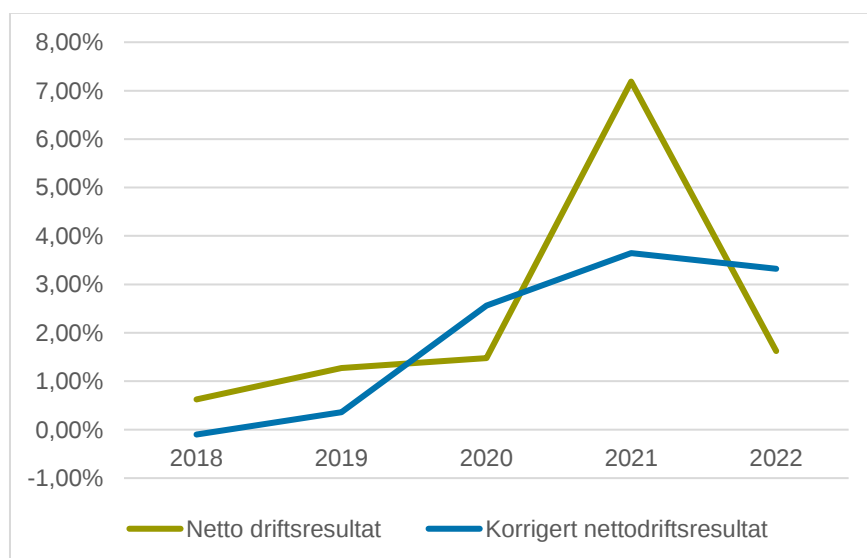
Netto driftsresultat er en regnskapsbenevnelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Netto driftsresultat ble kr 11,4 mill. i 2022 og utgjorde 1,62 % av kommunens driftsinntekter. Det har tidligere vært frontet at netto driftsresultat bør ligge på minst 1,75 % over tid. Netto

driftsresultat for alle landets kommuner utenom Oslo var i 2022 2,7 %, mens snittet i Innlandet var 1,4 %. Nordre Lands positive netto driftsresultat i 2022 viser at kommunen har høyere driftsinntekter enn driftsutgifter.

Figuren nedenfor viser utviklingen i regnskapsmessig netto driftsresultat siste 5 år:

Som man ser av grafen har Nordre Land kommune hatt positive netto driftsresultater de siste 5 årene, og at det i 2021 var netto driftsresultatet godt over Statsforvalterens anbefalinger på 1,75 %. En av årsakene til at kommunen har levert regnskapsmessig positive nettodriftsresultat, er de senere års positive økninger i skatteinntekten og store positive premieavvik. Premieavviket knyttet til pensjon er et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket påvirke både i positiv og negativ retning. Et mer korrekt bilde av resultatet i driften er altså et netto driftsresultat korrigert for premieavvik. Et korrigert netto driftsresultat for 2022 viser 23,4 mill. eller 3,32 %. Korrigert netto driftsresultat er bedre siden premieavviket i 2022 (inntektsføring og dermed avsetning til fond) er høyere enn utgiftsføringa av premieavviket fra 2021 (bruk av fond). Da blir det korrigerte nettodriftsresultatet bedre. Utviklingen i korrigert netto driftsresultat sammenlignet med «ukorrigert» siste fem år:

Avsetninger og bruk av fond

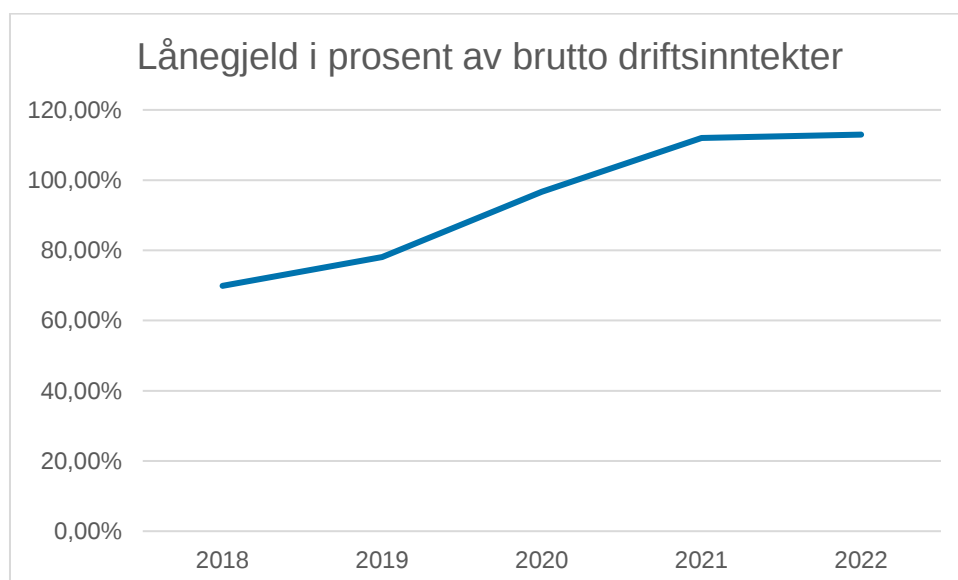
Generelt disposisjonsfond ble i løpet av 2022 styrket med ca. kr. 7,9 mill. Det ble brukt kr 1,64 mill. av generelt disposisjonsfond i 2022 til finansiering av diverse mindre tiltak vedtatt i løpet av året. Ved utgangen av året utgjorde det generelle disposisjonsfondet, Nordre Land kommune sin sparekonto, kr 53 mill.

Målet for størrelsen på disposisjonsfondet for 2022 var 8 % av brutto driftsinntekter. Fondskapitalen økte mot driftsinntektene i 2022, og kommunen ligger ved utgangen av 2022 rett under målet med et resultat på måltallet på 7,52 %. Nordre Land kommune ligger fortsatt under det langsiktige måltallet på et generelt disposisjonsfond på 10 % av brutto driftsinntekter. Selv med oppbygging av disposisjonsfondet de senere årene, er det fortsatt viktig å ha fokus på å prioritere arbeidet med å være en økonomisk robust kommune, som kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter, også i denne planperioden.

Det er store summer til både avsetning og bruk av fond knyttet til premieavviket i KLP. Nordre Land kommune har i flere år hatt en sunn økonomisk praksis der årets premieavvik i sin helhet avsettes til finansiering av tilsvarende utgiftsføring påfølgende år. Dette er en praksis som videreføres også i denne planperioden.

Utvikling i kommunens gjeld

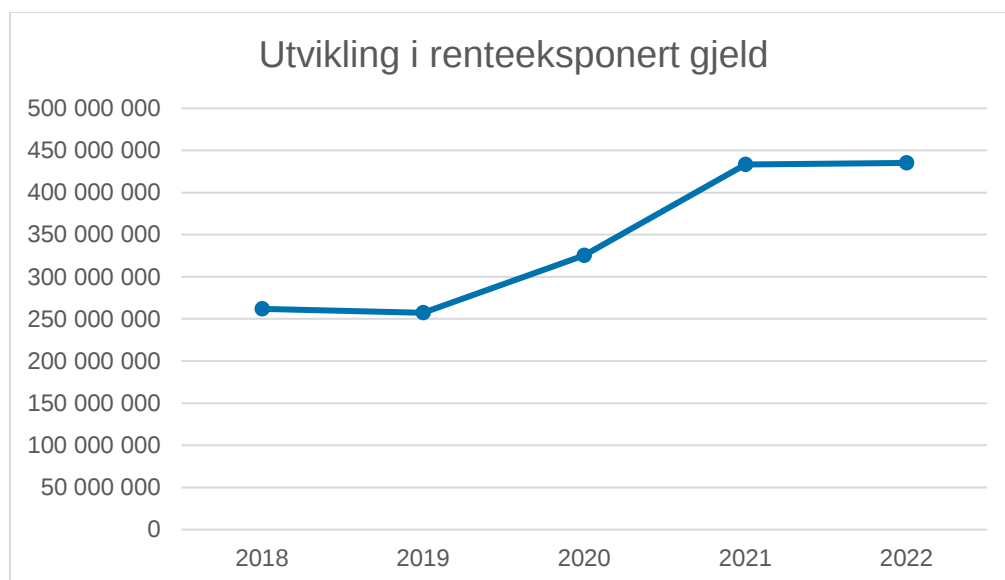
Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. Langsiktig gjeld ekskl. pensjonsforpliktelser i prosent av brutto driftsinntekter er samlet langsiktig gjeld, inkl. lån knyttet til selvkostområdene og startlån/formidlingslån.

2021 er en milepæl i Nordre Land kommunes historie, sett med økonomifokus. For første gang var kommunens lånegjeld høyere enn brutto driftsinntekter. Utviklingen flatet ut i 2022, og den langsiktige gjelden ekskl. pensjonsforpliktelser utgjorde 112,96 % av brutto driftsinntekter i 2022. For 2021 var det tilsvarende tallet for Nordre Land 111,96 %. Økningen

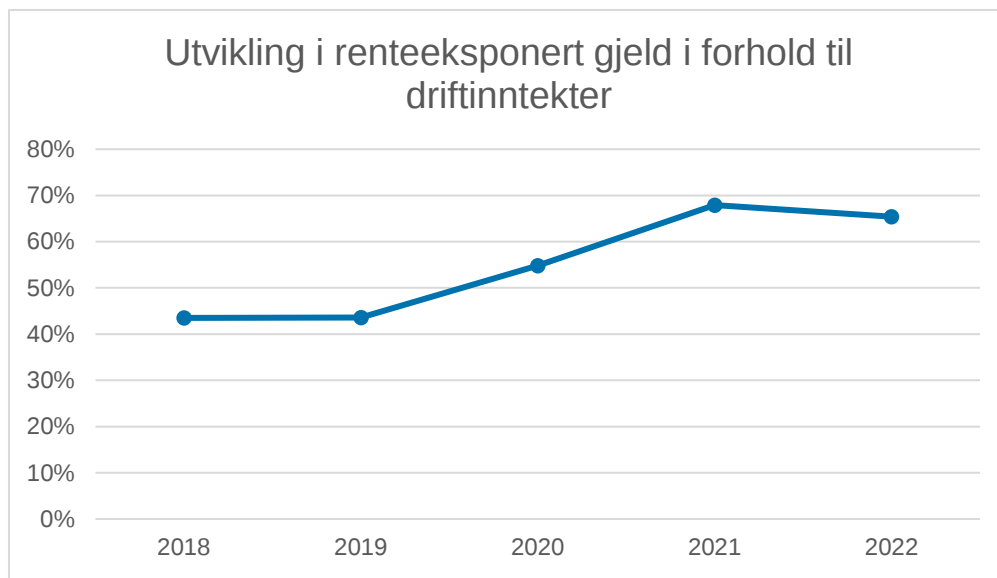
i gjeldsgraden fra 2018 og fram til nå synliggjør at kommunens langsiktige gjeld øker mer enn inntektene kommunen har til å dekke forpliktelsene.

Gjeldsgraden har økt siden 2017. Driftsinntektene ble redusert mellom 2017 til 2019, mens den langsiktige gjelden har fortsatt å øke. Driftsinntektene økte mye fra 2020 til 2021, men gjelden har økte mer. At gjelden øker mer enn inntektene som skal dekke renter og avdrag, gjør kommunen mer sårbar for renteøkninger. Fra 2021 til 2022 økte gjelden og inntektene tilsvarende.

Den renteeksponerte gjelden ble redusert fram til 2019. De fire siste årene har gjeldsgraden for total gjeld økt vesentlig (se grafen øverst), mens den renteeksponerte gjelden altså ble redusert fram til 2019. Dette skyldes en stor økning i gjeld knyttet til særlig selvkostområdene, mens investeringer i varige driftsmidler var lave. Fra 2019 har renteeksponert gjeld økt vesentlig. Det har sammenheng med store investeringer i Torpa barne- og ungdomsskole. Denne utviklingen flatet ut i 2022 som følge av lavere investeringsnivå, og hvis investeringsnivå holder seg lavt til moderat i planperioden, vil utviklingen i renteeksponert gjeld flate ut.

Hvis en ser på utviklingen i renteeksponert gjeld i forhold til driftsinntektene (korrigert for inntekter knyttet til startlåneordningen og selvkost), sees mye av den samme utviklingen som i gjelden. 2020 og 2021 skiller seg også her ut med en kraftig økning i gjelden sammenlignet med inntektene som skal dekke renteutgiftene, til tross for kraftig økning i driftsinntektene fra 2020 til 2021. Den renteeksponerte gjelden blir litt redusert fra 2021 til 2022, altså økte inntektene som skal dekke gjelden mer enn gjelden økt:

6.3 Sentrale føringer

Støre-regjeringen la fram forslag til statsbudsjett 2024 fredag 6. oktober 2023.

For å sette kommunene i stand til fortsatt å levere gode tjenester, foreslår regjeringen at kommunesektoren får en vekst i frie inntekter på 5,1 milliard kroner i 2024. Fylkeskommunen vil få 1,3 milliard kroner. Økningen fra såkalt anslag på oppgavekorrigerte frie inntekter 2023 til 2024, er en økning til kommunene med 4,7 %, mens kommunene i Innlandet i gjennomsnitt får en økning på 5,1 %, og Nordre Land kommune en økning på 4,3 %.

Regjeringens forslag til statsbudsjett vil på makro-nivå holde kommunesektorens handlingsrom mer eller mindre uendret i 2024 i forhold til 2023, når vi tar hensyn til merutgifter knyttet til demografi og pensjon og satsinger innenfor veksten. Kostnadsveksten anslås til 4,3 % (kommunal deflator for 2024), herav lønn 4,9 % og prisvekst på 3,4 %.

Regjeringen satser på **digitalisering** og foreslår 1,6 milliarder kroner til nye tiltak i 2024. De nye tiltakene vil legge til rette for forenkling og effektivisering i offentlig sektor, bedre offentlige tjenester til innbyggerne og næringslivet. Det satses også på å øke IT-sikkerheten.

Den kommunale **skattøren** angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skattytere som tilfaller kommunesektoren. Det er en langvarig praksis for at skattørene fastsettes med sikte på at skatteinntektene skal utgjøre 40 % av kommunenes samlede inntekter. Det er forslag om at dette prinsippet også videreføres for 2024. Skatteinntekter og rammetilskudd vil i 2024 ventes å utgjøre 72 % (77 % når en tar med momskompensasjon) av kommunesektorens samlede inntekter. For å oppfylle praksisen om at skatteinntekter på 40 % foreslås den kommunale skattøren redusert med 0,2 prosentpoeng til 10,95 %.

Stortinget vedtok en **barnevernsreform** fra 2022, som blant annet gir kommunene økt faglig og økonomisk ansvar. Som kompensasjon for det økte finansielle ansvaret økte rammetilskuddet til kommunene i 2023 samt at Nordre Land kommune tildeles kr. 500.000,- i skjønnsmidler for 2024.

Det foreslås å redusere makspris i **barnehage** fra 3000 kroner til 2000 kroner pr. måned pr. barn fra 1. august 2024. Gratis barnehageplass for 3. barn fra 1. august 2023 videreføres.

Det prioriteres å forsterke innsatsen innenfor **Psykisk helse og rus-området**, med til sammen kr. 150 millioner. Dette benyttes til styrking og utvikling av nye tiltak til psykisk helse og rusfeltet og til helsestasjons- og skolehelsetjenesten (kommune). I tillegg kommer 40 millioner kroner til helsestasjonen og skolehelsetjenesten.

Det vil også bli fordelt 100 millioner kroner til de kommunene som taper mest på modellen for gradert basiskriterium. Nordre Land kommune er en av kommunene som taper på denne omstillingen og tilføres kr. 733.000,- som følge av dette.

Det foreslås at basistilskuddet til **fastleger** økes ytterligere i 2024. Som kompensasjon økes rammetilskuddet med 250 millioner kroner. I tillegg opprettes 66 stillinger for leger i spesialisering, i særlig grad mot allmennmedisin.

Regjeringen varsler at det vil bli lagt frem forslag til **nytt inntektssystem** fra 2025. En av de forhåndsvarslede endringer er at inntektsutjevningen blir utfordret. Det er uklart hvilke elementer som i fortsettelse skal være med i beregningen av inntektsutjevningen, der selvsagt Nordre Land kommune er påvirket av om kraftinntektene skal være med i inntektsutjevningsberegningen.

Utgiftsutjevningen utjevner variasjoner i kommunenes kostnader ved å tilby kommunale tjenester. For at utgiftsutjevningen skal utjevne kostnadsforskjeller på en best mulig måte, må kriteriene og vektingen i modellen oppdateres jevnlig. Det foreslås noen endringer i kriterier og vekting i tråd med oppdaterte analyser av variasjonene i kommunenes utgifter.

Inntektssystemet inneholder også regionalpolitiske tilskudd, totalt 5 ordninger. Inntektsystemutvalget anbefalte i sin utredning fra 2022 å videreføre dagens to distriktstilskudd, med noen justeringer, og at det gis et særskilt tilskudd til kommuner som er sentre i sin landsdel. Utvalget anbefaler å avvikle dagens regionsentertilskudd og tilskuddet til kommuner med særlig høy befolkningsvekst.

Det er totalt sett stor usikkerhet knyttet til hvordan eventuelle endringer i rammetilskuddet vil slå ut for den enkelte kommune generelt og Nordre Land kommune spesielt. Dette er forhold som vil bli nærere avklart inn mot kommuneproposisjonen i mai 2024 og statsbudsjettet i oktober 2024 for budsjettåret 2025.

6.4 Økonomiske mål

I kommuneloven som trådte i kraft oktober 2019, er det presisert at kommunestyret selv skal vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi. Nordre Land kommunestyre fastsatte allerede i Økonomiplan 2014-2017 konkrete mål knyttet til kommunens økonomiske situasjon og det ble vedtatt mål på de mest sentrale størrelsene i kommuneregnskapet;

- netto driftsresultat, og en opptrapping av dette for å komme opp mot statsforvalterens anbefalte nivå.
- mål for egenfinansieringsgrad for investeringer og

- mål på fondskapital som ble vedtatt i økonomiplan fra 2015.

6.4.1 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er den viktigste indikatoren for sunn driftsøkonomi i en kommune. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Det viser derfor hva kommunen har til disposisjon til avsetninger til fond eller overføring til investeringsregnskapet. Statsforvalterens anbefaling om nivå på netto driftsresultat er 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Måloppnåelse i planperioden

	2024	2025	2026	2027
Netto driftsresultat				
Mål	1,75 %	1,75 %	1,75 %	1,75 %
Måloppnåelse i %	2,43 %	1,75 %	1,75 %	1,75 %
Måloppnåelse	Ja	Ja	Ja	Ja

Måltallene er beregnet eksklusiv avsetning og bruk av premieavviksfond og eventuell bruk og avsetning i tjenestoområdene.

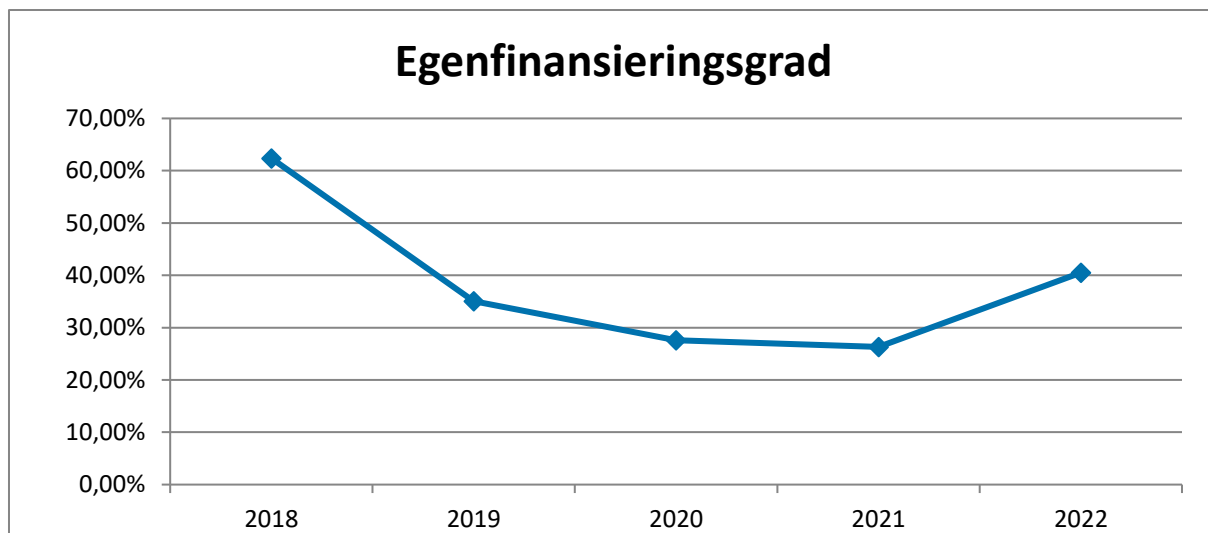
6.4.2 Egenfinansiering av investeringer

Investeringer i anleggsmidler kan finansieres ved frie inntekter i investeringsregnskapet, låneopptak, overføringer fra drift eller ved bruk av tidligere oppsparte midler på investeringsfond. I Nordre Land kommune har det vært flere år med et ekspansivt investeringsnivå. I alle år har en betydelig del av investeringene vært finansiert med lån, og lånegjelden har derfor økt i takt med de høye investeringene. I denne perioden økte også rente- og avdragsbelastningen.

I KOSTRA (Kommune-Stat-rapportering) er det en indikator knyttet til bruk av lån i % av brutto investeringsutgifter. Det som ikke er bruk av lån er egenfinansiering. Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringer:

Økonomisk mål nr.2:

Nordre Land kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer på minst 30 %. Målet for egenfinansiering bør gjelde for investeringer utenfor selvkost-området og videreutlån via startlånsordningen.

Måloppnåelse i planperioden

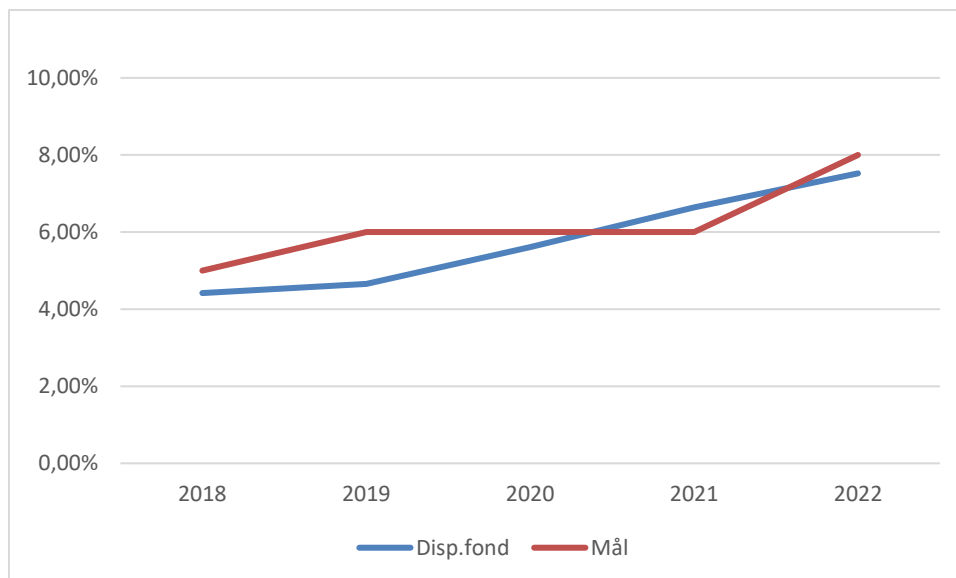
	2024	2025	2026	2027
Egenfinansiering				
Mål	30 %	30 %	30 %	30 %
Måloppnåelse i %	20,95 %	24,3 %	26,36 %	30,34 %
Måloppnåelse	Nei	Nei	Nei	Ja

6.4.3 Disposisjonsfond

Kommunens økonomiske soliditet og evne til å takle uforutsette hendelser vil i stor grad avhenge av de frie økonomiske reservene som kommunen har til rådighet. Kommunen bør ha fondsavsetninger som gjør at kommunen kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter. Kommunens fond består av disposisjonsfond, bundne driftsfond, bundne investeringsfond og ubundne investeringsfond. Det er disposisjonsfondet kommunen står fritt til å bruke, til ulike formål i drift og som følgelig er mest naturlig å sette mål for størrelsen på.

Evnen til å møte uforutsette hendelser og kunne foreta politiske satsninger bør justeres i takt med endringer i inntektsnivået i kommunen. I KOSTRA publiseres størrelsen disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter. Et mål knyttet til denne størrelsen er hensiktsmessig siden dette er offentlig tilgjengelig informasjon hvor tall til sammenligning også er tilgjengelig.

Grafen nedenfor viser utvikling i kommunens generelle disposisjonsfond sammenlignet med målet:

Disposisjonsfondet er kommunens reserve eller sparekonto. I tillegg til generelt disposisjonsfond har Nordre Land også disposisjonsfond som er «øremerket» til konkrete formål, der premieavviksfond er det største. Det er mest hensiktsmessig å ha økonomiske mål på det mest tilgjengelige bufferfondet, altså generelt disposisjonsfond.

Økonomisk mål nr.3:

Generelt disposisjonsfond skal trappes opp, og det langsiktige målet er 10 % av brutto driftsinntekter. I løpet av økonomiplanperioden 2024-2027 skal det være minst 10 % av brutto driftsinntekter:

Delmål 1: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 9 % i 2024.

Delmål 2: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 10 % i 2025.

Delmål 3: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 10 % i 2026.

Delmål 4: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 10 % i 2027.

Måloppnåelse i planperioden

	2024	2025	2026	2027
Disposisjonsfond				
Mål	9 %	10 %	10 %	10 %
Måloppnåelse	7,43 %	8,47 %	9,7 %	10,96 %
Måloppnåelse i %	Nei	Nei	Nei	Ja

Antatt måloppnåelse i prosent forutsetter at det ikke brukes av generelt disposisjonsfond løpende gjennom budsjettåret og at budsjetterte avsetninger i kommunebidraget blir gjennomført hvert år i planperioden.

6.5 Handlingsregler

Med kommuneloven som trådte i kraft oktober 2019, ble det et økt fokus på den langsiktig økonomiske bærekraften med blant annet krav om mål i den økonomiske planleggingen. Nordre Land kommune har i tillegg til målene ovenfor, hatt noen økonomiske handlingsregler som er vedtatt i andre politiske dokumenter, men som ikke tidligere har vært beskrevet inn i økonomiplanen. Det er viktig å beskrive disse handlingsreglene i dette plandokumentet, da de legger føringer for økonomiplanleggingen. Handlingsreglene er:

- Bruk av konsesjonskraftsinntekter i drift – en sunn budsjettpraksis der det langsiktig gjennomsnittlige nivået er det som brukes i drift, overskytende avsettes til fond.
- Selvkostprinsipp – et prinsipp om at Nordre Land kommune skal ha 100 % selvkost slik at den som mottar en tjeneste skal betale hva det totalt sett kostet å produsere den.
- Premieavvik - amortisering og avsetning til premieavviksfond – Nordre Land kommune har 1 års amortisering av premieavviket, og positivt premieavvik avsettes til premieavviksfond for å finansiere kommende åre utgiftsføring.

6.5.1 Bruk av konsesjonskraftsinntekter i drift

Nordre Land kommune ble, i forbindelse med Dokka-utbyggingen, tildelt en konsesjonskraftmengde på totalt 39,8 GWh. Konsesjonskraften kan benyttes til eget bruk eller selges. Nordre Land kommune har i alle år solgt sin konsesjonskraftmengde i markedet, enten til spotpris (løpende strømpris) eller ved at hele eller deler av kraftmengden er solgt til en avtalt fastpris for hele året.

Strømpriser varierer fra år til år. I år med høye strømpriser vil kommunen få høye inntekter fra salg av sin konsesjonskraft, mens inntektene er lavere i år med lave strømpriser. For å unngå å måtte forholde seg til sterkt varierende kraftpriser de siste årene vedtok kommunestyret i Nordre Land kommune (sak 118/21 i møte av 16.12.2021) at kraftinntekter utover en «referansepris» skal avsettes til et kraftfond. På denne måten budsjetterer ikke kommunen med samlede konsesjonskraftsinntekter det enkelte år, men forholder seg til en «normalpris» som legges inn i budsjettet. På denne måten vil kommunen også kunne opprettholde sine budsjetterte kraftinntekter i år med lave kraftpriser, på den måten at det da kan brukes av kraftfondet for å opprettholde den årlige budsjettinntekten.

For å opprettholde en sunn budsjetteringspraksis videreføres det derfor et gjennomsnittsnivå på kraftinntektene. De siste par årene har «referanseprisen» på konsesjonskraft vært satt til 42,3 øre pr. KWh netto. Dette innebærer at dette inntektsnivået legges inn i driftsbudsjettet, og overskytende søkes avsatt til et kraftfond. I de årene hvor oppnådd kraftpris overgår denne satte referanseprisen, avsettes overskytende til kraftfond. Tilsvarende brukes av et oppbygd kraftfond i de årene hvor oppnådd kraftpris er lavere enn den satte referanseprisen.

Brutto budsjetteres det med en konsesjonskraftpris på 54,55 øre/KWh. Differansen på 54,55 øre og 42,3 øre er OED-pris (kommunens kjøpspris) på 11,77 øre, innmatningspris på 0,143 øre og energiledd på 0,24 øre.

For budsjettåret 2024 er det valgt å bruke kr. 3,099 mill. av avsetning til kraftfondet. Dette er disponert til forebyggende tiltak i tjenestoområdene 0-24 og 24+ samt budsjetterte merutgifter til tiltak innen barnevernstjenesten.

6.5.2 Selvkostprinsipp

Prinsippet om selvkost innebærer at abonnentene skal betale for å få levert en vare eller tjeneste, og at gebyrene kommunen mottar fra abonnentene ikke overstiger den kostnaden det innebærer å produsere denne varen eller tjenesten.

Kommunestyret vedtok i K-sak 57/16 i møtet av 6. september 2016 etablering av et nytt selvkostområde i Synnfjell Øst. Vedtakets punkt 2 er at det Synnfjell Øst som selvkostområde skal drives med 100 % selvkost. Nordre Land kommune kjøpte vann- og avløps-infrastrukturen i Synnadalen i 2018. Siden 2019 har kommunen krevd inn vann- og avløpsgebyrer for Synnfjell Øst.

Det legges til grunn av vedtaket om selvkost i Synnfjell Øst implisitt også skal forstås som at det skal være selvkost for de andre selvkostområdene vann, avløp og renovasjon på Dokka/Torpa.

Det er ikke tilstrekkelig antall abonnenter i 2023 til å finansiere vann- og avløpsanleggene i Synnfjell Øst-område med dagens nivå på vann- og avløpsgebyrene. Dette innebærer at inntektene må økes enten i form av tilknytningsgebyrer som følge av nye tilknyttede eiendommer eller i form av økte årlige gebyrer fra eksisterende abonnenter for å oppnå prinsippet om 100 % selvkost.

Årlige gebyrer gjelder for det året de er vedtatt for. Dette betyr at dersom det blir nye tilknytninger i selvkostområdet, kan dette innebære at de årlige abonnementsgebyrene reduseres.

For sist avlagte årsregnskap ligger selvkostgebyrene på:

Selvkostgebyr	Selvkostgrad i %
Vann Dokka/Torpa	92,5 %
Avløp Dokka/Torpa	82,0 %
Privat/spredt avløp Dokka/Torpa	103,3 %
Vann Synnfjell Øst	62,9 %
Avløp Synnfjell Øst	46,5 %
Feiing	96,4 %
Renovasjon	85,7 %

For å oppfylle kommunestyret vedtak om selvkostprinsippet, er det nødvendig å øke gebyrene på selvkostområdene, utover lønns- og prisvekst og renteøkning.

6.5.3 Premieavvik - amortisering og avsetning til premieavviksfond

Nordre Land kommune har ett års amortisering av premieavviket. Dette betyr at hele premieavviket utgiftsføres året etter at det oppstår. De fleste andre kommunene i Norge deler utgiftsføringene (amortiserer) over 7 år. Dette medfører at samlet pensjonskostnad for Nordre Land kommune vil svinge mer, siden hele premieavviket utgiftsføres påfølgende år, men samtidig opparbeides det ingen «pensjonsbombe» i balansen. Ett års amortisering gir et mer korrekt uttrykk for årsregnskapet, da pensjonsutgifter ikke skyves ut i tid.

I tillegg har Nordre Land kommune innarbeidet en sunn økonomisk praksis, der positivt premieavvik avsettes til et premieavviksfond (disposisjonsfond) for finansiering av neste års tilsvarende utgiftsføring av forrige års positive premieavvik. Den store bruken og avsetningen til premieavviksfond, påvirker netto driftsresultat i stor grad. Siden dette kun er en ettårsforskyvning, holdes denne bruken og avsetningen utenfor ved beregning av måloppnåelse på målet knyttet til nettodriftsresultat.

6.6 Budsjett 2024

6.6.1 Forutsetninger ved framskrivingen

Budsjettet for 2024 bygger på budsjettet fra 2023, økt med antatt gjennomsnittlig lønns- og prisstigning i 2023. Videre utover i økonomiplanperioden fremskrives forutgående års budsjett med en antatt deflator (veid lønns- og prisvekst) for året, det vil si at budsjett 2025 bygger på budsjett 2024 fremskrevet med en deflator på 4,6 %. I tillegg innarbeides konsekvensjusteringer, det vil si økonomiske endringer som følge av allerede fattede politiske vedtak og økonomiske endringer som følge av endringer som kommunen eller det enkelte tjenesteområdet ikke kan påvirke.

Ved framskriving av budsjettet for 2024 er det lagt til grunn tall fra statsbudsjettet, med en kommunal årslønnsvekst på 5,5 % på alle lønnsposter og 6 % i prisvekst, på alle driftsposter, som en økning fra 2023-budsjettet til 2024.

Pensjonskostnaden i Statens Pensjonskasse (gjelder for lærere) for 2024 er 8,85 %. Denne satsen videreføres i planperioden. For øvrige kommunalt ansatte som er del av pensjonsordningen i Kommunal Lands Pensjonskasse (KLP), er satsen beregnet til 17,43 % for hele økonomiplanperioden.

Et rent fremskrevet budsjett fra 2023 til 2024, med de nevnte forutsetninger for lønns- og prisvekst, og forutsatt videreføring av budsjettet driftsnivå, innebærer en salderingsutfordring på kr 13,9 mill. I tillegg har det i løpet av budsjettprosessen fremkommet prioriterte konsekvensjusteringer for kr 19,3 mill. og prioriterte nye tiltak med kr 2,3 mill. Som følge av budsjettet gebyrnivå innenfor selvkost er det lagt inn en inntektsforventning på kr. 15,0 mill. I dette er det beregnet nytt inntektsnivå som følge av føringer i statsbudsjettet, inntekter fra integreringstilskudd som følge av mottak av flykninger, korrigerte inntekter fra konsesjonskraftsalg og signaler om utbytte fra Vokks AS. Totalt har dette gitt et netto salderingsbehov på kr 20,5 mill.

6.6.2 Kommunebidraget

Det er summen av kommunebidraget som skal fordeles enhetene til å dekke framskrivninger av budsjettet med lønns- og prisveksten, konsekvensjusteringer og nye tiltak.

Hovedansvar	Tekst	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027
Skatt	Skatt på inntekt og formue	-156 145	-174 718	-178 356	-183 923	-187 746
Skatt	Naturressursskatt	-7 200	-7 200	-7 200	-7 200	-7 200
Skatt	Eiendomsskatt	-33 000	-33 000	-33 000	-33 000	-33 000
Skatt	Eiendomsskatt potensial nytaksering		-7 945	-7 886	-7 827	-7 827
Rammetilsk.	Rammetilskudd	-299 340	-312 637	-322 016	-331 677	-341 627
Rammetilsk.	Høyprisavgift	1 900				
Rammetilsk.	Statl. kompensasjonstilskudd	-1 800	-1 800	-1 600	-1 400	-1 200
Rammetilsk.	Integreringstilskudd	-18 200	-10 445	-11 139	-10 472	-9 257
Renter	Renter på lån	21 470	35 261	34 169	35 125	35 120
Renter	Renter på formidlingslån	-1 500	-4 200	-4 300	-4 400	-4 500
Renter	Renter - ansvarlig lån	-4 200	-4 200	-4 200	-4 200	-4 200
Renter	Renter - bankinnskudd	-1 300	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Renter	Renter på fond/alternative plasseringer	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Avdrag	Avdrag på lån	34 107	37 960	38 960	39 960	40 960
Fond	Avsetning til disposisjonsfond	8 850	10 290	10 415	10 084	10 542
Fond	Avsetning til kraftfond	8 849	5 671	580	1 044	721
Overf. Inv.regn.	Overføring til inv.regnsk.	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300
	Sum kommunebidrag	-447 209	-471 663	-490 273	-502 585	-513 913

For Nordre Land kommune er det beregnet skatteinntekter fra formues- og inntektsskatt samt naturressursskatten for 2024 på kr 181.918 mill. Beregnede skatteinntekter videre i planperioden er beregnet ut fra en årlig vekst i Nordre Land kommunes formues- og inntektsskatt på 4,5 %.

Nordre Land kommunes rammetilskudd for 2024 er fremkommet ved bruk av KS-prognosemodell. Samlet rammetilskudd for 2024 blir da beregnet til kr 312,637 mill. Til sammenligning ble rammetilskuddet for 2023 opprinnelig budsjettert med kr 297,440 mill.

Utgiftsutjevningen og innbyggertilskuddet for 2024 er basert på folketallet pr 1.7.2023 (6.542), mens inntektsutjevning blir utbetalt basert på folketallet pr 1.1.2024. I budsjettet er det antatt 6.551 innbygger 01.01.2024, tilsvarende framskrevet folketall fra SSB brukt av KS i prognosemodellen. Dette betyr at for å oppnå den inntektsutjevningen som ligger til grunn for rammetilskuddet her, må det bli 9 flere nordrelendinger i løpet av høsten 2023. Det er en viss usikkerhet knyttet til størrelsen på det endelige rammetilskuddet siden folketall 1.1 ikke er kjent. Sammenlignet med 2023 vil summen av budsjetterte skatter og rammetilskudd øke fra 460,785 mill. i opprinnelig budsjett 2023 til kr 494,555 mill. i 2024.

Rammetilskuddet videre utover i planperioden fra 2025 og utover, er beregnet med utgangspunkt i det beregnede tilskuddet i KS-prognosemodell basert på statsbudsjettet for 2024. Elementene i rammetilskuddet er beregnet etter samme folketall som tilskuddet for 2024.

Budsjetterte eiendomsskatteinntekter er i 2024-budsjettet satt til kr 40,9 mill. Ca. kr 28 mill. er knyttet til skatteobjekter som bolig- og fritidseiendommer, tomter og næringseiendommer. Eiendomsskatt på vannkraftverk/kraftnettet er anslått til kr 13 mill. Budsjettforslaget

viderefører den alminnelige eiendomsskattesatsen på 7 promille i planperioden. Denne benyttes på vannkraftverk/kraftnett og næringseiendommer (inkludert tidligere verk og bruk). For bolig- og fritidseiendommer samt ubebygde tomter ligger det inne en differensiert eiendomsskattesats på 3,5 promille i 2024. Satsene for eiendomsskatt er uendret i planperioden.

Rentekompensasjonstilskuddet er et tilskudd knyttet til utbyggingen av skoler (barneskoleutbyggingen i forbindelse med reform 97), omsorgsboliger, sykehjem og senest rentekompensasjon ved utbedring av kirkebygg. Tilskuddet er en kompensasjon for deler av rente- og avdragsutgifter kommunene påføres ved utbygginger innen sektorene. Kompensasjonstilskuddet er anslått til kr 1,8 mill. i 2024, tilsvarende nivå som i budsjettet for 2023. Beregningene er foretatt ut fra inntektene i 2022, med en trinnvis reduksjon videre utover i økonomiplanperioden. Rentekompensasjonstilskuddsordningen for skolebygg ble utfaset 31.12.2016, og nye prosjekter blir derfor ikke omfattet av tilskuddsordningen.

Fra og med budsjett 2019 ble frie inntekter knyttet til flyktninger og asylsøkere budsjettert i kommunebidraget. De frie inntektene er integreringstilskudd og ekstratilskudd knyttet til enslige mindreårige asylsøkere. Generelle tilskudd knyttet til flyktninger er budsjettert med kr 10,445 mill. i 2024. Integreringstilskuddet er budsjettert etter et antatt normalnivå og utgiftene tilsvarende. Det er derfor lagt inn forventninger om inntekter knyttet til 12 nye flyktninger hvert år i hele økonomiplanperioden. Ved bosetting av flere flyktninger enn budsjettert nivå, vil merinntekter knyttet til integreringstilskudd fra flere flyktninger, gå til å dekke merutgifter utover normalnivået i Flyktningetjenesten og andre kommunale tjenester.

Ved beregning av renter og avdrag på innlån for 2024 er det tatt utgangspunkt i betalte avdrag i 2022, samt beregnet økning som følge av låneopptak for 2023. Renten for 2024 er beregnet med bakgrunn i virkelig lånemasse. Det forutsettes låneopptak til investeringer mot slutten av året, og det er derfor ikke tatt høyde for renter og avdrag knyttet til låneopptaket i 2024 før i 2025-budsjettet.

Vi har vært gjennom en periode med særdeles lavt rentenivå, og rentenivået på flytende rente var i 2023-budsjettet 4,1 %. Norges Bank har satt opp styringsrenten ved flere anledninger gjennom 2023, noe som har gitt behov for å øke budsjettet til renter. I budsjettet for 2024 ligger det inne en forutsetning om gjennomsnittlig flytende rente på 5,45 % for ordinære låne med flytende rente og 4 % for lån i Husbanken. Fastrentelån er beregnet med reelt rentenivå.

Renteinntekter knyttet til formidlingslån er budsjetter med bakgrunn i regnskapsførte inntekter på området for 2022. Økt utlån og høyere rente medfører at det er lagt inn en forventning om en økning i inntektene på kr 100 000,- det enkelte år i planperioden.

Budsjetterte renteinntekter på gitt ansvarlig lån er budsjettert med 7,0 % rente av ansvarlig lån på kr 60 mill. Budsjetterte inntekter på kr 4,2 mill. ligger inne for hele økonomiplanperioden 2024-2027.

Renter på fond/alternative plasseringer videreført med kr 2 mill. Disse finansinntektene er vanskelig å budsjettere, da avkastningen i hovedsak er avhengig av utviklingen i aksjemarkedet.

For andre renteinntekter er budsjettert avkastning økt med økende rentenivå. Høye premieinnbetalinger på pensjon og låneopptak sent på året, gir noe lavere overskuddslikviditet og dermed øker også renteinntektene noe mindre.

Økonomiske handlingsmål omfatter kommunebidragets linjer for avsetning til fond og overføring til investeringsbudsjett. Avsetning til disposisjonsfond er beregnet utfra de forutsetninger om økonomiske mål som vedtas i den årlige økonomiplanen. Budsjettert avsetning til disposisjonsfond utgjør, sammen med overføring til investeringsbudsjettet, de to parametere som inngår i beregningen av netto driftsresultat. Det økonomiske målet for netto driftsresultat (eksklusiv avsetning og bruk av premieavviksfondet) er i de siste års vedtatte økonomiplandokumenter vedtatt til 1,75 % av brutto driftsinntekter. Beregning av de økonomiske mål, som oppgis i tabellen for kommunebidraget ovenfor, gir oppfyllelse av det vedtatte økonomiske mål for netto driftsresultat, men ikke for generelt disposisjonsfond og egenfinansiering av investeringer. Dette er nøyere omtalt i kap. 5.4.

30,8 GWh av konsesjonskraften for 2024, er solgt til 82,9 øre pr. kWh. Til fradrag i salgspriser kommer OED-pris (kommunens innkjøpspris) og innmatingspris (pris for å distribuere strømmen ut på strømmettet). I 2023 ble 30,8 GWh av kommunens konsesjonskraft solgt, til en for Nordre Land kommune, historisk høy fastpris på 77,52 øre KWh. Med fastprissalget for 2024 er det nok en historisk høy salgspris for konsesjonskraften til Nordre Land kommune.

Det er utfordrende å si noe om hva en kan forvente i fremtidige strømpris, men flere krafteksperter uttaler at en trolig vil kunne se lavere strømpriser igjen etter hvert som situasjonen i verden blir mer stabil igjen. I vårt prisområde (NO1) var gjennomsnittlig kraftpris på Nordpool under 20 øre/KWh i 2020. Dette viser svingningene i kraftprisen og viser at det er viktig å legge forsiktighet til grunn for inntektsbudsjetterig av konsesjonskraftsalg. Det er derfor sannsynlig at oppnådd salgspris for 2024 ikke kan forventes videre utover i økonomiplanperioden. Det er viktig å sikre kommunen en forutsigbarhet, gjennom i planperioden å forholde seg til en mer langsiktig referansepris. For å opprettholde en sunn budsjetteringspraksis, videreføres det derfor et gjennomsnittsnivå på kraftinntektene, i denne sammenheng foreslått til 42,3 øre pr. KWh netto. Dette innebærer at dette inntektsnivået legges inn i driftsbudsjettet, og overskytende søkes avsatt til et kraftfond. I de årene hvor oppnådd kraftpris overgår denne satte referanseprisen, avsettes overskytende til kraftfond. Tilsvarende brukes av et oppbygd kraftfond i de årene hvor oppnådd kraftpris er lavere enn den satte referanseprisen. Ved å ikke avsette merinntekter utover en satt referansepris, vil oppnådde inntekter lavere enn den solgte kraften til fastpris året før, måtte salderes som en del av budsjettutfordringen i kommende budsjettår.

6.6.3 Tjenesteområdenes rammer

Nedenfor følger en verbal kommentar knyttet til det enkelte tjenesteområdes rammer i økonomiplanperioden 2024-2027.

Politisk styring

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	4 672 000			
Framskrevet ramme	4 947 000	4 759 000	5 208 000	5 217 000
Konsekvensjusteringer	-172 000	220 000	-220 000	220 000
Salderingstiltak	-225 000			
KORRIGERT RAMME	4 550 000	4 979 000	4 988 000	5 437 000

Politisk styring omfatter politiske råd, utvalg og arbeid.

Konsekvensjusteringer:

Det arrangeres valg hvert andre år, og rammene for politisk styring blir endret i forhold til dette. Valggjennomføring beregnes til om lag kr 220.000,-. I 2024 skal det ikke gjennomføres valg, og rammen reduseres derfor tilsvarende. Det er videre lagt inn midler til valget i 2025 (Storingsvalg) og 2027 (Kommune- og fylkestingsvalg). Det er lagt inn midler til medlemskap i Utmarkskommunenes sammenslutning (USS).

Salderingstiltak:

Rammen til politisk styring reduseres med kr 100.000,- fra 2024 som følge av reduksjon av antall kommunestyrerepresentanter fra 27 til 23. Videre er det redusert ramme som følge av at hovedutvalg for helse, oppvekst og kultur er lagt ned i gjeldende kommunestyreperiode.

Tilleggsbevilgninger

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	219 000			
Framskrevet ramme	232 000	243 000	254 000	266 000
KORRIGERT RAMME	232 000	243 000	254 000	266 000

Tilleggsbevilgninger inneholder midler til ordførerens disposisjon, kr. 20.000,- til den årlige eldredagen arrangert i regi av eldrerådet og kr 40.000,- til tilskudd Mental Helse.

Sentral lønnspott

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	12 944 000			
Fremskrevet ramme	13 716 000	15 544 000	16 418 000	17 342 000
Økt avsetning til lønnsoppgjør	1 000 000			
KORRIGERT RAMME	14 716 000	15 544 000	16 418 000	17 342 000

Dette området inneholder sentral avsetning til lønnsoppgjøret for kommende år. Rammen for sentral avsetning til lønnsoppgjør økes med kr 1 mill. fra 2023 til 2024 som følge av forventet årslønnsvekst på 4,9 % i 2024, fratrullet overhenget fra 2023 på 1,8 %. Ved inngangen til 2023 var det en forventet årslønnsvekst i 2023 på 4,2 %. I estimert ramme er antatt 1. mai virkning på lønnsoppgjøret. Det er tatt høyde for de forventninger til lønnsoppgjøret 2024 som fremgår av statsbudsjettet.

Organisasjonsutvikling

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	41 155 000			
Framskrevet ramme	44 015 000	42 635 000	43 157 000	44 675 000
Konsekvensjusteringer	-1 125 000	200 000		200 000
Nye tiltak	340 000			
Salderingstiltak	-2 470 000	-1 338 000	-200 000	
KORRIGERT RAMME	40 760 000	41 497 000	42 957 000	44 875 000

Organisasjonsutvikling omfatter den administrative ledelsen samt utviklingsavdelingen, stabsavdelingene HR og service og Økonomi og IKT.

Nye tiltak:

- Det er etablert et samarbeid med Gjøvik kommune og Søndre Land kommune vedrørende personvernombud. Dette for å oppfylle pliktene Nordre land kommune har etter personvernregelverket. Personvernombudet skal gi uavhengig råd til ledelse og ansatte i virksomheten, og kontrollere etterlevelsen. Dette har en kostnadsramme på kr 200 000 som løses innenfor den økonomiske rammen, og øker salderingskravet for organisasjonsutvikling i 2024.
- I tillegg er det bevilget midler til å gjennomføre en cyber-øvelse i samarbeid med Norwegian cyber-range/NTNU

Konsekvensjusteringer:

- Det er gjennomført tiltak innenfor IKT- sikkerhet i driftsbudsjettet for 2023. Dette var en engangskostnad og kan trekkes ut igjen i budsjett for 2024.

Saldering:

- Organisasjonsutvikling vil måtte saldere kr. 2.470 000,- for å oppnå foreslått ramme. Gjennom rammebudsjettering må det tas ut gevinster og effektiviseringspotensialer samt en vurdering av bemanningsmessige grep løpende.
- Det tas ut 1 årsverk i budsjett. Oppgavene var knyttet opp mot utvikling av en mer helhetlig styringsstrategi. Grunnen til at denne ressursen ble lagt inn budsjettet for 2023 var på bakgrunn av kommunekompass-evalueringen, og tilbakemeldingene om at Nordre Land kommune må å jobbe mer systematisk og helhetlig for å optimalisere bruk ressurser og tjenestetilbudet.

- Det foreslås at Nordre Land kommune avslutter prosjektarbeidet med BolystLand etter ett år av prosjekttiden på totalt 2 år. Prosjektet har vært mer ressurskrevende enn forutsatt, og tidsressursene til å jobbe med dette er knappe. Prosjektet går utover kommunikasjon, planlegging og digitalisering i egen kommune. Det foreslås å konsentrere innsatsen mot andre oppgaver som utvikling av helhetlig styringsstrategi og planverk. Løpende kostnader til Ungt Entreprenørskap dekkes over bolystposten. Dette arbeidet foreslås videreført finansiert fra bruk av Næringsfondet.
- Det foreslås å avvikle potten avsatt til rekruttering. Dette er midler som har brukt til kjøp av bistand eksternt. Nordre Land kommune har i noen ansettelse, særlig i forbindelse med ansettelse av ledere hatt bistand i deler av ansettelsesprosessen. Dette for å redusere risikoen i rekrutteringsarbeidet der resultatet ikke har svart til forventningene. Å gjøre feilrekruttering medfører stor økonomisk og organisatorisk risiko.
- Det foreslås å avvikle potten avsatt til digitaliseringstiltak. Konsekvensen er at Nordre land kommune i mindre grad enn tidligere vil ha ressurser til å gjennomføre mindre digitaliserings prosjekter og innkjøp av utstyr som kan bidra til effektivisering og bedre arbeidsprosesser. Det er fortsatt avsatt investeringsmidler til digitalisering, så større prosjekter kan settes i gang.

Næring

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	-33 693 000			
Framskrevet ramme	-33 721 000	-29 642 000	-21 452 000	-21 916 000
Tilbakeføring	33 721 000	25 642 000	17 451 953	17 915 953
Salg av konsesjonskraft	-25 642 000	-17 451 953	-17 915 953	-17 592 953
Utbytte fra VOKKS	-4 000 000			
KORRIGERT RAMME	-29 642 000	-21 452 000	-21 916 000	-21 593 000

Konsesjonskraften for 2024 ble høsten 2023 solgt til en fastpris på 82,9 øre pr. KWh for en mengde på 30,8 GWh. Resterende konsesjonskraft, snaut 9 GWh (tilsvarende uttak til kommunens eget bruk) selges i spot-markedet og er budsjettert på nivå med brutto referansepris.

Med en antatt kjøpspris og innmatingskostnader på 12,15 øre/kWh, blir det da et budsjett på kr 25,6 mill. Oppnådd salgspris for konsesjonskraften i 2024 er den historisk høyeste kraftpris kommunen har oppnådd.

Det foreslås å videreføre praksisen med en referansepris på 42,3 øre/kWh netto for budsjettårene 2024 og utover i økonomiplanperioden. Oppnådd salgspris utover referanseprisen foreslås avsatt til et kraftfond, se kap. 6.6.2 om Kommunebidraget.

Forventet utbytte fra Vokks er i økonomiplanperioden er lagt med kr 4,0 mill.

Kirkelig fellesråd

	2024	2025	2026	2027
HERAV OVERFØRT KIRKELIG FELLESRÅD 2023	5 708 000			
Ramme 2023 Andre kirkelige formål	87 000			
Framskrevet ramme	6 142 700	5 991 000	6 267 000	6 555 000
Herav fremskrevet kirkelig fellesråd	6 050 500			
Konsekvensjusteringer	-315 000			
Salderingstiltak	-100 000			
KORRIGERT RAMME	5 728 000	5 991 000	6 267 000	6 555 000
HERAV OVERFØRING TIL KIRKELIG FELLESRÅD 2021	5 636 000			

Kommunen har finansieringsansvaret for kirkelig fellesråd jfr. «Lov om tros- og livssynssamfunn» § 14.

Konsekvensjusteringen er reversering av ettårig bevilgning gitt til varmestyringssystem i Nordsinni samt reversering av ekstraordinær bevilgning i forbindelse med forventede høye strømpriser i 2023.

Kirkelig fellesråd foreslår å redusere bruk av ekstrahjelp på kirkegårdene som et salderingstiltak.

Tjenesteutvikling 0-24

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	160 532 000			
Framskrevet ramme	170 598 000	179 508 000	180 330 000	177 364 000
Konsekvensjusteringer	5 817 000	276 000	-350 000	
Nye tiltak	1 000 000	466 000		
Salderingstiltak	-1 087 000	-500 000	-500 000	
Omstillingstiltak	-4 714 000	-6 356 000	-8 938 000	-4 794 000
KORRIGERT RAMME	171 614 000	173 394 000	170 542 000	172 570 000

Tjenesteutvikling 0-24 år omfatter tjenesteområdene helsesykepleiertjenesten, barnehage, grunnskole, PPT, NAV og barnevern.

Ut fra de økonomiske rammene som er satt, som legger premissene for nivå på tjenesteytingen, jobbes det ut fra lovverk og føringer, med fokus på kvalitet og tjenesteleveranse. På grunn av kommunens begrensede muligheter økonomisk vil flere lavterskeltiltak fra 2024 avvikes/reduseres. I tillegg prioriteres ikke behov for styrking av skolehelsetjenesten selv om behovet tilsier det, med bakgrunn i økende utfordringer i forbindelse med barns psykiske helse.

Tjenesteutvikling 0-24 har gjennom pilot for programfinansiering 0-24 iverksatt en rekke tiltak for å jobbe bedre tverrfaglig og ha lavterskel tilbud i forebyggingsøyemed. Tilskuddsperioden

avsluttes i 2023. Kommunen må være forberedt på at dette kan gi konsekvenser fremover i tid, i form av at tidlig innsats og forebygging i arbeid med barn og unge ikke vil kunne gjennomføres i så stor grad som behovet tilsier at det bør.

Tiltak som avvikles/reduseres fra 2024 er:

- Jordmor reduseres med 40% stilling (tilskuddsfinansiert)
- Ungdomscoach avvikles (tilskuddsfinansiert)
- Familieteamet reduseres fra to til en stilling (tilskuddsfinansiert)

Sett i lys av den demografiske utviklingen og tilgjengelige ressurser, må det foretas strukturelle tiltak for å imøtekomme de behov tjenestemottakerne har. Det må ses på muligheter for å ta ut gevinster og effektiviseringspotensialer av strukturtiltak, som vil bidra til å kunne dreie ressursene til styrket innsats inn mot tjenestemottakerne.

Konsekvensjusteringer:

- Innsparing økt ressurs bosetting
- Innsparing innleie av ekstra tolk
- Tilført midler som følge av opptrapping av pedagognorm i barnehage
- Tilført midler som følge av økning av vedtak av spesialpedagogiske tiltak i barnehage
- Tilført midler som følge av økning i vedtak om spesialpedagogisk undervisning i skole
- Korrigert kompensasjon for inntektsbortfall som følge av regjeringens satsing på gratis kjernetid i SFO
- Overføring av ressurs (startlån) fra 24+ til 0-24
- Økning grunnet nye tiltak i barnevernstjenesten i henhold til budsjettforslag fra vertskommunen
- Reduserte inntekter grunnet regjeringens nedsettelse av makspris for plass i barnehage er kompensert.

Nye tiltak:

- Økt bemanning i barnehage; gå fra 6 barn over tre år til 5 barn over tre år per voksen fra nytt barnehageår (sum tildelt ramme for prioritering av tidlig innsats/forebygging i 2024)

Salderinger:

- Helårsvirkning av reduksjon årsverk i skole
- Avslutte mattilbud i barnehage

- I tillegg vil tjenesteutvikling 0-24 måtte saldere kr. 4.714.000,- for å oppnå foreslått ramme. Gjennom rammebudsjettering må det tas ut gevinster og effektiviseringspotensialer samt en vurdering av omstillingsgrep løpende.

Tjenesteutvikling 24+

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	199 576 000			
Framskrevet ramme	212 009 000	226 410 000	231 353 000	245 807 000
Konsekvensjusteringer	12 477 000	-1 100 000		
Nye tiltak	1 000 000	-500 000	-500 000	
Salderingstiltak	-2 000 000			
Omstilling og utvikling	-7 033 000	-2 355 000	5 500 000	236 000
KORRIGERT RAMME	216 453 000	222 455 000	236 353 000	246 043 000

Tjenesteutvikling 24+ består av tjenesteområdene hjemmetjenester og institusjonstjenester, Tildeling og koordinering og fastlegeordningen.

Landmo er kommunens sykehjem og institusjonstjenester med kjøkken og vaskeri. Hjemmetjenester består av fysio – og ergoterapitjenester, kommunalt hjelpemiddellager, hjelpemiddelteknikker, frisklivskoordinator og frisklivssentral, flere ulike dag- og aktivitetstilbud, ambulerende team 24+, hjemmetjenesten med hjemmesykepleie og hjemmehjelp, miljøarbeidertjenesten, barne – og avlastningstjenesten 0-18 år og psykisk helse og rustjenesten

Tjenesteutvikling 24+ har en uforutsigbar drift i en stor andel av tjenestene. Tjenester som utføres er i all hovedsak lovpålagte og driften reguleres av en rekke lover og forskrifter som blant annet Helse- og omsorgstjenesteloven, Pasient- og brukerrettighetsloven, Helsepersonelloven, Fastlegeforskriften, Forskrift om ledelse- og kvalitet i helse- og omsorgstjenesten samt Forskrift om kompetansekrav for leger i helse- og omsorgstjenesten. Tildeling av tjenester og utøvelse av helse- og omsorgstjenester er forankret i lovverket. Tjenestemottakere har rettigheter til tjenester og hvordan de skal gis, og brukarmedvirkning både på individ og systemnivå må ivaretas ved planlegging og utforming av tjenester. Pasienter og brukere har rettigheter til tjenester og måten helsepersonell skal utføre tjenester.

Konsekvensjusteringer:

- Tilført midler som følge av reduksjon av brukerbetaling institusjonstjenester
- Tilført midler som følge av økning i drivstoffkostnader til hjemmetjenesten
- Flytte oppgaver fra Tildeling og koordinering til NAV – startlån og bostøtte
- Tilført midler til økning av årsverk i barne- og avlastningsbolig som følge av økning i behov for tjenester, antall tjenestemottakere og vedtak om tjenester
- Øker frisklivskoordinator fra 0,2 til 0,5 årsverk

Nye tiltak:

- Økning kostnader til FACT i ordinær drift fra juni 2024
- Vedtak om ny avtale mellom fastlegene og kommunen (vedtak juni 2023)
- Midler i 2024 til å fortsette dreining av tjenester fra institusjonstjenester til hjemmebaserte tjenester

Salderinger:

Det er iverksatt en gjennomgang av Tjenesteutvikling 24+ for videre arbeide med omstilling og utvikling endring i tjenesteområdene. KS-K har hatt gjennomganger i forbindelse med OU prosess i 2016 og i omstillingsprosess i 2020. De er engasjert på nytt for å oppdatere Kostratall, vurdere utviklingen og handlingsrommet, dette som følge av gjennomgang av 2. tertial rapporten. I prosessen er det også iverksatt gjennomgang av alle årsverk, oversikt på hjemler samt gjennomgang av alle arbeidsavtaler. I tillegg er det utarbeidet mandater innenfor følgende områder:

- Sykepleierteam i hjemmetjenesten
- Nattjenesten – vi som jobber på natt
- Miljøarbeidertjenesten
- Demensomsorgen 24+ strukturendring Eirtun/Soltun

Det er nødvendig med omstillings- og utviklingsarbeid for å finne måter hvordan kommunen skal løse oppgaver i framtida med færre helsepersonell. Dette beskrives også i NOU – «Tid for handling» – mangel på helsepersonell er en realitet og kommer til å øke. Dette vil innebærer at det må reduseres i antall årsverk i tjenestene samtidig som forebygging sykdom og ensomhet blir avgjørende for å redusere og utsette behov for tjenester.

Mål og hensikt er å sikre forsvarlig drift, gi tjenester på riktig nivå og til rett tid samt økt bruk av velferdsteknologi og digitalisering. Det er nødvendig at Tjenesteutvikling 24+ må løse oppgavene mer effektivt og kan for å redusere behovet for fysisk tilstedeværelse av helsepersonell. Arbeidet har en klar forventning om å redusere kostnader samtidig som det gis kvalitativt gode tjenester.

Samfunnsutvikling

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	63 629 000			
Framskrevet ramme	67 600 000	65 187 000	62 707 000	65 267 000
Konsekvensjusteringer	-2 446 000	50 000	50 000	50 000
Salderingstiltak	-800 000	-895 000	-125 000	
Omstillingstiltak og utvikling	-2 034 000	-4 047 000		-1 356 000
KORRIGERT RAMME	62 320 000	60 295 000	62 757 000	63 961 000

Samfunnsutvikling omfatter teknisk drift, eiendom, plan og næring, brann- og redningstjenesten og kultur. Virksomheten har et stort spenn i sine oppgaver, med blant

annet forvaltning av lovverk, planarbeid, næringsutvikling, forvaltning av eiendom, tjenester innen kultur, eiendomsforvaltning og teknisk drift av veg, vann og avløp i hele kommunen.

Konsekvensjusteringer:

- Barnehagedriften i Solheim er forutsatt avviklet og barnehagetilbudet i Torpa organisert på annen måte.
- Noe økt husleieinntekter
- Økt bevilgning til strømutfgifter på grunn av særskilte strømpriser vinteren 2022/2023 er reversert.
- Økte kostnader til 110-sentralen er lagt inn i henhold til budsjettet fra vertskommunen.
- Driftsutgiftene på Bibliotek/ sentrumsservice tilpasses budsjettrammene som ble bevilget i 2023 budsjettet. Dette vil innebære endring i tjenestenivå.

Salderinger:

- Tilskudd til idrett og friluftsliv kuttes med kr. 800.000 slik at det blir igjen kr. 400.000,- til tildeling.
- Kinotilbudet avvikles grunnet lave publikumstall.
- Enkelte vakante stillinger innen eiendom og sysselsetting holdes vakante gjennom 2024
- I økonomiplanperioden legges det opp til en nedklassifisering av kommunale veger og opphør av kommunalt vintervedlikehold av private veger. Egen sak fremmes i løpet av vinteren 2024.
- Det legges en strategi for å bruke færre konsulenter, bruke egne folk. Forutsetter at antall prosjekter reduseres.
- Avhending av kommunale eiendommer.
- Kulturskoletilbudet "visuell kunst" avvikles. Det har vært vedvarende nedgang i elevtallet over tid. Det er forsøkt å endre på tilbudet ved å gjøre det tilgjengelig for yngre elever, endret på undervisningsdag for å øke elevtall og gitt tilbud om at dette kombineres med andre kulturskole aktiviteter/ reduksjon i pris uten at dette har gitt effekt.

Følgende kommunale reguleringsplaner er aktuelle i 2024 og vil ha behov for finansiering dersom de skal prioriteres:

- Detaljreguleringsplan for Trollskogen
- Detaljreguleringsplan for Landmo
- Detaljreguleringsplan for Torstumoen del 2
- Detaljreguleringsplan for Dokken
- Detaljreguleringsplan for Vinjarmoen

Selvkost

	2024	2025	2026	2027
Ramme 2023	-7 620 000			
Fremskrevet ramme	-7 768 000	-15 068 000	-15 068 000	-15 068 000
Endring selvkostgebyrer	-7 300 000			
Indirekte og kalkulatoriske kostnader	-15 068 000	15 068 000	15 068 000	15 068 000
Budsjett selvkostområdet	0	0	0	0

Det er for selvkost budsjettet med en forutsetning om at selvkostområdene vann og avløp i begge selvkostområdene skal balansere. Som følge av et økt rentenivå og derav høyere rentekostnader på investeringer gjort innenfor de ulike selvkostområdene, vil gebyrene måtte øke. I tillegg legges det opp til en tilnærming opp mot 100 % selvkost på de sentrale selvkostområdene.

6.6.4 Rammetildeling budsjett 2024

Rammer 2024		
11	Politisk styring	4 550 000
118	Tilleggsbevilgninger	232 000
119	Lønnsnett	14 716 000
12	Organisasjonsutvikling	40 760 000
17	Næring	-29 642 000
18	Kirkelige formål	92 000
18	Overført kirkelig fellesråd	5 636 000
19	Pensjonsforhold	0
22	Tjenesteutvikling 0-24	171 614 000
36	Tjenesteutvikling 24+	216 453 000
44	Samfunnsutvikling	62 320 000
45	Selvkostområder	-15 068 000
	Sum	471 663 000

6.7 Investeringsprogram 2024-2027

I tillegg til driftsdelen må også økonomiplanen inneholde en plan for kommunens kapitalanskaffelser i fireårsperioden. Investeringsprogrammet skal ifølge loven inneholde alle inntekter som ikke er løpende, samt utgifter knyttet til anskaffelse av eiendeler som er bestemt til varig eie eller bruk og som er av vesentlig verdi, eller påkostning på eksisterende varige driftsmidler som er av varig og vesentlig verdi. Eiendelen må ha en økonomisk levetid på minst tre år og ha en anskaffelsesverdi på minst kr 100.000,-.

Kommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. Noen investeringsprosjekter kan ikke lånefinansieres, for eksempel egenkapitalinnskuddet i KLP og andre kjøp av aksjer og andeler. Kommunen må derfor ha frie inntekter til å finansiere deler av investeringene.

Momskompensasjonen i investering skal gå til å finansiere kompensasjonsberettigede utgifter. Dette betyr at kommunen kun kan låne netto investert beløp.

Drifts- og investeringsdelen i en økonomiplan henger nøye sammen fordi lånefinansiering av investeringene påvirker kommunens rente- og avdragsutgifter, som må dekkes av de løpende driftsinntektene.

Det er flere investeringstiltak som vil kunne bli aktuelle i første del av økonomiplanperioden. Eksempler på dette er nytt vannverk på Dokka, ny VA-ledning inkludert pumpestasjon gjennom Torstumoene frem til Dokka renseanlegg og ny avløpsledning fra Rånåmoen retning Dokka. Disse tiltakene er en del av kommunens skjønnsmiddelsøknad, som følge av konsekvenser av ekstremværet «Hans». Disse investeringstiltakene vil derfor kun bli aktuelle dersom utbedringene og standardhevingene ikke dekkes av skjønnsmidler. De prosjektene som inngår i skjønnsmiddelsøknaden, men som ikke blir innvilget, vil da bli fremmet som egne bevilgningssaker i løpet av 2024. For de omsøkte gjenopprettningstiltakene som eventuelt ikke blir innvilget kompensert gjennom skjønnsmidler, vil disse (innenfor vann og avløp) bli en del av selvkostregnskapet.

For omtale av potensielle investeringer i Synnfjell Øst henvises til kap. 6.7.4.

6.7.1 Investeringsprogram 2024-2027

Investeringsplan utenfor VA (i 1000 kr)	2024	2025	2026	2027
Egenkapitalinnskudd KLP	2 300	2 300	2 300	2 300
IKT-prosjekter	3 450	500	500	500
Startlån - husbanklån	30 000	30 000	30 000	30 000
Opprustings- og rehabiliteringsplan for eiendom	1 500	3 000	3 000	3 000
Utstyr Tjenesteområde 24+	1 000	1 000		
Rehabilitering pasientrom Landmo	1 500			
Vognskur Øygardsjordet	380			
Ombygging legekantor	10 200			
Tiltak tilrettelegging helsetjeneste	1 000			
Flomtiltak Tonlia	5 000			

Utskifting av lysarmatur	4 050			
Uteareal Landmo - sikring mot Lillehammervegen	800			
Digitalisering av velferdsteknologi	2 500	2 500	2 500	2 500
Fortau/vann og avløp Landmovegen	20 000			
Omsorgsboliger/avlastningsbolig/barnebolig	30 000	20 000		
Fremføring av vann og avløp via Gjeffe grustak til Torpasvegen øvre	5 000			
Digitaliseringsprosjektet		500	500	500
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved Samfunnsutvikling		1 000	1 000	1 000
Sikring og ENØK-tiltak kirker og eiendom		1 000	1 000	1 000
Opprustingsplan kommunale veger, ramme for delprosjekter		3 000	3 000	3 000
Biler hjemmetjenesten		2 000	2 000	2 000
ENØK-tiltak dører og vinduer		6 000	6 000	
Ny traktor Samfunnsutvikling			3 150	
Fortau Torstumoens sør			4 000	
Kjøretøy brannvesen 1.7 - redningsbil				2 000
Sum ordinære investeringstiltak	118 680	72 800	58 950	47 800
Investeringsplan VA Dokka (i 1000 kr) (eks.mva)	2024	2025	2026	2027
Fornyelse av VA-nettet (1% årlig)	4 800	4 800	4 800	4 800
Fremføring av vann og avløp til Dokken			2 880	
Rosteinvegen (politistasjon) - tilrettelegging vann og avløp	200			
Sum investeringer VA Dokka	5 000	4 800	7 680	4 800
Investeringsplan VA Synnfjell (i 1000 kr) (eks. mva)	2024	2025	2026	2027
Utbedring og utskifting vannkummer ref KST 22/6	3 600			
Anskaffe prøvetakingsutstyr vannprøver i Synnfjellet	125			
Prosjekttere ledningsnett fra Synnfjorden VV til Klemosæterhøgda UB og til Synnfjell RA	20 000			
Sum investeringer VA Synnfjell	23 725	0	0	0
Sum finansieringsbehov:	147 405	77 600	66 630	52 600

Finansiering:	2024	2025	2026	2027
Momskompensasjon	16 276	8 100	5 330	3 100
Overført fra drift	2 300	2 300	2 300	2 300
Bruk av lånemidler	128 829	67 200	59 000	47 200
Sum finansiering:	147 405	77 600	66 630	52 600

6.7.2 Kommentarer til investeringsbudsjett 2024

Investeringsplan utenfor VA

Egenkapitalinnskudd KLP

Bevilgning til eventuell innkalling av ytterligere egenkapital til KLP. Nøyaktig sum for 2024 er ikke kjent før sensommeren 2024.

IKT-prosjekter

IKT-avdeling har de siste årene hatt en pott på kr 500 000,- i frie midler til uforutsette hendelser som krever oppgraderinger samt nødvendig utbedringer av IKT-plattformen. Med 700 medarbeidere, 900 elever og 25 avdelinger som skal ha IKT-tjenester er denne potten innarbeidet. Bevilgningen skal brukes til tiltak som jfr. GKRS nr. 4 (regnskapsreglene) defineres som investeringstiltak. For 2024 er rammen økt til 3,45 mill. og prosjektet skal da også dekke tiltak innenfor investeringer i ekstraordinære sikkerhetstiltak herunder brannmur, penetrasjonstest, UPS, server, nettverksutstyr og brukerstøttesystem.

Startlån – husbanklån

Det er lagt inn en årlig bevilgning til videreutlån/startlån. Dette gjelder utlån til innbyggere som ikke tilbys finansiering/toppfinansiering gjennom ordinære utlånsvirksomhet i banker, men som allikevel ansees å ha mulighet til å betjene låneopptak. Bevilgningen kr 30 mill. videreføres i 2024 og hele planperioden.

Opprustings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom

For å kunne gjennomføre de tiltak som er prioritert i opprustnings- og rehabiliteringsplanen, er det nødvendig å bevilge midler i henhold til de behov planen initierer. Det skal i planen prioriteres ENØK-tiltak som gir energieffekter. Bevilgningen er en total ramme for delprosjektene på dette området. Tiltakene i kommunen skal etter standard for “god kommunal regnskapsskikk” nr. 4 kvalifisere til bokføring i investeringsregnskapet.

Utstyr Tjenesteområde 24 +

Tjenesteområde 24 + har til dels gammelt utstyr. Noe kjøkken og vaskeritstyr er fortsatt fra 1986. Det har tidligere vært behov for akutte anskaffelsesprosesser. Helt nødvendig utstyr som blant annet brukes i produksjonen av mat og vask av tøy, får feil og mangler. Det er utarbeidet plan for utskifting av utstyret gjennom perioden 2022-2025, og bevilgning ligger derfor inne i planperioden fram til 2025. Bevilgningen for 2024 gjelder konkret utstyr til vaskeriet.

Rehabilitering pasientrom Landmo

Tidligere bevilget ramme på kr 10 mill. fordelt på kr 2,5 mill. årlig var ikke tilstrekkelig for å ferdigstille alle pasientrom på Landmo som var planlagt i perioden 2017 - 2021. Forut for budsjett 2022 ble gjenstående arbeid er stipulert til kr 3,5 mill. De siste estimater tilsier at det i 2024 må bevilges kr. 1,5 mill. for å kunne slutføre denne rehabiliteringen.

Vognskur Øygardsjordet

Bygging av vognrom ved Øygardsjordet barnehage bla. for å hindre regnvann inn i vognrom og for å sikre at det er plass under tak for alle vogner som skal stå ute. Tiltaket er estimer til kr 380.000,-.

Ombygging legekontor

I forbindelse med kommunal overtakelse av fastlegekontorene, inkludert lokaliteter til flere fastleger bevilges midler til ombygging av lokaler for å gi tilstrekkelig areal til fastlegeordningen ved ny organisering.

Tilrettelegging helsetjenesten

I forbindelse med kommunal overtakelse av fastlegekontorene, inkludert lokaliteter til flere fastleger er det behov for nye lokaler til helsetjenestene. Det legges inn bevilgning til arealtilpasninger i leide lokaler i Sentrumsbygg.

Flomtiltak Tonlia

I forbindelse med vedtak i formannskapssak 67/23, delegert fra kommunestyrets sak 53/23, ble det i 2023 bevilget kr. 2.750.000,- til å etablere en løsning med åpen flomgrøft i Tonlia. Bevilgningen fra 2023 omhandler øvre delen av Tonlia. I tillegg til denne saken gjenstår flomsikring av den øvrige delen av boligfeltet. Disse gjenstående flomtiltakene er estimert til kr. 5 millioner og tenkes gjennomført i 2024.

Utskifting av lysarmaturer

Fra 2023 blir det forbud mot å produsere lysstoffrør, da disse inneholder kvikksølv, og dermed er skadelige for miljøet. Kommunen har en betydelig mengde belysning med lysstoffrør. Det vil ikke lenger være mulig å erstatte lysstoffrør, når disse blir utslitte / slukner. Det er derfor nødvendig å skifte ut disse lyskildene med LED-lys. En positiv effekt av dette er redusert energiforbruk. Planmessig utskifting av lysarmaturer med lysstoffrør er estimert til kr. 4.05 millioner og gjennomføres i 2024.

Uteareal Landmo – sikring mot Lillehammervegen

Utearealene ved Landmo er svært begrensede, og det er kun området omkring rundkjøringen og verandaer som kan benyttes til å komme seg ut. Det er behov og nødvendig med et sikkert uteområde ved sykehjem, vi har en plikt til å sørge for at alle har mulighet til å komme ut/bevege seg ute. Det bevilges midler til å ruste opp hagen mot Lillehammerveien. Området har ingen avgrensning mot Lillehammerveien, så det trengs gjerde med to porter. (Porter for blant annet brannvesen) For å sikre tilgang med rullestol og rullatorer må stiene asfalteres.

Digitalisering velferdsteknologi

For å møte fremtidens demografiske utfordringer med flere eldre parallelt med at det blir færre i yrkesaktiv alder, må fremtidens omsorgstjenester i noen grad løses på andre måter enn i dag. Det er derfor nødvendig å starte etablering av digitale løsninger som supplement til en grunnbemanning i omsorgssektoren. For å etablere digitale velferdsløsninger legges det inn en årlig digitaliseringsbevilgning som brukes på innføring av velferdsteknologiske løsninger.

Fortau / vann / avløp Landmovegen

Allerede i budsjettet for 2018 ble det bevilget ramme for prosjektering av trafikkssikkerhetstiltak for Landmovegen gjennom at trafikkssikkerhetsplan for Nordre Land kommune hadde fortau fra Øygardsjordet barnehage til Nedre Smebyveg som et av de prioriterte tiltakene. Dette er siden da prosjektert, og hovedprosjektet vil inneholde fortau samt vann- og avløpsledninger. Vann- og avløpsledningene vil styrke vanntilførsel fra Dokka vannverk til høydebassenget, samt være en forberedelse til utvikling av eventuelt boligareal i Trollskogen. Det vil før prosjektstart avklares fordelingen mellom selvkostområdet vann/avløp og trafikkssikkerhetstiltak.

Omsorgsboliger/avlastningsbolig/barnebolig

I boligsosial plan er det tiltak som beskriver omsorgsbolig til personer med nedsatt funksjonsevne og eldre. I tillegg avlastningsbolig/barnebolig som er definert som institusjon. Etter ekstremværet "Hans", som medførte evakuering av barne- og avlastningstilbudet i Åsligata, er det behov for å fremskynde denne prosessen.

Videre fremdrift vil avklare størrelse og areal. Kommunen jobber mot Husbanken i forbindelse med tilskuddsordninger. Det forventes at areal er regulert og at tiltaket er prosjektert mot byggestart i september/oktober 2024.

Framføring av vann- og avløp via Gjeffe grustak til Torpavegen øvre del

For to år siden ble det lagt ned både vann- og avløpsledninger i boligfeltet Torpavegen øvre, slik at alle boligene ovenfor grustaket kan kobles seg på vann og avløp på det tidspunktet ledning etableres gjennom Gjeffe grustak. Prosjektet må deles slik at andelen av prosjektet som forsyner boligene blir belastet på selvkostområdene, mens den andelen av prosjektet som skal tilrettelegge for infrastruktur til næringsarealet inngår i en eventuell utbyggingsavtale eller kommunal andel.

Investeringer VA Dokka

Fornyelse av VA-nettet (1% årlig)

I hovedplan for VA er det vedtatt årlig fornyelse av minimum 1 % av VA-nettet, for å ivareta nødvendig kvalitet og driftssikkerhet. Det er derfor lagt inn en årlig bevilgning for å sikre renovering / utskifting av ledningsnett. Dette tiltaket gir positive effekter på vannproduksjonen, da det reduserer lekkasje fra nettet, og samtidig på avløpsrensingen, ved at det reduserer overvann / innlekk til avløpsledninger.

Rosteinvegen – tilrettelegging vann og avløp

Ved Rosteinvegen skal det etableres Dokka politistasjon. Eksisterende bygningsmasse er tilknyttet vann- og avløpsnettet, men det er behov for kommunale tilpasninger ved innkjøp av ny kom for å kunne tilknytte et nybygg på tomten til det kommunale nettet. Utbygger skal besørge flytting av ledningsnett og tilknytning. Ny kum er beregnet til kr. 200.000,- og blir utført i 2024.

Utbedring og utskifting vannkummer

Det ble i kommunestyrets sak 51/23 vedtatt å bevilge midler i 2023 for å kunne etablere en sikker og effektiv drift av vannledningsnettet i Synnfjell Øst. Det var forutsatt i kommunestyrets vedtak at dette skal utføres over to år.

Det er snakk om vannkummer som gir mulighet for inspeksjon, spyling, tining, lekkasjesøk og alle andre standard driftsoppgaver for å oppnå ønskelig kontroll på vannledningsnettet. Bevilgningen i 2024 er i henhold til kommunestyret vedtak.

Prøvetakningsutstyr vannprøver i Synnfjell

I forbindelse med at vi over tid skal dokumentere vannkvalitet i Synnfjorden, er vi avhengig av å anskaffe utstyr for innsamling og oppbevaring av prøver. Vi skal ta prøver av bekker som drenerer i Synnfjorden, og vi skal ta prøver jevnlig gjennom året for å dokumentere vannkvalitet i vannkilden. Det er spesielt påvirkning av vannkvalitet ved vinterferie, påskehøytid og beitesesong det er interessant å måle på. Utstyret er for å kunne gjennomføre prøvetaking så effektivt som mulig.

Prosjektering ledningsnett fra Synnfjell vannverk til Klemosæterhøyda utjveningsbasseng

I forbindelse med den planlagte utbyggingen av fritidsboliger i Synnfjell Øst, og for å bedre transportsystemet av vann og avløp til/fra eksisterende abonnenter, er det behov for en bevilgning til prosjektering av nytt vannverk med vannkilde Synnfjorden. Videre skal vi prosjektere nytt avløpsrenseanlegg. Siste er transportsystemet i form av nytt ledningsnett iht VA-planer for området.

6.7.3 Kommentarer til investeringsprosjekter senere i planperioden

Digitaliseringsprosjektet

Investeringsbevilgningen for 2025 og utover i planperioden skal benyttes til å gjennomføre digitaliseringsprosjekter i hele organisasjonen. Det forutsettes at prosjektene gir effekter i driftsbudsjettene på effektivisering og bedret kommunikasjon internt og med brukere.

Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved Samfunnsutvikling

Årlig rammebevilgning 2025-2027 på kr 1 mill. er for å foreta utskifting av transportmidler og utstyr innenfor Tjenesteområde Samfunnsutvikling, som etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet. Bilparken og mye av utstyret begynner å bli utdatert og behovet for investeringer er stort.

Sikring og ENØK-tiltak kirker og eiendom

Det er lagt inn en rammebevilgning til prosjekter i kirke og kommunal eiendom, og innenfor rammene skal kirkevergen i samarbeid med Tjenesteområde Samfunnsutvikling prioritere investeringstiltak i kirkene.

Opprustingsplan kommunale veger, ramme for delprosjekter

Bevilgning til opprustning av kommunale veger, som jfr. standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet. Grunnet opprydningstiltak etter ekstremværet i 2023 samt overføring av udisponert ramme fra budsjettåret 2023, legges det ikke inn bevilgning i 2024 men økes til kr. 3 mill. for resten av planperioden.

Biler hjemmetjenesten

I 2023 startet utskifting av de eldste bilene i hjemmetjenesten, og det er derfor lagt inn en årlig pott på kr 2 mill. til dette i planperioden fram 2025 til 2027. Grunnet udisponerte midler fra 2023, og at den mest hyppige utskiftingen først starter i 2025, er det ikke lagt inn bevilgning i 2024.

Enøk-tiltak dører og vinduer

Det er nødvendig å foreta energiøkonomiserende tiltak for å redusere strømforbruket. I planperioden (2025 og 2026) er det satt av en bevilgning på kr. 6,0 mill i hvert av de to årene til slike tiltak. Dette gjelder tiltak som innenfor Tjenesteområde Samfunnsutvikling, som etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet.

Ny traktor Samfunnsutvikling

Samfunnsutviklings Teknisk etat utestab har en traktor med midtmontert skjær. Denne er noen år, og bør inn i en planmessig utskifting av kommunens kjøretøy. For at midtmontert skjær skal være hensiktsmessig, er det behov for en viss størrelse på kjøretøyet i forhold til tyngde. Det legges inn utskifting av kjøretøyet i 2026.

Fortau Torstumoen sør

I forbindelse med reguleringsplanen på Torstumoen ble det inngått en utbyggingsavtale. Denne utbyggingsavtalen forplikter kommunen til å etablere trafikksikkerhetstiltak i form av et fortau fra Torstumoen og gjennom Torstu retning Dokka sentrum. For å oppfylle kommunens del av denne utbyggingsavtalen er denne bevilgning i 2026.

Kjøretøy brannvesen 1.7 redningsbil

Brannvesenets redningsbil (1.7) er nærmere 25 år gammel. Det er naturlig at denne inngår i en planmessig utskifting av kjøretøy innenfor Samfunnsutvikling. Brannvesenet er avhengige av driftssikre kjøretøy, slik at nødetaten ikke blir unødig hindret i forbindelse med utrykninger. Det er derfor lagt inn en bevilgning om utskifting av redningsbil i økonomiplanperioden.

Fremføring av vann og avløp til Dokken

Tiltaket gjelder fremføring av vann- og avløpsledning til Dokken grustak, for å legge forholdene til rette for fremtidig utvikling av området. Dette er et område som ikke er regulert og derfor vil usikkerheten være stor i forhold til hvordan et vann- og avløpsnett skal bygges inne på området. Det er derfor i dette forslaget laget et minimum av ledningsnett for å bygge en tilfredsstillende infrastruktur slik at området får en sikker vann- og avløpsløsning. Denne løsningen gir ikke brannvann for sprinkling til næringsområdet. Dette skal utredes i et annet

prosjekt med tilførselsledning, utvidelse og mulig ny plassering av høydebasseng. Tiltaket er knyttet til utvikling av næringsutvikling, og skal ikke påvirke selvkostområdet til boligabonnenter.

I tillegg er det flere prosjekter som ikke er avklart og kostnadsberegnet ennå som vil kunne komme inn i investeringsprogrammet i løpet av perioden:

- Permanente lokaler for brann/redning og teknisk drift. Dette vil komme opp som egen sak i starten av planperioden, for å avklare valg av løsning og lokasjon. Dette er estimert til mellom ca. kr 13 mill. for brann og redning isolert og opptil kr 60 mill. for en løsning for brann, redning, teknisk drift og ambulanse.
- Reguleringsplan for Braskerudlia er innlevert til Nordre Land kommune. Planen kommer til politisk behandling i 2024. Reguleringsplanen vil kunne utløse behov for investeringer i trafiksikkerhetstiltak (gang og sykkelveg) og tiltak for å sikre sløkkevann, vann og avløp. Tiltakene er ikke prosjektert eller kostnadsberegnet enda. Kostnadsfordeling mellom kommunen og privat part vil kunne løses gjennom utbyggingsavtaler. Dette vil komme som egen sak til politisk behandling.
- Reguleringsplan for Meierikvartalet forventes innlevert til Nordre Land kommune i løpet av kort tid. Planen kommer sannsynligvis til politisk behandling i 2024. Reguleringsplanen vil kunne utløse behov for investeringer i trafiksikkerhetstiltak (gang og sykkelveg, kryssutbedring) og tiltak for å sikre sløkkevann, vann og avløp. Tiltakene er ikke prosjektert eller kostnadsberegnet enda. Kostnadsfordeling mellom kommunen og privat part vil kunne løses gjennom utbyggingsavtaler. Dette vil komme som egen sak til politisk behandling.
- Utbedringer kirkebygg. I november 2022 har SWECO gjort en tilstandsvurdering av kirkebyggene i kommunen. Bevilgningssak for kirkebygg fremmes i 2024 når avklaring av tilskudd fra Riksantikvaren foreligger. For 2023 var søknadsfristen 9 juni. Tilskuddsordningen er avhengig av bevilgning i statsbudsjettet.
- Bygging av nye omsorgsleiligheter med heldøgnsbemanning.
- Utvikling av næringsareal og utvikling av attraktive boligområder. Kommunen bør bestrebe å sikre at det er tilstrekkelig med tilgjengelige boligtomter og næringstomter i kommunen. Dette innebærer at arealene er regulerte til formålene. Ett av de aktuelle områdene for boligtomter er Trollskogen. Dette arealet innebærer prosjektering og etablering av vann / avløp og vegger / gangveger.
- Bruer – Rostein bru. Rostein bru har renoverings- / utbedringsbehov, men det er ikke innhentet kostnadsestimater ennå.
- Minnelund – Det finnes ingen navnet minnelund i Nordre Land. Det blir flere og flere som ønsker å bruke dette. Nordre Land fellestråd har innhentet et grovt kostnadsoverslag på tiltaket, som beløper seg til ca kr. 1,0 mill. Fellestrådet vil imidlertid vurdere en rimeligere løsning for minnesmerke som forventes å halvere anslaget.

- Investeringer i Synnfjellet avklares gjennom utbyggingsavtaler, anbudskonkurranser og prosesser med reguleringsplaner. Hvert enkelt prosjekt legges fram som saker til politisk behandling (se egen omtale under).

6.7.4 Investeringer i Synnfjellet

Kommunedelplan Synnfjell Øst 2018-2029 ble vedtatt av kommunestyret i K-sak 80/18. I kommunedelplanen og i senere reguleringsplaner er det vedtatt rekkefølgekrav. Når alle planer og avtaler er på plass, vil behovet for investeringer i hht reguleringsplanene komme til realisering. Det vil bli snakk om vesentlige investeringer i løpet av planperioden på mellom kr 200 - 400 millioner avhengig av graden av inngåtte utbyggingsavtaler. Investeringene er ikke prosjektert ennå, så rammetildeling er for tidlig. Det er store og omfattende prosjekter, som vil kreve betydelige ressurser internt for å håndtere, i tillegg til anskaffelsene.

Prosjekter som vil kunne bli aktuelle i planperioden er:

Tiltak	Når	Estimat:
Prosjektering Synnfjorden vannverk og renseanlegg. Prosjektere ledningsnett fra Synnfjorden VV til Klemosæterhøgda UB og til Synnfjell RA	vinter/vår 2024	20.000.000,-
Prosjektering ledningsnett til Aassætra RA	vinter/vår 2024	
Prosjektering av Spåtind utjevningsbasseng (UB)	sommer 2024	
Prosjektering av ny Synnfjell Miljøstasjon	sommer 2024	
Bygging av Synnfjorden vannverk (VV)	ferdig innen 2026	65.000.000
Bygging av Synnfjell renseanlegg (RA)	ferdig innen 2026	75.000.000
Bygging av ledningsnett fra Synnfjorden VV til Klemosæterhøgda UB og til Synnfjell RA	ferdig innen 2026	35.000.000
Bygging av ledningsnett til Aassætra RA	ferdig innen 2026	20.000.000
Bygging av Spåtind Utjevningsbasseng	ferdig innen 2026	24.000.000
Bygging av ny Synnfjell Miljøstasjon	ferdig innen 2025	?
Utrede rensing av eksis. borehull på Spåtind for å øke mengde tilgjengelig drikkevann (om og evt. hvordan)	2023/2024	200.000
Utrede VRL på gjenstående borehull i Gråberga og prosjektere/installere vannrensing	2024	200.000
Søknad om plangodkjenning fra Mattilsynet (samtlige vannkilder)	2023	200.000
Plan for overvåkning av vannuttak i tråd med gitt konsesjon (Kl. høgda og Nordrumsætra)	2023	100.000
Plan for overvåkning av vannuttak i tråd med vurdering etter vannressursloven (bærekraftige uttak)	2024	100.000
Ivareta sikkerhetskrav eksis. vannkilder Klemosæterhøgda - krav om gjennomføring innen 2022. (gjerde og overbygg)	2023	50.000
Inngå grunneieravtaler med grunneiere av Synnfjorden	2023	Årlig kostnad
Inngå grunneieravtaler med grunneiere av tomt for Synnfjorden VV	2023	?
Inngå grunneieravtale med grunneiere av arealer for adkomst til Synnfjorden VV	2023	?

Inngå grunneieravtaler med grunneiere av arealer til alt ledningsnett og tek. installasjoner i byggetrinn 1.	2024	?
Opprette/organisere hvordan gjennomføring av grønne fellestiltak skal utføres	2024	?
Avklare forhold til tilgang på nødvendige grusmasser samt avhending av overskuddsmasser	2024	?
Revisjon av Reguleringsplan Klemosæterhøgda	2024	
Reguleringsplan VA og fellestiltak trinn 1	2024	
Reguleringsplan VA og fellestiltak trinn 2	2024	
Reguleringsplan VA og fellestiltak trinn 4	2024	

For å kunne gjennomføre disse tiltakene innenfor avtalt frist anslås det følgende behov for økt bemanning:

- 2 stk som skal jobbe med prosjektering og gjennomføring av tiltakene
- 1 stk merkantil som må følge opp utbyggingsavtaleverket

Dersom ikke en kommer til enighet om utbyggingsavtaler vil det fremdeles være tiltak som må gjennomføres for å sikre vann og avløp til våre eksisterende abonnenter. Disse investeringene vil også legge til rette for ny utbygging, men kommunen vil ikke i samme grad forplikte seg til en gitt fremdrift. Et slik alternativ vil også komme inn i økonomiplanen med investeringsbehov fremover.

7. Økonomiplan 2024-2027 med budsjett 2024 i tall

Disse obligatoriske oppstillingen vil bli lagt fram i kommunestyrets møte i desember.

7.1 Bevilgningsoversikt – drift

7.2 Bevilgningsoversikt drift B-skjema

7.3 Bevilgningsoversikt – investering

7.4 Bevilgningsoversikt investering B-skjema

7.5 Økonomisk oversikt drift

7.6 Oversikt over gjeld og vesentlige forpliktelser

8. Gebyr og betalingssatser 2024

Selvkost

Selvkost innebærer at kommunens kostnader med å frembringe tjenestene skal dekkes av gebyrene som brukerne av tjenestene betaler. Eventuelle overskudd skal avsettes til bundne selvkostfond og motsatt hvis selvkostområdet har underskudd, skal det dekkes fra fond hvis selvkostområdet har fond. Et selvkostområde kan ikke ha negativt fond. Da blir underskuddet ført mot en memoriakonto for at driften i Nordre Land kommune senere år kan få tilbake fra selvkostområdet det som Nordre Land kommune har dekket. Ved inngangen til 2023 er det kun selvkostfond på avløp for Dokka og Torpa. Med underskudd på de fleste selvkostområdene for 2022, er det derfor nødvendig med en økning i selvkostgebyrene på alle områdene. Høy lønns- og prisvekst de siste to årene, samt renteøkning fra en styringsrente på 0 % i august 2021 til 4,25 % fra november 2023, gjør at det er behov for vesentlig økning i alle selvkostgebyrene for å kunne oppnå 100 % selvkost på alle områder.

Selvkostområde Dokka og Torpa

Selvkostområdene vann og avløp på Dokka og Torpa, har de siste årene hatt negative resultater. For selvkostområdet vann har det i regnskapet for 2021 og 2022 medført negativt fond. Gebyrene for vannområdet må derfor økes utover lønns- og prisvekst, samt renteøkning, for å komme opp på kostnadsdekning på 100 %.

For selvkostområdet avløp var det negativt resultat i 2022 for å bruke av et positivt fond på området. Det er lagt opp til videre fondsbruk på området, men satsen på avløp må likevel økes noe som følge av kostnadsveksten.

For å anslå hva kostnadsveksten fra 2024 vil innebære for en gjennomsnittlig enebolig på Dokka eller Torpa som er tilknyttet det kommunale vann- og avløpssystemet, antas et forbruk på 120 kubikk vann. (Dette er samme mengde som f.eks. Huseiernes Landsforbund bruker når de sammenligner kommunale avgifter). I 2024 vil denne boligen betale kr 3.744,- mer i vann- og avløpsgebyrer (inkl renovasjon), en prosentvis økning på nesten 20,2 %.

Selvkostområde Synnfjell

Selvkostområdene i Synnfjellet har gått i underskudd over flere år og har opparbeidet seg vesentlige negative «selvkostfond». Det er derfor foreslått en økning i gebyrene på selvkostområdene i Synnfjellet. For å redusere de årlige underskuddene er derfor vann- og avløpsgebyret foreslått økt med anslått kr 3.563,- fra 2024 for en fritidsbolig estimert ved et forbruk på 40 kbm. En prosentvis økning på 25 %.

Tilknytningsavgiftene i Synnfjell Øst er foreslått å øke vesentlig fra 2024. Det foreslås en 50 % økning på lav og normal sats, mens det er en 66,7 % økning på normal sats for hytter <80 m² og tomt < 500 m² samt leiligheter. Det er også økninger i de andre tilknytningsgebyrene på området. Økningen i tilknytningsavgiftene må sees opp mot anleggsbidrag i utbyggingsavtaler.

Renovasjon

I årene fram til 2021 har resultatet for selvkostområdet renovasjon for husholdninger vært negativ for å bruke av et positivt fond på området. Nå er avsetningene til fondet brukt, og prisene foreslås derfor økt fra 2023. Som følge av at vi har holdt gebyrene uendret i flere år, samt at lønns- og prisveksten har vært høy de siste årene, er det en høy prosentvis gebyrøkning på renovasjon fra 2024. For standardabonnementet 140 L restavfall, er det beregnet at gebyrene må øke med kr 1.250,- eller 42 % for å oppnå 100 % selvkost også på dette området. For en enebolig kommer denne økningen i tillegg til økningen i vann- og avløpsgebyrer skissert ovenfor.

Renovasjon for fritidsboliger er foreslått økt med kr 388 eller 21,5 %.

Septik slam og spredt avløp

For disse selvkostområdene er det lavere gebyrvekst som følge av at disse områdene de siste årene har hatt en selvkostgrad tett oppunder 100 %.

Tidligere år har prisregulativet oppgitt ekstra gebyrer knyttet til akuttømminger og manglende tilgang til septikkanlegg. Disse gebyrene fakturerer av Grønnerud AS direkte til innbyggeren og følger firmaets satser.

Eiendomsskatt

Det foretas i 2023 en alminnelig omtaksering av eiendomsskatteobjektene. Det er antatt at boliger og fritidsboliger, som følge av en 10-års verdivekst, vil få en ca 50-60% økt eiendomsskattetakst. For en bolig/fritidsbolig som i 2014 ble taksert til kr. 1.6 mill., innebærer dette en økning i eiendomsskattetaksten på ca kr. 0,96 mill. som tilsvarer en økning i årlig eiendomsskatt på kr. 3.360,-.

Andre gebyrer og betalingssatser

Husleie i kommunale boliger kan i hht. husleiekontraktene, justeres med endringene i konsumprisindeksen. Forslaget for 2024 er basert på KPI-justering for september 2022 til september 2023. Denne er 3,3 %.

Forslaget til betalingssatsene for levering på miljøstasjonene fra private husholdninger, er foreløpig ikke mottatt fra administrasjonen i Horisont. Det vil derfor komme korrigeringer i behandlingen i kommunestyret.

Under betaling for helsetjenester er det ikke satt inn en pris for influensavaksine. Her bestemmes egenbetalingen ut fra sentrale føringer/innkjøp, så prisen for influensavaksine er først kjent når det er sentralt bestemt.

Som tidligere år vil prisen for praktisk bistand for inntekt under 2 G, fastsettes av staten og offentliggjøres i slutten av desember 2023. Betalingssatsene vil da bli oppdatert med vedtatt sats. Det samme gjelder for betaling for tidsbegrenset opphold på Landmo.

Det er gjort små verbale endringer i betalingssatene knyttet til dagsenter. Tidligere år har dette blitt benevnt dagopphold, men nå benyttes dagsenter gjennomgående.

Under punktet for betaling for trygghetsalarmer, er installasjonskostnaden økt prosentvis mye. Dette har sammenheng med at vi nå har en ny type nøkkelbokser.

Forslaget til foreldrebetaling i SFO og barnehage er basert på regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024. Vedtaket på Stortinget finne sted rundt den tiden kommunestyret i Nordre Land har vedtar budsjettet for 2024. Nordre Land kommuns makspris for foreldrebetaling i både SFO og barnehage, skal til enhver tid følge statens gjeldende makssatser og bestemmelser rundt gratisk kjernetid. Forslaget til foreldrebetaling SFO avhenger av vedtak i saken om vedtekter som nå er ute på høring. Forslaget til betalingssatsene her er basert på forslaget som ligger ute til høring.

1 KULTUR OG KINOLOKALER			
Kategori	2023	% - vis endring	2024
Leie kinosal:			
Leie kinosal - interne arrangører NLK - (f.eks. skoler)	0	0,0 %	0
Leie kinosal - lokale lag	2 400	4,2 %	2 500
Leie kinosal - lokale lag - pr. øving	240	4,2 %	250
Leie kinosal - andre - private arrangører	5 700	5,3 %	6 000
Lokverksted:			
Selskap privat	5 700	5,3 %	6 000
Kulturarrangement o.l uten skjenkebevilling	5 700	5,3 %	6 000
Festarrangement, konsert o.l med skjenkebevilling (0-100 deltakere)	6 500	6,2 %	6 900
Festarrangement, konsert o.l med skjenkebevilling (101-200 deltakere)	12 500	6,4 %	13 300
Konferanse pr dag	5 700	5,3 %	6 000
Interne arrangement NLK	0	0,0 %	0
Arrangement i regi av Frivilligsentral/ Livsglede	0	0,0 %	0
Lokale lag pr arrangement	2 400	4,2 %	2 500
Lokale lag pr øving	240	0,0 %	250
Ekstraordinær bistand/tilrettelegging/rydding/renhold - pr. time	400	7,5 %	430

2 KULTURSKOLEN			
Kategori	2023	% - vis endring	2024
Ordinær elevavgift	1 500	5,3 %	1 580
Moderasjon dans	1 000	5,0 %	1 050
Elevavgift voksne (over 19 år)	2 000	5,0 %	2 100
Direksjon av skolekorps	20 000	5,0 %	21 000
Kulturskolen har moderasjonsordning for familier som betaler for mer enn 2 dansegrupper.			
Det betales ordinær pris for 2 dansegrupper (kr 1.580,- pr. gruppe pr. halvår). For de resterende gruppene betales kr 1.050,- pr. halvår. Ordningen gjelder pr. familie.			

3 LEIE AV IDRETTSHALLER, SVØMMEBASSENG OG Utleie av plasser m.v				
Areal	2023	% - vis endring	2024	
0 - 49 kvm/dag	270	3,7 %	280	
50 - 249 kvm/dag	430	4,7 %	450	
250 - 499 kvm/dag	600	5,0 %	630	
500 - 999 kvm/dag	820	4,9 %	860	
Over 1000 kvm/dag	1030	5,8 %	1090	
Leie idrettshall pr time	230	4,3 %	240	
Leie svømmehall Dokka pr time	730	5,5 %	770	
Leie terapibasseng Torpa pr time	350	5,7 %	370	
Leie gymsal DBS	100	10,0 %	110	
Leie kantine skole pr time	100	10,0 %	110	
Leie musikkrom skole pr time	100	10,0 %	110	
Leie allrom skole pr time	150	6,7 %	160	
Leie personalrom skole pr time	100	10,0 %	110	
Leie dansesal	150	6,7 %	160	
Overnatting på skolelokaler, pris pr pers/natt	40	0,0 %	40	
Ekstraordinær bistand/tilrettelegging/rydding/renhold - pr. time	400	5,0 %	420	

4 HUSLEIE KOMMUNALE BOLIGER				
		2023	% - vis endring	2024
Omsorgsleilighet	Furuholtet	7 345	3,3 %	7 587
Omsorgsleilighet	Rudsgt. 6-12	7 345	3,3 %	7 587
Omsorgsleilighet	Rudsgt. 18 L	7 345	3,3 %	7 587
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 A,F	8 285	3,3 %	8 558
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 C,D	9 370	3,3 %	9 679
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 I,H	11 212	3,3 %	11 582
Omsorgsleilighet	Korsvold	9 592	3,3 %	9 909
Omsorgsleilighet	Gamlevn. 43-45	8 641	3,3 %	8 926
Omsorgsleilighet	Gamlevn. 47	9 392	3,3 %	9 702
Trygdeleilighet	Landmovn. 2-12	5 323	3,3 %	5 499
Trygdeleilighet	Gamlevn. 35-37	5 323	3,3 %	5 499
Utleiebolig	Storgata 21	5 481	3,3 %	5 662
Utleiebolig	Dokken 17	5 853	3,3 %	6 046
Utleiebolig	Vokksgata 27	5 480	3,3 %	5 661
Utleiebolig	Doktorhaugen 3	7 679	3,3 %	7 932
Utleiebolig	Veslevegen 2	9 000	3,3 %	9 297
Utleieleilighet	Nybovn 12-22 og 20	5 280	3,3 %	5 454
Utleieleilighet	Jevnakervn. 26F	10 458	3,3 %	10 803
Utleieleilighet	Stasjonsvegen 3 Sør	5 509	3,3 %	5 691
Utleieleilighet	Stasjonsvegen 3 Nord	6 309	3,3 %	6 517
Utleieleilighet	Villavn.	7 234	3,3 %	7 473
Utleieleilighet	Elgtråkket 5	6 516	3,3 %	6 731
Utleieleilighet	Elgtråkket 7-21	6 816	3,3 %	7 041
Utleieleilighet	Elgtråkket 14	6 368	3,3 %	6 578
Utleieleilighet	Elgtråkket 6	7 582	3,3 %	7 832
Utleieleilighet	Elgtråkket 12	9 762	3,3 %	10 084

5	VANN - AVLØP - RENOVASJON - SEPTIK					
	Vann/avløp Dokka og Torpa	2023	Inkl mva	%- vis endring	2024	Inkl mva
	Fastavgift vann	2 045	2 556	22,2 %	2 500	3 125
	Fastavgift avløp	2 575	3 219	17,9 %	3 035	3 794
	Forbruk pr kbm vann	29,00	36	17,2 %	34,00	43
	Forbruk pr kbm avløp	36,00	45	11,1 %	40,00	50
	Gebyr for manglende innrapportering av vannmålerstand (mva.fritt)	500	500	50,0 %	750	750
	Tilknytningsavgifter Dokka og Torpa					
	Lav sats vann pr kvm	50	63	6,0 %	53	66
	Lav sats avløp pr kvm	50	63	6,0 %	53	66
	Middels sats vann pr kvm	70	88	5,7 %	74	93
	Middels sats avløp pr kvm	70	88	5,7 %	74	93
	Normal sats vann pr kvm	150	188	6,7 %	160	200
	Normal sats avløp pr kvm	150	188	6,7 %	160	200
	Tilbygg næringsbygg	5 000	6 250	6,0 %	5 300	6 625
	Midlertidig tilknytning	10 000	12 500	6,0 %	10 600	13 250
	Næring, vann	20 000	25 000	5,0 %	21 000	26 250
	Næring, avløp	30 000	37 500	6,7 %	32 000	40 000
	Ved omdisponering av eksisterende bygg, f.eks endring fra kaldt lager til varmt lager, tilkommer det ikke ny tilknytningsavgift					
	Vann/avløp Synnfjell Øst					
	Fastavgift vann	3 350	4 188	25,4 %	4 200	5 250
	Fastavgift avløp	4 210	5 263	25,9 %	5 300	6 625
	Fastavgift vann anneks som boenhet	1 665	2 081	26,1 %	2 100	2 625
	Fastavgift avløp anneks som boenhet	1 730	2 163	24,3 %	2 150	2 688
	Forbruk pr kbm vann fritidseiendommer	20	25,0	25,0 %	25	31
	Forbruk pr kbm avløp fritidseiendommer	40	50	25,0 %	50	63
	Forbruk vann pr kvm næringseiendommer	10	12,5	20,0 %	12	15
	Forbruk avløp pr kvm næringseiendommer	12	15	25,0 %	15	19
	Tilknytningsavgifter Synnfjell Øst					
	Lav sats*	60 000	75 000	50,0 %	90 000	112 500
	Normal sats*	80 000	100 000	50,0 %	120 000	150 000
	Normal sats (hytter<80m2 BRA og tomt<500m2)*	30 000	37 500	66,7 %	50 000	62 500
	Normal sats leilighet	30 000	37 500	66,7 %	50 000	62 500
	Høg sats*	50 000	62 500	50,0 %	75 000	93 750
	Anneks* (krever at hovedbygning til tilknyttet)	30 000	37 500	33,3 %	40 000	50 000
	Næringsbygg vann	20 000	25 000	25,0 %	25 000	31 250
	Næringsbygg avløp	30 000	37 500	16,7 %	35 000	43 750
	Tilbygg næringsbygg	5 000	6 250	100,0 %	10 000	12 500
	Midlertidig tilknytning	10 000	12 500	50,0 %	15 000	18 750
	* Ved tilknytning av kun vann eller kun avløp, fakturere gebyr 50 %.					

Fritidsboliger faktureres lav + normal sats. Anneks og næring har selvstendige gebyrsatser.					
Gebyrene for fritidsboliger og leiligheter gjelder pr boenhet.					
Renovasjon fritidsboliger pr år					
140 liter	1 440	1 800	21,5 %	1 750	2 188
Container	1 440	1 800	21,5 %	1 750	2 188
Overtredelsesgebyrer containerrenovasjon (mva.fritt)	750	750	33,3 %	1 000	1 000
I tillegg kommer alle kostnader v/opprydding, fjerning og levering.					
Renovasjon husholdninger pr år (pris basert på restavfallsdunk)					
80L Restavfall	2 040	2 550	49,0 %	3 040	3 800
140L Restavfall/Standardabonnement	2 400	3 000	41,7 %	3 400	4 250
240L Restavfall	2 880	3 600	34,7 %	3 880	4 850
360L Restavfall	5 400	6 750	18,5 %	6 400	8 000
660L Restavfall	9 000	11 250	11,1 %	10 000	12 500
Dunksamarbeid (std - 15%)	2 040	2 550	47,1 %	3 000	3 750
Fradrag hjemmekompost	-240	-300	0,0 %	-240	-300
Septik slam (nytt oppsett)					
Kontrollgebyr septikk	380	475	5,3 %	400	500
Slamavskiller for bolig (inntil 4 m3)	2 200	2 750	4,5 %	2 300	2 875
Tett tank for bolig (inntil 6 m3)	2 880	3 600	4,2 %	3 000	3 750
Minirensanlegg for bolig	2 200	2 750	6,8 %	2 350	2 938
Slamavskiller for fritidsbolig (inntil 4 m3)	2 740	3 425	5,8 %	2 900	3 625
Tett tank for fritidsbolig (inntil 6 m3)	3 420	4 275	8,2 %	3 700	4 625
Minirensanlegg for fritidsbolig	2 740	3 425	9,5 %	3 000	3 750
Pris pr m3 utover standard størrelse (4/6 m3)	450	563	11,1 %	500	625
Gebyr for ikke nedbrytbare produkter i septikktank	5 000	5 000	10,0 %	5 500	5 500
Ved fortetninger av ikke- nedbrytbare produkter som må leveres som spesialavfall, faktureres overtredelsesgebyr					

5B	LEVERING PÅ MILJØSTASJONENE FRA PRIVATE HUSHOLDNINGER		
		2023	2024
	Pris inkl. mva		
	Farlig avfall (spesialavfall og asbest/eternitt)	Gratis	
	Plastemballasje	Gratis	
	Metall	Gratis	
	Papir	Gratis	
	Papp	Gratis	
	Rene fraksjoner	Gratis	
	Isopor, EPS emballasje (hvit)	Gratis	
	Tekstiler (trenger ikke være hele, men rene og tørre)	Gratis	
	EE-avfall (elektriske og el. produkter)	Gratis	
	Gips	Gratis	
	Hageavfall	Gratis	
	Trevirke	Kr 200,-/m³ (minstepris 70,-)	

Restavfall sekk inntil 100 L	Kr 70,- /sekk (minstepris)	
Restavfall løst	Kr 700,-/m3	
Ikke-brennbart avfall	350,- 1/2m3. - Kr 700,- m3	
Isolasjon sekk inntil 100 L	Kr 50,-/sekk	
Isolasjon løst	Kr 500,-/m3	
Rene masser	Kr 500,-/m3	
Bildekk	Kr 50,-/stk	
Sofa	Kr 70,-/sete	
Stol, stor	Kr 140,-/stk	
Stol, lite	Kr 70,-/stk	

6 SAKSBEHANDLING ETTER PLAN- OG BYGNINGSLOVEN			
	2023	% - vis endring	2024
Kap. 19 Dispensasjon			
§ 19-2 Dispensasjon fra LNF-området for enkle tiltak (garasje, tilbygg, osv) i kommuneplanens arealdel/ reg.planer og mindre avvik i gjeldende planer f.eks. takvinkel på tilbygg til eksisterende bygninger der tiltaket kommer i konflikt med gjeldende bestemmelser - Uten høring	1 442	5,88 %	1 527
§ 19-2 Dispensasjon fra PBL m/forskrifter og gjeldende arealplan. Dispensasjoner som ikke krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling. Pr. forhold:	5 907	5,88 %	6 254
§ 19-2 Fradeling og dispensasjon fra PBL m/forskrifter og gjeldende arealplan. Dispensasjoner som ikke krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling.	8 269	5,88 %	8 755
§ 19-2 Dispensasjon som krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling:	11 813	5,88 %	12 508
§ 19-2 Fradeling og dispensasjon som krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling:	14 176	5,88 %	15 010
§ 19-2 Ved flere disp. forhold; pr. forhold etter første	3 544	5,88 %	3 752
§ 20-3, jf. § 20-1 Søknadspliktige tiltak som krever ansvarlige foretak, rammetillatelse eller igangsettingstillatelse			
§ 20-3, jf. § 20-1a Boligbygg, en boenhet	18 476	5,88 %	19 562
Tillegg pr boenhet utover den første	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1a Fritidsbolig, selvstendig enhet	15 836	5,88 %	16 767
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på bolig	4 725	5,88 %	5 003
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på fritidseiendom 0-25 kvm BYA	4 725	5,88 %	5 003
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på fritidseiendom 26-50 kvm BYA	6 497	5,88 %	6 879
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende garasje/uthus på bolig/fritidseiendom, areal over 70 kvm BYA	5 907	5,88 %	6 254
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende garasje/uthus på bolig m/ boenhet	13 197	5,88 %	13 973

§ 20-3, jf. § 20-1a Tilbygg/påbygg/underbygg over 50 m2 BRA	7 918	5,88 %	8 384
Tillegg pr. tilbygg/påbygg/underbygg utover det første	2 639	5,88 %	2 794
Tilbygg/påbygg/underbygg som inneholder ny boenhet, boligeiendom	15 836	5,88 %	16 767
Tilbygg/påbygg/underbygg som inneholder ny boenhet, fritidseiendom	13 197	5,88 %	13 973
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 1	18 476	5,88 %	19 562
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 2	36 951	5,88 %	39 124
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 3	63 345	5,88 %	67 070
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Pr. påbegynte 100 kvm over 400 kvm BRA	3 167	5,88 %	3 353
§ 20-3, jf. § 20-1a Driftsbygninger i landbruk over 1000 kvm eller tilbygg der totalt bygg blir over 1000 kvm	13 197	5,88 %	13 973
§ 20-3, jf. § 20-1a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 1	6 862	5,88 %	7 265
§ 20-3, jf. § 20-1a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 2	13 725	5,88 %	14 532
§ 20-3, jf. § 20-1a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 3	20 587	5,88 %	21 798
§ 20-3, jf. § 20-1b Vesentlig endring eller reparasjon av bestående byggverk	5 907	5,88 %	6 254
§ 20-3, jf. § 20-1c Fasadeendring m/ bl.a. solcelleanlegg	5 907	5,88 %	6 254
§ 20-3, jf. § 20-1d / § 20-4e Bruksendring uten bygningsmessige arbeider	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1d Bruksendring som medfører bygningsmessige arbeider	7 918	5,88 %	8 384
Tillegg pr boenhet utover den første	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 1, som ikke trenger høring av annen myndighet	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 1, som er sefrak-registrert eller trenger høring av annen myndighet	6 862	5,88 %	7 265
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 2	13 725	5,88 %	14 532
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 3	26 394	5,88 %	27 946
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner, tiltaksklasse 1	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner, tiltaksklasse 2	9 502	5,88 %	10 061
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner, tiltaksklasse 3	19 004	5,88 %	20 121
§ 20-3, jf. § 20-1g Oppdeling, sammenføyning av bruksenheter i bolig, samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1h Oppføring av innhegning mot vei/ av eiendom	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1i Skilt eller reklameinnretninger	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1j Plassering av midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg.	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 1	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 2	9 502	5,88 %	10 061
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 3	19 004	5,88 %	20 121

§ 20-3, jf. § 20-1l Anlegging av veg, parkeringsplass eller landingsplass	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-3, jf. § 20-1m Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år, utenfor byggesone og i uregulert område	6 335	5,88 %	6 707
§ 20-3, jf. § 20-1m Deling av eiendom med grenser som er i samsvar med plan	3 167	5,88 %	3 353
§ 20-3, jf. § 20-1m Søknad om tilleggsarealer/grensejusteringer	3 695	5,88 %	3 912
§ 20-4 Tiltak som kan forestås av tiltakshaver, rammetillatelse eller igangsettingstillatelse			
§ 20-4a Tilbygg, påbygg, underbygging av bolig/fritidseiendom < 50 kvm	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-4a Tilbygg til SEFRAK-bygg som trenger høring av annen myndighet	6 862	5,88 %	7 265
§ 20-4a Tilbygg til garasjer, uthus på bolig/fritidseiendom < 50 kvm	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-4a Frittstående tiltak på bebygd eiendom inntil 70 kvm	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-4b Alminnelige driftsbygninger i landbruket med samlet BRA under 1000 kvm:			
Bygninger for husdyrhold inntil 1000 kvm (Nybygg)	9 502	5,88 %	10 061
Bygninger for personopphold (Nybygg)	15 836	5,88 %	16 767
Andre landbruksbygg (Nybygg redskapshus, o.l.) fra 0 - 100 kvm	Ny		5 589
Andre landbruksbygg (Nybygg redskapshus, o.l.) fra 101 - 500 kvm	Ny		8 384
Andre landbruksbygg (Nybygg redskapshus, o.l.) fra 501 - 1000 kvm	Ny		10 061
Tilbygg (gjelder alle landbruksbygg) fra 0 - 100 kvm	5 279	5,88 %	5 589
Tilbygg (gjelder alle landbruksbygg) fra 101 - 500 kvm	7 918	5,88 %	8 384
Tilbygg (gjelder alle landbruksbygg) fra 501 - 1000 kvm	9 502	5,88 %	10 061
Tilbygg med personopphold (uavhengig av størrelse)	Ny		16 767
Alminnelige driftsbygninger i landbruket med samlet BRA over 1000 kvm se § 20-3, jf. § 20-1a over	-		
§ 20-4c Mindre midlertidige eller transportable bygninger, konstruksjoner eller anlegg	5 279	5,88 %	5 589
§ 20-4e Andre mindre tiltak som kan forestås av tiltakshaver	5 279	5,88 %	5 589
§ 21-4 Tillegg for igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse			
§ 21-4 Igangsettingstillatelse, for hver igangsettingstillatelse utover den første	5 279	5,88 %	5 589
§ 21-10 Midlertidig brukstillatelse	2 639	5,88 %	2 794
§ 21-10 Ferdigattest	2 112	5,88 %	2 236
§ 21-10 Ferdigattest for tilbygg < 50 m2, solcelleanlegg	792	5,88 %	839
§ 21-10 Ferdigattest for pipe, gjerde, mindre skilt og for tiltak etter § 20-4, < 15 m2	317	5,88 %	336
Purregebyr av manglende ferdigattester etter første henvendelse / melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5)	Ny		1 100
Endring av gitte tillatelser			

Endrings-/tilleggssøknad, pr. endring/tillegg § 20-3-tiltak	3 167	5,88 %	3 353
Endrings-/tilleggssøknad, pr. endring/tillegg § 20-4-tiltak	1 584	5,88 %	1 677
Endring av ansvarsrett	1 320	5,88 %	1 398
Godkjenning av foretak for ansvarsrett			
§ 22-3 Godkjenning, samt utviding av godkjennings-område, SØK, PRO, UTF, KTR - Der foretak ikke oppfyller kravene	3 695	5,88 %	3 912
§ 6-8 Byggesaksforskriften, godkjenning av selvbygger for SØK, PRO, UTF for inntil 2 av disse funksjonene (bolig og/eller fritidsbolig)	2 639	5,88 %	2 794
§ 6-8 Byggesaksforskriften, godkjenning av selvbygger for SØK/PRO/UTF for alle funksjonene (bolig og/eller fritidsbolig)	3 695	5,88 %	3 912
§ 6-8 Byggesaksforskriften, Senere godkjenning av selvbygger for SØK, PRO, UTF (bolig og/eller fritidsbolig)	2 639	5,88 %	2 794
§ 32-8 Overtredelsesgebyr			
Ulovlig igangsatt arbeid, eller andre brudd på bestemmelser gitt i eller i medhold av pbl.kan medføre illeggelse av overtredelsesgebyr med hjemmel i § 32-8. Se satser i byggesaksforskriften (SAK10) § 16-1.			
Avslag på byggesøknad og byggesøknad hvor tiltakshaver avbryter behandling			
Dersom deling- og/eller byggesøknader fører til avslag eller avbrytes av tiltakshaver før ferdigbehandling, skal det betales 50 % av fullt gebyr. Evt. dispensasjonsgebyr som følger saken må betales fullt ut.			
Ny søknad om utslippstillatelse, eller etter pålegg om utbedring samt utviding av eksisterende anlegg			
1-15 pe (1-3 boliger)	5 279	5,88 %	5 589
16 - 50 pe	9 502	5,88 %	10 061
51 - 100 pe	19 004	5,88 %	20 121
101 - 1000 pe	36 951	5,88 %	39 124
1001 - 2000 pe	55 427	5,88 %	58 686
Behandling av VA plan - Større utslippssaker som medfører utlegging til offentlig ettersyn, befaring, innhenting av uttalelser, omfattende anleggskontroll o.l.: - Tiltakshaver/søker må selv dekke utgifter vedr. annonsering, ekstern faguttalelse/vurdering/behandling o.l.	13 725	5,88 %	14 532
Ny søknad om utslippstillatelse, eller etter pålegg om utbedring samt utviding av eksisterende anlegg i henhold til godkjent VA plan			
1-15 pe (1-3 boliger / hytter)	2 639	5,88 %	2 794
Behandling av ulovlig utslipp			
2 ganger det opprinnelige gebyret			

Behandling av søknad om endring av tillatelse			
Viser til gebyr for endring av gitte tillatelser for byggesaker.			
Ferdigattest for avløpsanlegg	2 112	5,88 %	2 236
Dersom søknad om utslippstillatelse fører til avslag skal det betales 50 % av fullt gebyr.			
Gebyrer etter Forurensningsloven			
§ 52 a Kontroll av private avløpsanlegg, herunder tette avløpstanker	354	5,88 %	375
Plansaker			
Gebyr skal fastsettes etter de gebyrsatser som gjelder når planen er innlevert til kommunen for behandling.			
Ved endelig avslag av reguleringsforslag betales 50 % gebyr.			
Dersom det ikke har vært framdrift i en reguleringssak i løpet av de tre siste år, blir saken regnet som avslutta.			
Dersom gebyret er åpenbart urimelig i forhold til de prinsipp som er lagt til grunn for gebyrreglene, og det			
arbeid kommunen har hatt, kan kommunen etter eget tiltak eller etter søknad fastsette et forholdsmessig gebyr.			
Krav om utarbeidelse av bebyggelsesplan (etter gammel plan- og bygningslov) i gjeldende			
(flate)reguleringsplaner skal følges opp med utarbeiding av detaljregulering.			
Pbl Kap. 12 Behandling av private reguleringsplaner			
§ 12-9 Fastsettelse av planprogram	15 836	5,88 %	16 767
Grunngebyr	42 230	5,88 %	44 713
Gebyr per daa for de første 50 daa	2 112	5,88 %	2 236
Gebyr per daa utover de første 50daa	1 584	5,88 %	1 677
Ved fastsetting av det arealavhengige gebyret skal underformål til følgende hovedformål ikke regnes med i gebyrgrunnlaget: LNF og Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone (gjelder ikke småbåthavn)			
Endring av reguleringsplan som omfatter hele planområdet behandles som ny plan med fullt gebyr.			
Endring av del av reguleringsplan som krever full planprosess (behandling etter pbl § 12-3). Plangebyr regnes ut fra areal berørt av planendringen:	Det betales 50% av plangebyr for berørt areal		Det betales 50% av plangebyr for berørt areal
Mindre endring av reguleringsplan som ikke krever full planprosess (jf. pbl § 12-14):	15 836	5,88 %	16 767

7	FELLINGSAVGIFTER FOR ELG OG HJORT			
	Dyreart/gruppe	2023	% - vis endring	2024
	Elg - voksen	580	6,9 %	620
	Elg - kalv	340	8,8 %	370
	Hjort - voksen	450	6,7 %	480
	Hjort - kalv	270	7,4 %	290

8	BETALINGSSATSER FOR TJENESTER I LANDBRUKET			
	Beskrivelse	2022	% - vis endring	2024
	Delingssaker etter jordlovens §12	2 000	0,0 %	2 000
	Konsesjonssaker, minstegebyr	2 500	0,0 %	2 500
	Konsesjonssaker, tillegg 3 promille av første 1 million + 2 promille av overskytende			
	Konsesjonssaker, makssats	5 000	0,0 %	5 000

9	FEIE- OG TILSYNSAVGIFTER			
	Tjeneste	2023	%- vis endring	2024
	Feiing/tilsyn av piper og ildsteder pr stk	480	16,7 %	560
	Tilleggsavgift for feiing på bolig som ikke har tilrettelagt for feiing ved første besøk	380	5,3 %	400
	Feiing av hyttepiper utover ordinært besøk	1000	5,0 %	1050
	Feie og tilsynsavgift hytte/ fritidseiendom*	200	10,0 %	220
	* Ved 3 eller flere piper på fritidseiendommer faktureres 100,- ekstra pr år			

10	BETALINGSSATER BRANNVESEN					
	Beskrivelse	2023	Inkl mva	% - vis endring	2024	Inkl mva
	Utrykning ved nødvendig alarm på automatiske alarmanlegg	6 000	6 000	5,0 %	6 300	6300
	Fylling av basseng og brønn. 1 mann og 1 bil pr time	1550	1938	5,8 %	1640	2050
	Spyling 1 mann og 1 bil pr time	1550	1938	5,8 %	1640	2050
	Instruktør ved øvelser pr.mann pr time	930	930	5,4 %	980	980
	Vakthold 1 mann pr time	930	930	5,4 %	980	980
	Kontroll av håndslukker pr stk	110	138	9,1 %	120	150
	Service håndslukker pr stk	350	438	5,7 %	370	463
	Kontroll brannslange pr stk	260	325	5,8 %	275	344
	Trykktest brannslange pr stk	350	438	5,7 %	370	463
	Slokkeapparat pr stk. på øvelse	350	438	5,7 %	370	463

11	BETALING FOR HELSETJENESTER			
	Beskrivelse	2023	% - vis endring	2023
	Konsultasjon ved reisevaksinering	250	6,0 %	265
	Konsultasjon ved flergangsvaksinering	135	7,4 %	145
	Influensavaksine inkl. konsultasjon*	260		
	Konsultasjon når egen vaksine medbringes	115	8,7 %	125
	Audiometri (hørselsundersøkelse)	205	4,9 %	215
	* Annen prisen ved sentralt bestemte satser			

12	BETALINGSSATSER FOR HELSE OG OMSORG			
	Praktisk bistand inkl. BPA, månedsabonnement	2023	% - vis endring	2024
	Inntekt under 2 G (pris fastsettes av staten. Kjent i slutten av desember)	220		
	av desember)			
	Inntekt 2 - 3 G	1 466	5,7 %	1 550
	Inntekt 3 - 4 G	2 332	5,9 %	2 470
	Inntekt 4 - 5 G	3 096	6,0 %	3 280
	Inntekt over 5 G	3 962	6,0 %	4 200
	Praktisk bistand inkl. BPA, timespris			
	Inntekt under 2 G	420	5,9 %	445
	Inntekt 2 - 3 G	420	5,9 %	445
	Inntekt 3 - 4 G	420	5,9 %	445
	Inntekt 4 - 5 G	420	5,9 %	445
	Inntekt over 5 G	420	5,9 %	445
	Ambulerende vaktmester			
	Pr påbegynte time	420	5,9 %	445
	Minstebetaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt 1/2 time			
	Fysio-/ergoterapi-tjenesten			
	Egenbetaling kommunal fysioterapi			
	Pris fastsettes av Helsedirektoratet og Nordre Land kommune følger til en hver tid disse. For gjeldene			
	takster, se Helfo.no			
	Psyksik helse			
	Egenbetaling på dag/kveldstilbud avdeling for psykisk helsearbeid	55	0,0 %	55
	Egenbetaling for kortere turer avdeling for psykisk helsearbeid	123	5,7 %	130
	Opphold			
	Dagsenter	190	5,5 %	200
	Betaling for skyss til og fra dagsenter for eldre og personer med demente	103	2,4 %	105
	Betaling for skyss til og fra Dokka vedsenter, dagsenter og ASVO per tur	35	0,0 %	35
	Egenbetaling transport kommunal bil (pris pr km)	4,03	11,2 %	4,48
	Trygghetsalarmer			
	Digital trygghetsalarm, leie pr måned	380	5,3 %	400

Digital trygghetsalarm ved svake mobilsignal, leie pr måned	400	5,0 %	420
Kjøp av ekstra smykke til trygghetsalarm (engangssum)	355	5,6 %	375
Installasjonskostnad (engangssum, inkl. nøkkelboks)	300	16,7 %	350

13	BETALINGSSATSER KOST/MIDDAGSMAT HELSE OG OMSORG																		
Tjeneste	2022	% - vis endring	2024																
Kost for beboere i omsorgssenter fullkost Pr. mnd	4920	5,7 %	5200																
Middag i kantine	87	5,6 %	92																
Dessert	15	4,1 %	16																
Middag utkjørt	87	5,6 %	92																
Dessert	15	4,1 %	16																
Kost i omsorgssenter vil være en abonnementsordning der man har en fastpris pr. mnd Unntak er ved innleggelse på sykehus eller annen institusjon. I tillegg kommer satser som skal benyttes i beregningen av brukerbetaling for langtidsplass. Tidsbegrenset opphold Landmo (beregnes etter § 4 i forskriften) (Ny pris kjent i desember) <table> <tr> <td>Døgnopphold</td><td>185</td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Dag/nattopphold</td><td>105</td><td></td><td></td><td></td></tr> </table> Ved mer enn 60 døgn tidsbegrenset opphold i et kalenderår, betales det som for langtidsopphold. På tidsbegrenset opphold i sykehjem vet man ikke noe om det blir noen økning ennå, da dette blir bestemt sentralt. Det kommer nye satser på dette fra helsedirektoratet en gang i desember. Nordre Land kommune forholder seg her til forskriftene. Langtidsopphold Landmo (beregnes etter § 3 i forskriften) <table> <tr> <td>Kurdøgnprisen, maxpris pr døgn</td><td>3 461</td><td>27,2 %</td><td>4 403</td><td></td></tr> </table> Fradrag boutgifter: Beboere med bankinnskudd under 1 G, kan få refundert inntil kr 3.000,- pr måned i 3 måneder for dokumenterte utgifter. Beboere som på innflyttingstidspunktet har bankinnskudd på over 1 G, vil som hovedregel ikke få refundert boutgifter. Ved særskilte tilfeller kan ny søknad vurderes utover 3 måneder. Korttidsopphold som betales som for langtidsopphold (det vil si over 60 døgn), gir fradrag inntil kr 3.000,- for enslige og kr 1.500,- for samboende for dokumenterte utgifter. Etterberegning av vederlaget foretas etter at ligninga for foregående år er ferdig. Kontrollberegning foretas ved behov eller når det forekommer endringer.					Døgnopphold	185				Dag/nattopphold	105				Kurdøgnprisen, maxpris pr døgn	3 461	27,2 %	4 403	
Døgnopphold	185																		
Dag/nattopphold	105																		
Kurdøgnprisen, maxpris pr døgn	3 461	27,2 %	4 403																

14 FORELDREBETALING I SKOLEFRITIDSORDNINGEN				
Beskrivelse	2023	%-vis endring	2024	
2 dager = 40 % plass, pris pr måned	1 538	5,66 %	1 625	
3 dager = 60 % plass, pris pr måned	2 153	5,62 %	2 274	
4 dager = 80 % plass, pris pr måned	2 716	5,63 %	2 869	
5 dager = 100 % plass, pris pr måned	2 921	5,61 %	3 085	
Kjøp av ekstra dag, pris pr dag	174	5,75 %	184	
Fradrag gratistilbud (leksehjelp) pr time	35	5,71 %	37	
Kjøp av morgenplass/6. time, pr dag	70	5,71 %	74	
Kjøp av morgenplass/6. time, pr måned	1 384	5,64 %	1 462	
Betaling for mat, 100 % plass, pris pr måned	338	5,62 %	357	
Gratis kjernetid for 1. og 2.trinn i henhold til forskrift og vedtekter.				
Redusert foreldrebetaling i henhold til forskrift.				
1 dag beregnes uavhengig av tid barnet faktisk er på SFO.				
Alle bestiller kjernetid, og varsler SFO, med hensyn til bemanning, ved endringer av denne.				
Bestilt plass/dag faktureres uansett oppmøte/fravær.				
Det gis søskenmoderasjon, prisen reduseres fra 2. søsken med 25 % for 3. søsken 50 %, 4. søsken 50 % osv.				
Betaling av plass gjelder for skoleåret og ferieuken angitt i vedtektene fordelt på 11 måneder.				

15 FORELDREBETALING I BARNEHAGENE				
Antall dager - oppholdstid pr dag	2023	% - vis endring	01.01-31.07.2024	01.08-31.12.2024
3 dager	1 930	0,00 %	1 930	1 290
4 dager	2 520	0,00 %	2 520	1 680
5 dager	3 000	0,00 %	3 000	2 000
Ekstra dag (hvis barnehagen har kapasitet)	250 pr dag	0,00 %	250 pr dag	200 pr dag
Barnehagene har 12 måneders åpningstid. Det faktureres 11 måneder pr år (ikke forfall i august).				
Mat i barnehage				
3 dager	0		85	85
4 dager	0		105	105
5 dager	0		120	120
Reduksjoner i betaling				
For 2. barn: 30 % moderasjon				
For 3. barn: 01.01-31.07.2024: 50 % moderasjon, fra 01.08.2024: Gratis				
Betalingssatser for heltidsplass skal til enhver tid følge statens gjeldende makssatser. Ved endringer i statens makssatser i løpet av året, vil betalingssatsene for både 3, 4 og 5-dagersplasser				

i Nordre Land kommune endres tilsvarende.				
Redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid for 2-, 3-, 4-, og 5- åringer, følger statens satser for 2024				

16	KOMMUNAL EIENDOMSSKATT			
		2023	% - vis endring	2024
	Alminnelig skattesats	7 o/oo	0 %	7 o/oo
	Differensiert skattesats på boliger, fritidsboliger og ubebygde tomter	3,5 o/oo	0 %	3,5 o/oo

17	GEBYRER FOR ARBEIDER ETTER MATRIKKELLOVEN			
		2023	% - vis endring	2024
	Oppretting av grunneiendom og festegrunn			
	Areal fra 0 - 500 m2	9 300	7,5 %	10 000
	Areal fra 500 - 2000 m2	19 500	2,6 %	20 000
	Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	1 000	0,0 %	1 000
	Fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt			
	Areal fra 0-500	8 000	6,3 %	8 500
	Areal fra 501-1000	12 500	4,0 %	13 000
	Areal over 1000m2 økning pr påbegynt 1 da	1 000	0,0 %	1 000
	Oppretting av punktfeste	9 000	5,6 %	9 500
	Oppretting av grunneiendom på hel teig			
	Faktureres etter medgått tid, timesats.	1 200	8,3 %	1 300
	Minstegebyr	3 900	15,4 %	4 500
	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn			
	Areal fra 0 - 500 m2	9 300	2,2 %	9 500
	Areal fra 500 - 2000 m2	19 500	2,6 %	20 000
	Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 500	-60,0 %	1 000
	Oppmåling av uteareal pr eierseksjon			
	Areal fra 0 - 50 m2	4 100	7,3 %	4 400
	Areal fra 51 - 250 m2	7 700	3,9 %	8 000
	Areal fra 251 - 2000 m2	13 350	4,9 %	14 000
	Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 500	-60,0 %	1 000
	Kontorforretning pr seksjon	2 500	20,0 %	3 000
	Oppretting av anleggseiendom			
	Volum fra 0 - 2000 m3	2 100	90,5 %	4 000
	Volum fra 2001 m3 - økning pr påbegynt 1000 m3	2 500	-60,0 %	1 000
	Registrering av jordsameie			

Minstegebyr	4 100	9,8 %	4 500
Registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid. Timesatsen er kr 1300,-			
Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning			
Oppretting uten fullført oppmålingsforretning	3 500	0,0 %	3 500
Viser til 6.1.1, 6.1.2, 6.1.4 og 6.1.5. I tillegg kommer gebyrsatsene under punkt 6.1 for å utføre oppmålingsforretningen			
Avbrudd i oppmålingsforretningen eller matrikulering			
Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre			
på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter 6.1 og 6.2			
Grensejustering			
Grunneiendom, festegrunn og jordsameie			
Areal fra 0 - 500 m2	7 200	4,2 %	7 500
Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal (maksgrense 500 m2). Eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- og jernbaneformål kan andre arealklasser gjelde.			
Anleggseiendom			
Volum fra 0 - 250 m3	6 900	8,7 %	7 500
Volum fra 251 - 1000 m3	10 800	6,5 %	11 500
For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum (maksgrense 1000 m3)			
Arealoverføring			
Grunneiendom, festegrunn og jordsameie			
Areal fra 0 - 500 m2	10 250	7,3 %	11 000
Areal fra 500-2000 m2	19 500	2,6 %	20 000
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 500	-60,0 %	1 000
Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tingslysning gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til veg- og jernbaneformål.			
Anleggseiendom			
Volum fra 0 - 250 m3	10 250	7,3 %	11 000
Volum fra 251 - 2000 m3	19 500	2,6 %	20 000
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 500	-60,0 %	1 000

For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum			
Kartlegging av eksisterende grenser der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning			
For inntil 3 punkter	3 000	0,0 %	3 000
For overskytende grensepunkter, pr punkt	900	0,0 %	900
Kartlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt eller kartlegging av rettigheter			
For inntil 3 punkter	6 200	4,8 %	6 500
For overskytende grensepunkter, pr punkt	900	0,0 %	900
Sirkeleiendom/ matrikkelforbedring	6 000	8,3 %	6 500
Gebyr for kartlegging av rettigheter faktureres etter medgått tid med 1000kr/time			
Privat grenseavtale			
For inntil 3 punkter eller 100 m grenselengde	6 200	12,9 %	7 000
For hvert nytt punkt eller påbegynt 100 m grenselengde	900	0,0 %	900
Billigste alternativ for rekviert velges.			
Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid med 1300 kr/time.			
Seksjonering			
Søknadsgebyr	2 200	36,4 %	3 000
I tillegg beregnes timepris etter medgått tidsbruk. Gebyr for eventuell oppmålingsforretning, utstedelse av matrikkelbrev og tinglysing kommer i tillegg.			
Grensemerker pr stk	55	9,1 %	60
Arbeid iht matrikkellova kan faktureres etter medgått tid iht timessats	1 200	8,3 %	1 300
Urimelige gebyr			
Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til prinsippet som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene som kommunen har hatt, kan administrasjonssjefen eller den han/hun har gitt fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr. Fullmaktshaver kan under samme forutsetninger og med bakgrunn i grunngitt søknad fra den som har fått kravet om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.			
Betalingstidspunkt			
Beregnet gebyr kan kreves inn enten forskuddsvis eller etterskuddsvis. Dokumenterte utgifter til evt			

tinglysningsgebyr, dokumentavgifter og/eller pantebokutskrifter faktureres i tillegg. Merverdiavgift beregnes ikke.			
Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken			
Gjør rekvirent under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.			
Utstedelse av matrikkelbrev			
Matrikkelbrev inntil 10 sider	175	0,0 %	175
Matrikkelbrev over 10 sider	350	0,0 %	350
Endringer i maksimumssatsene reguleres av Statens kartverk i takt med den årlige kostnadsutviklingen.			
Eiendomsopplysninger (priser oppgitt inkl. mva):			
Eiendomsmeglerpakke	4 083	6,0 %	4328
Eiendomsmeglerpakke ubebygd tomt	1 990	6,0 %	2110
Eiendomsinformasjon fra Matrikkelen	514	6,1 %	545
Grunnkart	473	6,1 %	501
Ledningskart	364	5,8 %	385
Matrikkelkart/Målebrev	620	6,0 %	658
Godkjente bygningstegninger	1 086	6,0 %	1151
Byggevedtak	543	6,0 %	575
Ferdigattest/Midlertidig brukstillatelse	454	6,1 %	481
Administrative grenser fra matrikkelen	239	5,8 %	253
Flybilderapport	548	5,9 %	580
Gjeldende arealplaner med bestemmelser	603	6,0 %	639
Kommunale avgifter og eiendomsskatt	539	6,0 %	571
Situasjonskartpakke	1 906	6,0 %	2020
Seksjoneringstillatelse	239	5,8 %	253
Restanser og legalpant	453	6,4 %	481
Pipe og ildsted	539	6,0 %	571
Tilknytning til vann og avløp	539	6,0 %	571
Tilknytning til vei	479	6,0 %	508
Når det gjelder priser på eiendomsopplysninger forholder Nordre Land kommune seg til de enhver tids gjeldende betalingssatser i Gjøvikregionen.			

18	VED FRA DOKKA VEDSETER			
		2023	% - vis endring	2024
	Bjørkeved/sekk 60 l inkl. mva	110	4,5 %	115
	Blandingsved/sekk 60 l inkl. mva	90	5,6 %	95
	Storsekk bjørk 1000L løs ved	1300	3,8 %	1350
	Storsekk bjørk 1000L stablet	1600	4,4 %	1670
	Storsekk 1000L blandingsved	1000	5,0 %	1050
	Utkjøring pr 1000L pall (minstepris 200,-)	50	0,0 %	50
	Utkjøring, pr sekk (minstepris 200,-)	5	0,0 %	5

19	DIVERSE			
	Salg av areal	2022	% - vis endring	2023
	Restareal inntil 500 m2 -tilleggsareal for tilstøtende eiendommer, pr m2	50	0,0 %	50

Leie av arrangementsutstyr			
Seil i Fløyterparken (opp- og ned rigging) Forutsetter bistand fra arrangør	1 400	7,1 %	1 500
Lite seil (opp- og nedrigging)	650	4,6 %	680
Seil på ny plass som krever kabelpåvisning	2 520	5,2 %	2 650
Stenging og åpning av storgata (inkl overtid)	840	4,8 %	880
Stenging åpning av storgata inkl rigging for markeder	1 680	5,4 %	1 770
Landsbyhuker pr stk	500	6,0 %	530
Bord og krakker pr sett	1 500	5,3 %	1 580
Bålpanne	280	7,1 %	300
Landsbydass - Lag/foreinger i sentrum	2 060	4,9 %	2 160
Landsbydass - Lag/foreinger utenfor sentrum	2 620	5,0 %	2 750
Landsbydass - Private/Næringsdrivende (+ medgått tid og 5,- pr km)	3 500	5,7 %	3 700
Montering av scene i Lokverksted	2 080	5,8 %	2 200
Søppeldunk - pr stk	100	5,0 %	105

20	KIRKELIG FELLESRÅD			
		2023	% - vis endring	2024
	Gravfesteavgift	330	6,1 %	350

NORDRE LAND
KOMMUNE